

Novi **prostorski akti**
Mestne občine
Ljubljana

Projekt **Strateški prostorski načrt**
Mestne občine Ljubljana

Tekstualni del

Verzija Dopolnjeni osnutek
Datum avgust 2007

Naročnik Mestna občina Ljubljana
Mestna uprava
ODDELEK ZA URBANIZEM

Izvajalci URBANISTIČNI INŠTITUT REPUBLIKE SLOVENIJE, Ljubljana
projekta URBI, d.o.o., oblikovanje prostora, Ljubljana
Univerza v Ljubljani, FAKULTETA ZA GRADBENIŠTVO IN GEODEZIJO

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana - tekstualni del Dopolnjeni osnutek

Elaborat so izdelali

Sodelavci Urbanističnega inštituta RS:

Igor Bizjak, univ.dipl.inž.arh.

Boštjan Cotič, univ.dipl.inž.arh.

izr.prof.dr. **Kaliopa Dimitrovska Andrews**, univ.dipl.inž.arh., koordinator projekta

dr. **Barbara Goličnik**, univ.dipl.inž. kraj. arh.

doc.dr. **Mojca Golobič**, univ.dipl.inž.kraj.arh.

mag. **Andrej Gulič**, univ.dipl.soc.

Aleksander Jakoš, univ.dipl.geogr.

Jana Kozamernik, univ.dipl.inž.kr.arh.

Boštjan Kerbler, univ.dipl.geogr.

doc. dr. **Breda Mihelič**, univ.dipl.um.zgod.

Luka Mladenovič, univ.dipl.inž.arh.

Sabina Mujkić, univ.dipl.inž.geod.

Barbara Mušič, univ.dipl.inž.arh.

mag. **Matej Nikšič**, univ.dipl.inž.arh.

dr. **Aljaž Plevnik**, univ.dipl.inž.geogr.

Sergeja Praper, univ.dipl.inž.agr.

dr. **Richard Sendi**, univ.dipl.inž.arh.

Ivan Stanič, univ.dipl.inž.arh.

doc.dr. **Mojca Šašek Divjak**, univ.dipl.inž.arh.

mag. **Ina Šuklje Erjavec**, univ.dipl.inž.kraj.arh.

Sodelavci iz drugih institucij:

prof.dr. **Ferdinand Gubina**, univ.dipl.inž.el.

doc.dr. **Andrej Gubina**, univ.dipl.inž.el.

dr. **Marjan Hočevar**, UL, FDV

doc.dr. **Alojzij Juvanc**, UL, FGG-PTI

mag. **Damjan Kavaš**, IER

mag. **Klemen Koman**, IER

prof.dr. **Drago Kos**, UL, FDV

mag. **Dušan Marc**, Marc, k.d.

izr.prof.dr. **Jože Panjan**, UL, FGG

mag. **Andrej Prelovšek**, Panprostor d.o.o.

Mojmir Slaček, univ.dipl.inž.arh, Urbi d.o.o.

mag. **Zoran Stojič**, univ dipl inž. gr.

dr. **Franc Trček**, UL, FDV

dr. **Matjaž Uršič**, UL, FDV

doc.dr. **Marijan Žura**, UL, FGG, FGG-PTI

Konzultantski svet:

prof.dr. **Peter Fister**, univ.dipl.inž.arh.

prof.dr. **Boris Gabersčik**, univ.dipl.inž.arh.

prof.mag. **Peter Gabrijelčič**, univ.dipl.inž.arh.

prof. **Janez Koželj**, univ.dipl.inž.arh.

prof. mag. **Vladimir Mušič**, univ.dipl.inž.arh.

prof.dr. **Andrej Pogačnik**, univ.dipl.inž.arh.

Vodja projekta:

doc.dr. **Mojca Šašek Divjak**, univ.dipl.inž.arh.

Direktor:

izr.prof.dr. **Kaliopa Dimitrovska Andrews**, univ.dipl.inž.arh.

Vsebina

1. Izhodišča in cilji prostorskega razvoja Mestne občine Ljubljana	1
1.1. Vodilna izhodišča za opredelitev razvoja MOL	2
1.1.1. Osnovne ugotovitve: stanje, težnje in problemi prostorskega razvoja v občini v povezavi z gospodarskimi, družbenimi in okoljskimi razmerami	2
1.1.2. Načela prostorskega razvoja, ki izhajajo iz dokumentov in priporočil na mednarodni, državni in lokalni ravni	4
1.1.3. Mednarodni, državni in regionalni vidik	6
1.2. Osnovni strateški cilji prostorskega razvoja	11
1.2.1. Osnovni strateški cilji	11
1.2.2. Prostorska vizija »Ljubljana 2025«	13
2. Zasnova prostorskega razvoja Mestne občine in Ljubljane	18
2.1. Osnove razvoja	18
2.1.1. Demografske osnove	18
2.1.2. Okoljski potenciali in omejitve v MOL	25
2.2. Zasnova in usmeritve za razvoj poselitve	33
2.2.1. Izhodišča za zasnovo organizacije prostora MOL-a	33
2.2.2. Zasnova poselitve v regiji	36
2.2.3. Koncept prostorskega razvoja Ljubljane	39
2.2.4. Razvoj naselij in opredelitev njihove vloge, funkcij in medsebojnih povezav v omrežju ter vzpostavitev središč	42
2.2.5. Zasnova prostorskega razvoja mesta z vidika vzpostavitve središč	48
2.2.6. Območje Urbanističnega načrta	51
2.2.7. Razpoznavna struktura mesta	52
2.2.8. Usmeritve za razvoj poselitve	56
A. Prednostna območja prenove	56
A1. Prednostna območja prenove z vidika razpoznavne strukture mesta	57
A2. Prednostna območja prenove z vidika fizične, socialne, ekonomske ali ekološke degradiranosti	57
A3. Prednostna območja prenove z vidika neustreznega urbanistično arhitekturnega standarda	58
B. Nova razvojna območja in širitve poselitve	58
C. Sanacija razpršene gradnje	59
C1. Razpršena gradnja, ki se vključi v naselje	60
C2. Razpršena gradnja, ki se opredeli kot novo naselje	60
C3. Razpršena gradnja, ki se opredeli kot posebno zaključeno območje	60
C4. Ostala območja razpršene gradnje	61
D. Urejanje območij razpršene poselitve	61
2.2.9. Omrežje odprtih javnih prostorov	61
2.2.10. Zasnova zelenih površin mesta	67
2.3. Zasnova in usmeritve za razvoj prometa	79
2.4. Zasnova in usmeritve za razvoj v krajini	85
2.4.1. Zasnova krajinskega urejanja	85
2.4.2. Kmetijstvo	88
2.4.3. Gozdarstvo	92
2.4.4. Vodne površine in vodnogospodarske ureditve	95
2.4.5. Površine za izkoriščanje mineralnih surovin	100
2.4.6. Območja za obrambo ter varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami	102

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

3. Zasnova razmestitve dejavnosti v prostoru in usmeritve za določanje namenske rabe	105
3.1. Stanovanja	105
3.2. Proizvodne dejavnosti	110
3.3. Centralne dejavnosti in omrežje družbene javne infrastrukture	114
3.3.1. Centralne (osrednje in mešane) dejavnosti	114
3.3.2. Zdravstvo	116
3.3.3. Izobraževanje	119
3.3.4. Kultura	127
3.3.5. Šport	129
3.3.6. Državna in javna uprava	133
3.4. Posebna območja	136
3.4.1. Trgovski centri	136
4. Zasnova gospodarske javne infrastrukture	138
4.1. Promet	138
4.1.1. Cestni promet	138
4.1.2. Železniški promet	141
4.1.3. Javni potniški promet	142
4.1.4. Kolesarski promet	146
4.1.5. Mirujoči promet	148
4.2. Telekomunikacije	152
4.3. Energetika	153
4.4. Oskrba z vodo, odvajanje in čiščenje odpadne vode	164
4.5. Odpadki	171
4.6. Pokopališča	178
5. Usmeritve za določitev prostorskih izvedbenih pogojev	181
5.1. Splošne usmeritve za oblikovanje mesta na različnih ravneh	181
5.1.1. Splošne usmeritve za oblikovanje mestne podobe na ravni obmestja	181
5.1.2. Splošne usmeritve za urbanistično arhitektonsko oblikovanje kompaktnega mesta	182
5.1.3. Splošne usmeritve za urbanistično arhitektonsko urejanje in oblikovanje mestnega središča	182
5.1.4. Varovanje in izboljšanje ključnih pogledov in silhete mesta	183
5.1.5. Višinski gabariti	183
5.1.6. Faktor izrabe zemljišč	183
5.2. Usmeritve za urbanistično arhitekturno oblikovanje elementov razpoznavne strukture mesta	184
5.2.1. Karakteristična mestna območja	184
5.2.2. Povezovalne strukture	186
5.2.3. Krajinske strukture	188
5.3. Nova razvojna območja	190
Viri	191

Novi **prostorski akti**

Mestne občine

Ljubljana

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Seznam prilog

Priloga 1: Podporna izhodišča za opredelitev strategije in vizije

Priloga 2: Mednarodni in regionalni vidik razvoja

Priloga 3: Prostorska vizija »Ljubljana 2025«

Priloga 4: Demografske razmere

Priloga 5: Zbirni prikaz okoljskih potencialov MOL

Priloga 6: Urbano sociološke teme

Priloga 7: Analiza gospodarstva v MOL

Priloga 8: Stanovanje

Priloga 9: Ukrepi za izvajane SPN MOL

1. Izhodišča in cilji prostorskega razvoja Mestne občine Ljubljana

»Vsako količjak bistveno specijalno regulacijsko vprašanje kakega mesta da se zadostno in dovršeno rešiti samo tedaj, če se gleda hkrati na sliko istega mesta v popolni njegovi celoti.«

Maks Fabiani 1895

Iz uvoda k drugi izdaji »Poročila k načrtu občne regulacije deželnega stolnega mesta Ljubljane« (Fabiani, ur. Pozzetto 1988)

Podati strategijo in vizijo razvoja Mestne občine Ljubljana pomeni načrtovati in predvidevati, kakšno bo mesto v prihodnosti, v naslednjih petnajstih do dvajsetih letih, kar je v smislu jasnovidnosti precej nevhvaležna naloga. Zato izhajamo iz sodobnega reševanja načrtovanja mesta v smislu trajnostnega razvoja mesta, iz sedanje situacije in problemov, ki jih želimo reševati predvsem:

- s podanimi usmeritvami za kakovostno nadgradnjo že urbaniziranih območij (razvoj »navznoter«, prenova),
- s sanacijo razpršene gradnje ali drugače neustrezno izrabljenih površin,
- z dopolnitvijo družbene in gospodarske javne infrastrukture ter
- z racionalno širitvijo poselitve, kjer je to za razvoj občine potrebno.

Poleg novih vizij je ostalo še precej neizpeljanih, a že dalj časa načrtovanih pomembnih občinskih projektov. Vendar je pri reševanju posameznih območij potrebno imeti pred očmi sliko mesta v celoti, kot je poudaril že Maks Fabiani pri načrtu za Ljubljano iz l. 1895, prav zato pa potrebujemo strategijo prostorskega razvoja mestne občine.

Vsebina Dopolnjenega osnutka Strateškega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljana ima sledeča poglavja:

1. *Izhodišča in cilji prostorskega razvoja MOL*, ki vključujejo vodilna izhodišča, priporočila in cilje na različnih ravneh (mednarodni, državni, regionalni, lokalni). Opredelili smo osnovne strateške cilje in vizijo razvoja MOL-a do l. 2025.
2. *Zasnova prostorskega razvoja Mestne občine in Ljubljane*, ki vsebuje osnove razvoja (problematiko prebivalstva in okoljskih potencialov), zasnovo in usmeritve za razvoj posameznih sistemov: (i) zasnova in usmeritve za razvoj poselitve, (ii) zasnova in usmeritve za razvoj prometa (promet in ostala gospodarska javna infrastruktura je podrobneje obdelana v poglavju 4.) in (iii) zasnova in usmeritve za razvoj krajine.
3. *Zasnova razmestitve dejavnosti v prostoru in usmeritve za določanje namenske rabe*, kjer posebej obravnavamo stanovanja, proizvodne dejavnosti, centralne (osrednje in mešane) dejavnosti in omrežje družbene javne infrastrukture.
4. *Zasnova gospodarske javne infrastrukture*, kjer obravnavamo promet, telekomunikacije, energetiko in ostalo gospodarsko javno infrastrukturo.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

5. *Usmeritve za določitev prostorskih izvedbenih pogojev* vključujejo predvsem usmeritve za urbanistično arhitekturno oblikovanje temeljnih struktur mesta na različnih ravneh.

Vse podrobnejše obdelave tematik, ki se vežejo na vsebino Strateškega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljana, pa so podane v **prilogah od 1 do 9**.

1.1. Vodilna izhodišča za opredelitev razvoja MOL

1.1.1. Osnovne ugotovitve: stanje, težnje in problemi prostorskega razvoja v občini v povezavi z gospodarskimi, družbenimi in okoljskimi razmerami

Stanje in težnje razvoja

Obstoječe prostorske vrednote Ljubljane, ki ustvarjajo identiteto mesta in potenciala za kakovosten razvoj mesta in bivanja v njem:

- a) Naravne vrednote:
 - tesna povezanost mesta z zelenim zaledjem,
 - zeleni jeziki med kraki, prodor zelenja v samo mestno središče,
 - zaščitene zelene površine in gozdovi,
 - vodotoki Sava, Ljubljanica, Glinščica, Mali Graben, Gradaščica.
- b) Kulturne vrednote grajenih struktur:
 - koncentracija centralnih funkcij v osrednjem mestnem središču in drugih središčih nižje ravni,
 - ohranjena identiteta teh mestnih središč,
 - bogastvo kulturne dediščine,
 - pestrost, atraktivnost sodobnih ambientov, ohranjenost simboličnih vrednot mesta,
 - razpoznavnost Ljubljane kot državne in narodne prestolnice.
- c) Funkcionalne vrednote:
 - jasna prostorska čitljivost,
 - funkcionalna razpoznavnost,
 - varnost,
 - kibernetizacija lokacij,
 - evropsko pomembno vozlišče prometnic V. in X. TEN koridorja.

Ena izmed osnovnih ugotovitev je, da nadaljnji razvoj načrtujemo na identiteti in značaju Ljubljane. Ohranjanje in razvijanje **kakovosti urbanega okolja in njegove identitete** je pogoj za uspešen gospodarski razvoj in kulturni pomen vsakega evropskega mesta. Na to nas v času pospešene globalizacije opozarjajo nova teoretična spoznanja in izkušnje uspešnih evropskih mest. Zato so varovanje, nadgradnja in razvoj kakovostne strukture mesta Ljubljane kot celote in njenih

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

posameznih karakterističnih območij opredeljeni kot ključna težišča prostorskega razvoja. Za razvoj trajnostnega mesta so potrebni ustrezni družbeni, gospodarski in okoljski parametri.

Za sodoben čas je značilno naraščanje uporabe informacijsko telekomunikacijske tehnologije (IKT), kar vpliva na nastajanje visoko tehnološke družbe znanja in na spremembe v organizaciji prostora, ki so s tem povezane. IKT omogoča prepletanje delovnega, bivalnega, prometnega, izobraževalnega in prostočasnega okolja, kar prej ni bilo mogoče. Spreminja se življenjski slog, predvsem pod vplivom medmrežja se vedno bolj uveljavljajo delo na domu, tele-nakupovanje in druge oblike digitaliziranih storitev, ki narekujejo nova razmerja v rabi prostora in prostorski mobilnosti. **(glej tudi Prilogo 6: Urbano sociološke teme)**

Za razvoj mesta je pomembna tudi gospodarska uspešnost na globalni, državni, regionalni in mestni ravni. Z uveljavljanjem na znanju temelječe družbe postajajo raziskave, razvoj in izobražena delovna sila vse pomembnejši. Povečuje se vpliv gospodarskih dejavnosti z visoko dodano vrednostjo, ki so praviloma energetske, surovinske in prostorsko manj intenzivne. Med gospodarskimi dejavnostmi so velike razlike v prostorskih zahtevah, okoljskih vplivih, tehnološki in kadrovski zahtevnosti. V zadnjih letih smo priča deindustrializaciji, zmanjševanju vloge industrije in povečevanju vloge storitvenih dejavnosti. Podoben trend je značilen tako za Slovenijo kot tudi za Mestno občino Ljubljana.

Gospodarska kriza v 80-ih letih in prehajanje v tržno in nacionalno gospodarstvo po letu 1990 je sprožilo globoke strukturne spremembe na področju gospodarstva. Prehod iz družbene k zasebni lastnini, premik k storitveni ekonomiji, od velikih k majhnim podjetjem, preusmeritev od trga nekdanje Jugoslavije na trge cenovno in kvaliteto zahtevnejših razvitih držav ter prehod iz ekonomije ponudbe v ekonomijo povpraševanja. Na področju gospodarstva bo morala Mestna občina Ljubljana izkoristiti dobro lokacijo (središče Slovenije z dobrimi povezavami s sosednjimi regijami in s tujino) v kombinaciji s razpoložljivimi raziskovalnimi, izobraževalnimi in kulturnimi potenciali, ugodnimi pogoji za življenje in z relativno nižjimi stroški dela kot v konkurenčnih regijah EU **(glej tudi Prilogo 7: Analiza gospodarstva v MOL)**.

Enega od pomembnih razvojnih principov trajnostnega mesta predstavlja varstvo okolja (tla, voda, zrak, naravno okolje). MOL ima še sorazmerno visoko kakovost bivalnega okolja, ki pa ga ogrožajo različni družbeni in gospodarski procesi **(glej tudi poglavje 2.1.2 Okoljski potenciali in omejitve v MOL)**.

Aktualni prostorski problemi mestnega razvoja

Problemi mestnega razvoja se odražajo na različnih področjih (gospodarskem, socialnem, okoljskem) in na različnih ravneh. Med njimi izdvajamo nekaj najbolj izrazitih (po posameznih tematikah so podani v poglavjih 2, 3 in 4):

- negativni pojavi, ki spremljajo procese dezurbanizacije in suburbanizacije,
- izgubljanje lokalne in nacionalne identitete,
- propadanje mestnega središča, slabo vzdrževanje kulturne dediščine in stavbnega fonda in neustrezna prenova, neprimerno spreminjanje namembnosti objektov,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- prometni problemi (neustrezna ureditev in slaba dostopnost, neučinkovitost javnega transporta, neurejen mirujoči promet, nerešen problem železnice, nesklajeno kolesarsko omrežje, slaba povezava med mestnimi kraki),
- upadanje števila mestnih prebivalcev in spremembe demografske in socialne strukture mestnega prebivalstva,
- visoke cene stanovanj, razdrobljeno lastništvo stanovanjskega fonda,
- prepočasna in nedokončana denacionalizacija,
- neurejen kataster in zemljiško-knjižna ureditev,
- neustrezna urejenost in slabo vzdrževanje odprtih javnih prostorov in zelenih površin (neurejen status javnih prostorov v mestu, neurejenost zunanjih mestnih prostorov in degradacija mestnih trgov v parkirišča itd.),
- stihijsko urejanje vrtičkarskih površin, neustrezno urejanje in pozidava obrežij Ljubljanice,
- nelegalne gradnje (črnograditeljstvo),
- razpršena gradnja,
- primeri privatizacije odprtih javnih prostorov,
- veliko povpraševanje po zemljiščih za stanovanjsko gradnjo,
- problem onesnaženosti zraka, vode, tal, obremenjenost s hrupom,
- razširjenost divjih odlagališč odpadkov,
- poplavna ogroženost,
- potresna ogroženost,
- ogroženost zaradi nesreč v industriji in transportu,
- naravnih nesreč povezanih s klimatskimi spremembami.

1.1.2. Načela prostorskega razvoja, ki izhajajo iz dokumentov in priporočil na mednarodni, državni in lokalni ravni

(glej tudi **Prilogo 1**: Podporna izhodišča za opredelitev strategije in vizije)

Določila nekaterih pomembnejših mednarodnih konvencij, deklaracij in listin, h katerim je pristopila tudi Slovenija

- Splošna deklaracija o človekovih pravicah, Universal Declaration of Human Rights – UN Charter (UN 1948),
- Agenda 21 (Rio de Janeiro, 1992),
- Agenda Habitat (Carigrad, Turčija, junij 1996),
- Evropska socialna listina (1996), European Social Charter,
- Evropska perspektiva prostorskega razvoja (Potsdam, 1999), European Spatial development perspective,
- Globalna strategija za bivališča do leta 2002, Global Strategy for Shelter to the Year 2000,
- Priporočilo o vodilnih načrtih prostorskega razvoja evropske celine (Strassbourg, 2002), Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent,
- Evropska listina za stanovanja (2006), European Charter for Housing,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- Konvencija o varstvu evropske stavbne dediščine (Granada, Svet Evrope, oktober 1985), European convention for the Architectural Heritage of Europe,
- Deklaracija o zaščiti zgodovinskih mest in mestnih območij (Washington, ICOMOS, 1987),
- Zelena listina o urbanih elementih (Bruselj, junij 1990), Green Paper on the Urban Environment/ Commission of the European Communities. EUR 12902 EN,
- Evropska konvencija o krajini (2000),
- Okvirna konvencija ZN o klimatskih spremembah (UN Framework Convention on Climate Change, UNFCCC, 1992) in Kyotski protokol (1997),
- EU direktive in mednarodne konvencije s področja varstva okolja (voda, zrak, tla, hrup itd.) in ohranjanja narave,
- EU Leipzig Charter (2007).

Usmeritve iz prostorskih dokumentov na državni in lokalni ravni

a) Državni prostorski akti :

- Strategija prostorskega razvoja Slovenija, Ur. list RS, št. 76/04,
- Prostorski red Slovenije (Ljubljana, 2004),
- Celostno ohranjanje dediščine (2001),
- Celostno varovanje stavbnih in naselbinskih vrednot v prostorskem razvoju Slovenije (2001),
- Strokovne zasnove za varstvo nepremične kulturne dediščine za pripravo strategije prostorskega razvoja Slovenije (marec 2003).

b) Smernice nosilcev urejanja prostora in različne strokovne podlage

c) Dosedanji prostorski akti Mestne občine Ljubljana :

- Generalni urbanistični plan Ljubljane (1966),
- Podrobni urbanistični načrt območja občine Center – regulacija (1972),
- Srednjeročni plan za občino Ljubljana center (1986),
- Dolgoročni plan občin in mesta Ljubljane za obdobje 1986 – 2000,
- Prostorski ureditveni pogoji za območja urejanja v občini Center (1988),
- Prostorski plan Mestne občine Ljubljana, Prostorska zasnova, Ljubljana (2002),
- Strategija trajnostnega razvoja MOL, Ljubljana (2002).

d) Razvojni dokumenti, strokovne podlage in smernice posameznih nosilcev urejanja prostora in dosedanji projekti strateških dimenzij.

e) Interesi lokalne skupnosti Mestne občine Ljubljana.

Podporna izhodišča za opredelitev strategije in vizije, ki izhajajo iz zgoraj navedenih dokumentov, so podrobneje podana v **Prilogi 1**: Podporna izhodišča za opredelitev strategije in vizije.

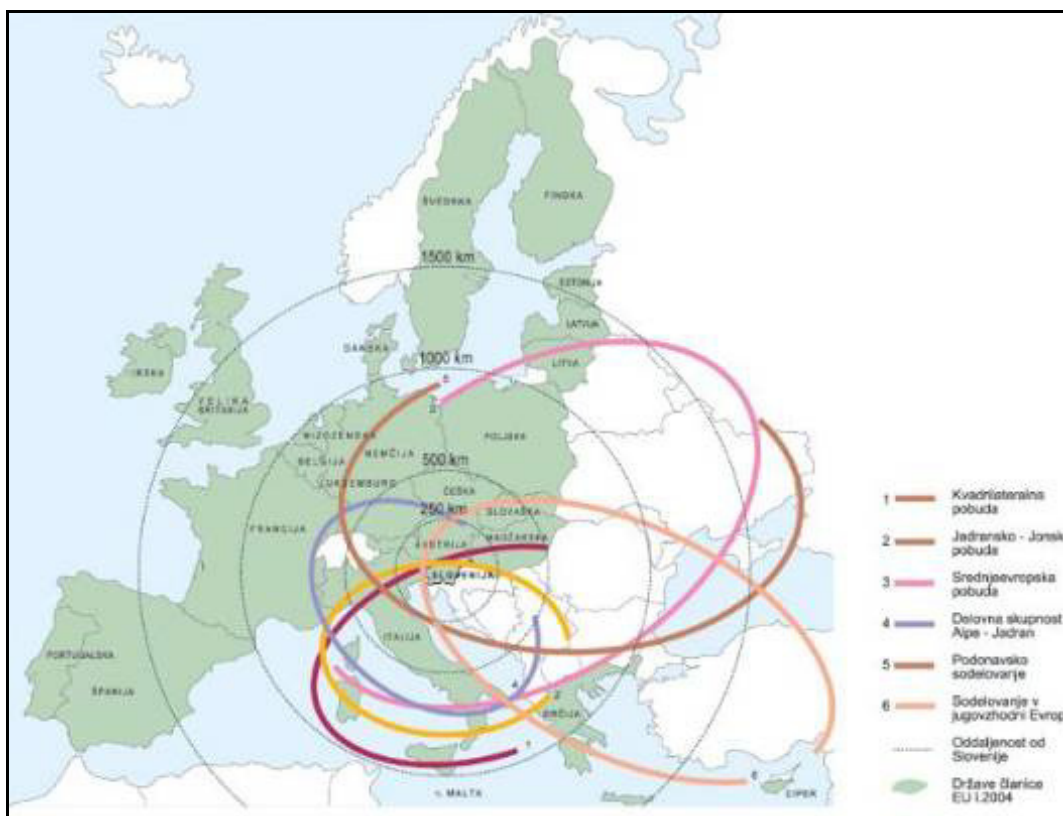
1.1.3. Mednarodni, državni in regionalni vidik

(glej tudi Prilogo 2: Mednarodni in regionalni vidik razvoja)

Prostorski vidik razvoja na mednarodni ravni

Pomen MOL-a oz. Ljubljane kot državnega središča in najpomembnejšega državnega prometnega vozlišča, ki naj se razvije v mednarodno konkurenčno državno prestolnico, poudarjata predvsem dva temeljna slovenska strateška dokumenta Strategija prostorskega razvoja Slovenije (Ur.list RS, št. 76/2004, v nadaljevanju SPRS) in Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023 (Služba vlade RS za razvoj, Ljubljana 2006; v nadaljevanju RESOL).

Ključne prioritete Slovenije in njenih mest so (po SPRS) v evropskem kontekstu naslednje: »Pri pospeševanju povezanosti s širšim evropskim prostorom se krepi konkurenčnost slovenskih mest v evropskem urbanem omrežju, skrbi za učinkovito povezanost slovenskih infrastrukturnih omrežij v evropska infrastrukturna omrežja – Trans European Network (v nadaljnjem besedilu: TEN), panevropske prometne koridorje ter povezanost najvrednejših delov narave v omrežja. Ustvarja se pogoje za izkoriščanje primerjalnih prednosti slovenskega prostora in skrbi za enakovredno vključevanje pri oblikovanju čezmejnih regij«.

Slika 1: Slovenija v Evropi in območja mednarodnega sodelovanja

Vir: Strategija prostorskega razvoja Slovenije, Ur.list RS, št. 76/2004

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Na sliki 1 je prikazan položaj Slovenije v Evropi in območja njenega mednarodnega sodelovanja. Glavna usmeritev Slovenije, skupaj z osrednjo Mestno občino Ljubljana, v evropskem kontekstu, je krepitev položaja in prevzem aktivne vloge v okviru velikih evropskih makro regij – alpske, mediteranske, podonavske in srednjeevropske (SPRS). Zaradi skupnega razreševanja prostorsko razvojnih vprašanj se Slovenija že sedaj vključuje v mednarodno sodelovanje v okviru različnih pobud in delovnih skupin, v katere se povezujejo države glede na skupni interes na področju urejanja prostora, gospodarstva, kulture, družbenega razvoja, prometa, okolja in podobno (kvadrilateralna pobuda, Jadransko – Jonska pobuda, Srednje evropska pobuda, Delovna skupnost Alpe – Jadran).

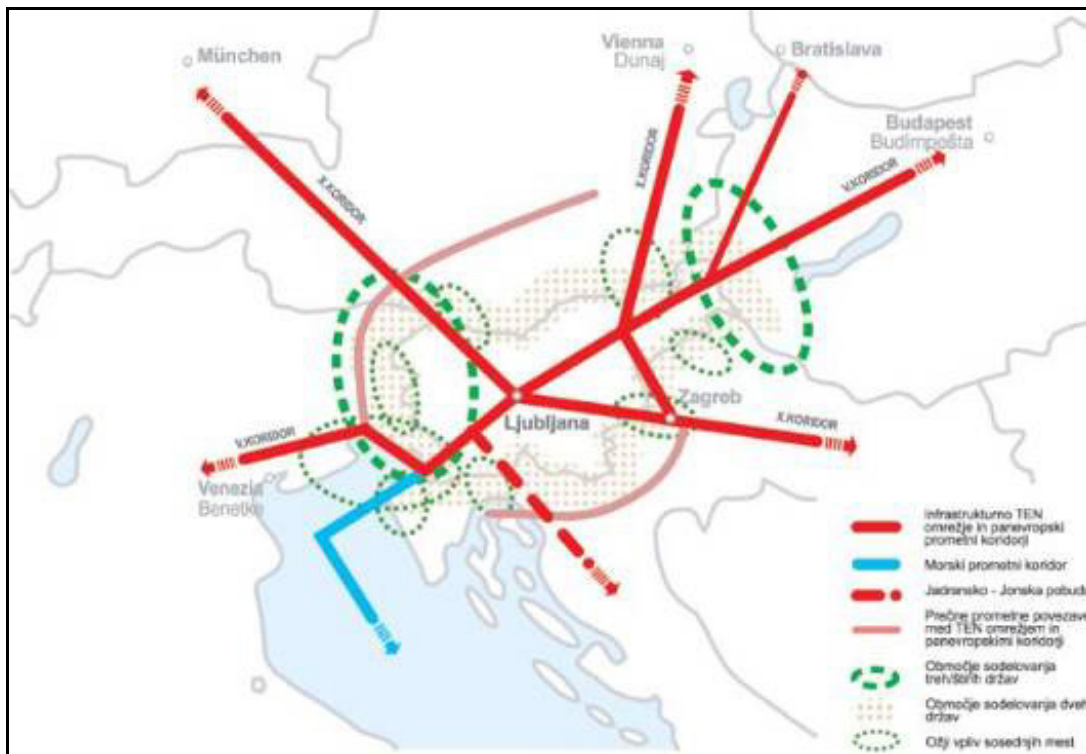
Slovenija in tudi Ljubljana se s svojo gospodarsko javno infrastrukturo vključuje v evropska infrastrukturna omrežja (TEN), ki se jih v Sloveniji uresničuje v okviru V. in X. panevropskega prometnega koridorja in energetskega TEN koridorja, morskega prometnega koridorja, s prečnimi prometnimi povezavami med prometnimi koridori ter z navezavami na Jadransko – Jonsko pobudo (glej sliko 2).

Ljubljana (MOL) je dobila novo vlogo v evropskem omrežju mest, ko je postala glavno mesto države članice EU v l. 2004, zato je pomembno tesno sodelovanje z ostalimi metropolami EU, pa tudi z drugimi mesti srednje in vzhodne Evrope. Tradicionalna pobratenja med mesti (s Parmo, Pesarom, Gradcem, Dunajem, Atenami itd.), katerih cilj je izmenjava v kulturi in izobraževanju, je treba okrepiti z drugimi nadnacionalnimi povezavami, ki so pomembne za prenos razvojnih politik in znanja. S tem bo MOL krepila tudi svojo konkurenčno vlogo v omrežju mest.

MOL bo v prihodnjem programskem obdobju (2007-2013) utrdila svoj strateški položaj znotraj omrežja mest EU in širše tako, da bo postala aktiven deležnik na področju teritorialnega sodelovanja in da bo na svojem teritoriju umestila središče evroregije, ki bo delovala kot akcijska enota z ustrezno strateško kapaciteto. V tej zvezi in na podlagi dokumentov in gradiv ESPON je cilj Ljubljane preiti iz šibke MEGA (Metropolitan European Growth Area) v European Engine MEGA (glej poglavje 1.2.2).

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Slika 2: Slovenski interesi v mednarodnem povezovanju
Vir: Strategija prostorskega razvoja Slovenije, Ur.list RS, št. 76/2004

Prostorski vidik razvoja na državni in regionalni ravni

Temeljni cilj Strategije regionalnega razvoja Slovenije (Ministrstvo za gospodarstvo RS, Agencija RS za regionalni razvoj, 2001; v nadaljevanju SRRS) je pomembnejša vloga mest, ki bodo pospeševala razvoj Slovenije v nacionalnem in evropskem okviru. Potrebno je »krepitev razvoj policentričnega urbanega sistema, razvoj regionalnih središč (zlasti središč nacionalnega pomena), oblikovati mestne (inovativne) regije in spodbujati regionalne ekonomije s tehnološkimi parki in podjetniškimi inkubatorji« (SRRS).

Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih 2007-2023 (Služba vlade RS za razvoj, 2006; v nadaljevanju RESOL) navaja ključne (velike) razvojno-naložbene projekte, pri uresničitvi katerih bo sodelovala država. Pomembni projekti v okviru RESOL-a, ki se neposredno vežejo na Ljubljano, so: izgradnja športno poslovnega parka Leona Štuklja, Narodne in univerzitetne knjižnice Jožeta Plečnika (NUK), Centralne tehniške knjižnice (CTK), Politehnike Ljubljana ter novega kliničnega centra v Ljubljani. Vsi našteti projekti bodo, ko bodo zaključeni, močno prispevali h krepitvi centralne funkcionalne vloge in položaja MOL-a, predvsem v okviru države.

Za prihodnji razvoj MOL-a so pomembni tudi vsi prometno-infrastrukturni projekti, ki sodijo v okvir pete razvojne prioritete RESOL-a. Le-ti bodo izboljšali prometno povezanost in dostopnost MOL-a v okviru LUR-a, države in v širšem evropskem prostoru.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

SPRS pedvideva povečanje vloge in pomena MOL oz. Ljubljane kot državne prestolnice:

»Ljubljana se na državni ravni razvija kot državno središče in najpomembnejše državno prometno vozlišče, kjer so koncentrirane najvišje funkcije, vrhunske ustanove, osrednje poslovne, kulturne, storitvene in oskrbne dejavnosti ter institucije, pomembne za vso državo (na primer: klinični center, ustavno sodišče in drugo). Na meddržavni ravni se povezuje s tujimi državnimi in regionalnimi središči« .

Ljubljana zagotavlja politične, upravne, prometne, kulturne in druge storitve vsem prebivalcem Slovenije in se razvija v mednarodno konkurenčno državno prestolnico.

MOL je tudi **središče Ljubljanske urbane regije (LUR)**, ki zajema štiriindvajset občin in leži v osrednjem delu Slovenije (**glej Sliko 5: Ljubljana v širšem prostoru**). Meji na Kamniško-Savinjske Alpe na severu, Posavsko hribovje na vzhodu ter gozdno kraške planote in polja od zahoda do jugovzhoda. LUR sodi med prosperitetne slovenske regije z močnimi razvojnimi potenciali in je gospodarsko močna, saj ustvari tretjino slovenskega bruto domačega proizvoda. V njej živi četrtna slovenskega prebivalstva (490.956 prebivalcev), od tega kar štiri petine v njenem osrednjem delu (občine MOL, Domžale, Mengeš, Medvode), v Ljubljani pa je tudi 90% vseh delovnih mest v regiji. Na poseljenost LUR so v zadnjem času vplivali predvsem procesi urbanizacije, suburbanizacije in nastajanje somestja. Za obmestna in zunajmestna območja je značilna razpršena poselitev, ki povzroča težave pri komunalnem in prometnem opremljanju naselij in vsakodnevni migraciji.

Slika 3: Ljubljanska urbana regija kot osrednja slovenska regija.
Vir: GURS, SURS, ARR, v Regionalnem razvojnem programu LUR,
http://www.ruralur.si/html/docs/strateski_in_izvedbeni.doc

Osnutek Regionalnega razvojnega programa Ljubljanske urbane regije (v nadaljevanju RRP13) za obdobje 2007-2013, je kot glavne cilje razvoja LUR opredelil:

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- 1. Delujoče somestje:** V regiji zagotoviti takšen prostorski razvoj, ki bo hkrati omogočal dobro dostopnost javnih storitev in bližino ohranjene narave ter kulturne dediščine vsem prebivalcem regije. Do leta 2013 bo več kot 80% ljudi imelo v povprečju manj kot 300 metrov zračne razdalje do javnih površin in javnega prevoza.
- 2. Ustvarjalni ljudje in uspešna podjetja:** Pospešiti razvoj človeških virov in gospodarstva, ki bo zagotovil dolgoročno blagostanje v regiji in konkurenčnost v svetu. V regiji se bo do konca leta 2013 dodana vrednost na zaposlenega povečala za 10%.
- 3. Regija z evropsko prestolnico, kjer je kakovost življenja najvišja v Evropi:** Ljubljana je ena od prestolnic Evropske unije, ki bo zagotavljala vrhunsko kakovost bivanja in dela in kjer bo pričakovana življenjska doba večja od povprečja v Evropski uniji.

Strategija »Trajnostnega razvoja MOL« (MOL, Oddelek za urbanizem, Ljubljana, 2002; v nadaljevanju TRMOL) je predlagala 8 razvojnih programov, s katerimi si bo občina prizadevala uresničevati svoje razvojne cilje. Med njimi:

- o Razvoj podjetništva: »prestrukturiranje podjetniškega sektorja in načrtno spodbujanje tehnološkega razvoja, ki predstavljata temelj izboljšanja mednarodne konkurenčnosti Ljubljane«.
- o Povečanje mednarodne konkurenčnosti Ljubljane: »ne samo s povečanjem BDP na prebivalca, temveč tudi z izboljšanjem lokacijskih dejavnikov, ki poleg večje mednarodne konkurenčnosti zagotavljajo tudi ustrezno raven kakovosti življenja stalnemu prebivalstvu«.

MOL se je v tem dokumentu zavezala, da bo razvojni program »Razvoj podjetništva« uresničevala z naslednjimi podprogrami:

- tehnološki park in regionalni sistem podjetniških con,
- povezovanje podjetij v grozde,
- prostorska podpora domačim in tujim investicijam,
- gospodarska regeneracija ožjega mestnega središča,
- razvoj podeželja.

Razvojni program »Povečanje mednarodne konkurenčnosti Ljubljane« pa bo udeleževala z naslednjimi podprogrami:

- povečanje mednarodne prepoznavnosti Ljubljane z uveljavljanjem pozitivne kulturne podobe,
- promocija z mednarodnimi turističnimi in športnimi prireditvami,
- spodbujanje priseljevanja visoko kvalificiranih strokovnjakov,
- spodbujanje izvoza izobraževalnih in raziskovalnih storitev,
- oživljanje specializirane sejemске dejavnosti.

Regionalni projekti, predlagani v TRMOL, za katere je potrebno medobčinsko sodelovanje za reševanje pomembnejših razvojnih vprašanj:

- regionalna deponija odpadkov,
- integriran javni potniški promet in regionalni model poselitve, vezane na postajališča javnega potniškega prometa,
- logistični transportni terminal,

- regionalni sistem podjetniških con v okviru tehnološkega parka,
- varstvo pred poplavami (planirani vodnogospodarski ukrepi, za zagotavljanje varnosti pred katastrofalnimi poplavami),
- krajinski parki in regionalno upravljanje parkov.

1.2. Osnovni strateški cilji prostorskega razvoja

1.2.1. Osnovni strateški cilji

(glej tudi **Prilogo 1**: Podporna izhodišča za opredelitev vizij)

Cilji prostorskega razvoja so ohranitev ter razvijanje nacionalne, gospodarske, socialne in kulturne samobitnosti in širitev gospodarskega in ustvarjalnega vpliva Mestne občine Ljubljana v širši prostor Evrope in svet. Pri tem je seveda potrebno upoštevati trajnostni prostorski razvoj občine, ki vključuje gospodarske, družbene in okoljske parametre.

Podajamo osnovne strateške cilje (definicije ciljev po posameznih tematikah glej v poglavjih 2, 3 in 4):

1. Ljubljana - prestolniško mesto

Ljubljana je zgodovinsko mesto, ki je imelo od nekdanje prestolniške funkcije. Od 14. stoletja je bila prestolnica dežele Kranjske, v obdobju reformacije je postala po zaslugi Trubarja središče reformacijskega gibanja, ki se je med drugim zavzemalo za uveljavitev slovenske književnosti in knjižnega jezika. Na prelomu 18. stoletja je bila središče razsvetljenskega gibanja, v začetku 19. stoletja prestolnica Ilirskih provinc, nato ponovno središče Kranjske dežele. Po razpadu monarhije je postala upravno središče Slovenije znotraj Kraljevine Jugoslavije, po drugi vojni prestolnica Socialistične republike Slovenije znotraj SFR Jugoslavije, leta 1991 prestolnica nove države Slovenije in leta 2005 prestolnica Slovenije znotraj EU. Vsa ta zgodovinska obdobja so mesto zaznamovala na različne načine in mu dala svojstveno identiteto.

Eden od pomembnih ciljev prostorskega razvoja je torej ohranjanje in okrepitev prepoznavnosti mesta in njegove identitete kot:

- nosilca nacionalne kulturne in zgodovinske identitete,
- glavnega mesta države,
- enega od regionalnih evropskih središč,
- ene od prestolnic EU.

2. Moderno mesto z bogato zgodovinsko dediščino

Ljubljana ima izrazito fizično identiteto, h kateri prispevajo kvaliteta urbane strukture in bogastvo kulturne dediščine.

Razpoznavne značilnosti mesta se kažejo na več ravneh:

- v odnosu do širšega zaledja,
- na ravni kompaktnega mesta,
- na ravni mestnega središča.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Cilji prostorskega razvoja fizične strukture mesta torej so:

- celovito ohranjanje, varstvo in prenova zgodovinskega mesta, njegove urbane dediščine, kulturnih in duhovnih vrednot ter njegove vitalnosti,
- krepitev razpoznavnih značilnosti mesta s prenovo kvalitetnih karakterističnih območij ter dograditvijo in izboljšanjem identitete povezovalne strukture,
- ustvarjanje novih kvalitetnih urbanih prostorov z vrhunsko arhitekturo,
- ohranjanje tesnega stika med mestom in zelenim zaledjem ter ohranjanje in vzdrževanje zelenih klinov, ki segajo v mestno središče,
- ohranjanje in ustrezen razvoj (nadgradnja, vključitev...) krajinskih kvalitet območja mestne občine ter zagotovitev celovite vpetosti v širši, regionalni prostor krajine.

3. Mesto umetnosti, kulture in znanja

Ljubljana je zaradi svoje bogate kulturne dediščine različnih obdobj, bogate kulturne ponudbe in ugodne prometne lege izredno privlačna za turiste. Kljub temu je treba pozornost posvečati predvsem njenemu prebivalstvu in mesto urejati na ta način, da bomo za vse zagotavljali višjo kvaliteto življenja.

Cilji so:

- krepitev prepoznavnosti mesta kot kulturne in umetnostne prestolnice s prenovo in dograditvijo mreže kulturnih institucij lokalnega, nacionalnega in evropskega pomena,
- krepitev mesta kot centra reprodukcije znanja v povezavi z univerzo in raziskovalnimi inštituti,
- spodbujanje kulturne raznolikosti,
- ohranjanje in prenova zgodovinske podobe mesta s poudarkom na njegovih topoloških, morfoloških in tipoloških sestavinah,
- ohranjanje in prenova srednjeveške, baročne, secesijske, Plečnikove in moderne Ljubljane ter posameznih ključnih arhitekturnih spomenikov in urbanih potez iz različnih zgodovinskih obdobj,
- ohranjanje in prenova ključnih spomenikov zgodnje industrijske arhitekture (Tobačna tovarna, Rog, Cukrarna...) za nove mestne dejavnosti,
- povezovanje kulturnega, poslovnega in kongresnega turizma.

4. Privlačno, urejeno in inovativno mesto

Mesto v zadnjih desetletjih doživlja radikalne demografske spremembe, ki že ogrožajo njegov nadaljnji razvoj. Skupno število prebivalcev se znižuje, kar velja predvsem za mlajše generacije (nizka rodnost in odseljevanje), hitro pa narašča delež starejših prebivalcev. Danes je skoraj vsak peti, kmalu pa bo vsak četrti prebivalec starejši od 65 let. Ti problemi so še posebej izraziti v mestnem središču, ki zaradi teh sprememb hitro izgublja rezidenčno funkcijo in s tem tudi ustrezeni urbani standard (slaba primarna oskrba, upadanje števila servisov, šol, vrtcev, prometni problemi...).

Cilj so :

- ohranjanje mesta po meri človeka,
- izgradnja mesta, ki bo prijazno mestnim prebivalcem vseh starostnih, socialnih in interesnih skupin,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- dvig kvalitete življenja in bivanja (prenova stanovanj, urbana prenova, izboljšanje dostopnosti, ureditev zelenih in rekreacijskih površin, ustrezna razporeditev,
- primarne oskrbe in servisov, vrtcev in šol ter domov za ostarele, delovna mesta),
- ekonomska učinkovitost in ustvarjanje novih delovnih mest,
- spodbujanje podjetništva in inovativnosti (kreativna industrija, tehnološki parki..) in usmerjanje potencialnih investorjev,
- razvoj mesta navznoter (prenova ima prednost pred novogradnjami),
- izboljšanje demografske strukture (ustvarjanje pogojev za priseljevanje, zlasti mlajših družin),
- boljša urejenost mesta (urejenost odprtih javnih površin, parkov ulic in trgov,...),
- dobra prometna dostopnost (prestrukturiranje prometa, celovita prometna ureditev),
- dobra dostopnost informacij (kibernetske točke),
- izboljšanje sistema načrtovanja, urejanja in vzdrževanja mesta in izboljšanje učinkovitosti mestne uprave in javnih služb (sodelovanje z državo in civilno družbo),
- vključevanje prebivalcev pri načrtovanju in upravljanju mesta,
- razvijanje inštrumentov za spodbujanje in izvajanje prostorske politike,
- izboljšanje upravljanja mesta.

5. Varno in zdravo mesto

Varnost in kakovost okolja sta pomembni značilnosti uspešnega mesta. Ljubljana je še relativno varno mesto z nizko stopnjo kriminalitete. Zaradi svojih geografskih značilnosti in dosedanjega razvoja ima tudi sorazmerno kakovostno bivalno okolje, ki pa ga ogrožajo različni razvojni faktorji, predvsem povečanje avtomobilskega prometa in neracionalna organizacija poselitve.

Cilji so:

- celovito izboljšanje stanja okolja (zmanjšanje onesnaženja zraka, zmanjšanje hrupa, dolgoročno in celovito zavarovanje pitne vode pred onesnaženjem in racionaliziranje porabe, zmanjševanje nevarnosti poplav, zmanjšanje onesnaženja tekočih in stoječih voda, okolju prijazno ravnanje z odpadki),
- dvig ekološke zavesti,
- spodbujanje zdravega načina življenja (izgradnja modernih športnih objektov, urejanje športnih in rekreacijskih površin),
- izboljšanje prometne varnosti,
- zagotavljanje varnosti otrok in mladostnikov in odgovornost do socialno šibkejših,
- preprečevanje vandalizma,
- spodbujanje strpnosti in spoštovanja med prebivalci (inkluzivnost),
- zmanjševanje nevarnosti industrijskih nesreč in nesreč z nevarnimi snovmi (industrija in transport) ter pripravljenosti nanje,
- zmanjševanje ranljivosti mesta na potres (potresna varna mestna infrastruktura ter bivanjsko okolje) in zviševanje pripravljenosti nanj,
- zmanjševanje ranljivosti mesta na naravne nesreče, ki so lahko tudi posledice klimatskih sprememb (neurja z dežjem, vetrom, točo; suša; vročina; visoka snežna odeja; ipd.),
- zagotavljanje vseh vidikov varnosti in učinkovitosti kritične družbene in gospodarske infrastrukture mesta in zagotavljanje neprekinjenosti delovanja

1.2.2. Prostorska vizija »Ljubljana 2025«

Ob pripravi predloga vizije dolgoročnega prostorskega razvoja MOL (Povzetek stališč planerske delavnice 30.- 31. marec 2007, OU MOL in Svet za razvoj in urejanje mesta, MOL, tiskovina ob razstavi Ljubljana 2025 v Galeriji Kresija 13. aprila 2007, avtor prof. Janez Koželj) so bili poudarjeni trije cilji:

Ljubljana vseslovenska metropola

Ljubljana lahko le kot vseslovenska metropola predstavlja Slovenijo in je konkurenčna z drugimi glavnimi mesti v Evropi. Z lego na križišču dveh pomembnih trans-evropskih prometnih koridorjev lahko postane središče metropolitanskega evropskega razvojnega področja. Tako bo dobila pomembno vlogo pri povezovanju držav na svojem kohezijskem območju in povečala svoj vpliv na globalni, evropski, medregionalni in nacionalni ravni. S svojimi finančnimi, logističnimi, kulturnimi in raziskovalnimi potenciali bo odločneje prispevala k razvoju te makro-regije, ki povezuje Srednjo Evropo z Balkanom in Alpe z Jadranom

Metropolitansko evropsko območje rasti MEGA (slika 4) je locirano v središču te makro-regije in opremljeno z vso potrebno infrastrukturno mrežo, ki jo sestavljajo:

- Luka Koper,
- Letališča Jože Pučnik Ljubljana,
- daljinske povezave mednarodnega pomena (cestni in železniški V. in X. TEN koridor, hitre železniške povezave (TGV 250km) in pomorska plovna pot).

V območju MEGA je število dnevnih delovnih migrantov približno 120.000, ožje območje pa je tudi območje integracije javnega potniškega prometa in poselitve.

Ljubljana sonaravno mesto

Trajnostni razvoj mora postati osnovno vodilo razvoja, zato bodo vse prihodnje ureditve prostora naravnane na ohranjanje in dograjevanje naravnih kakovosti v okviru mestne občine in tudi regije. Posebna pozornost bo namenjena dobri prevetrenosti mesta, zagotavljanju neoporečne pitne vode in dostopu do naravne krajine v krajinskih parkih v zaledju.

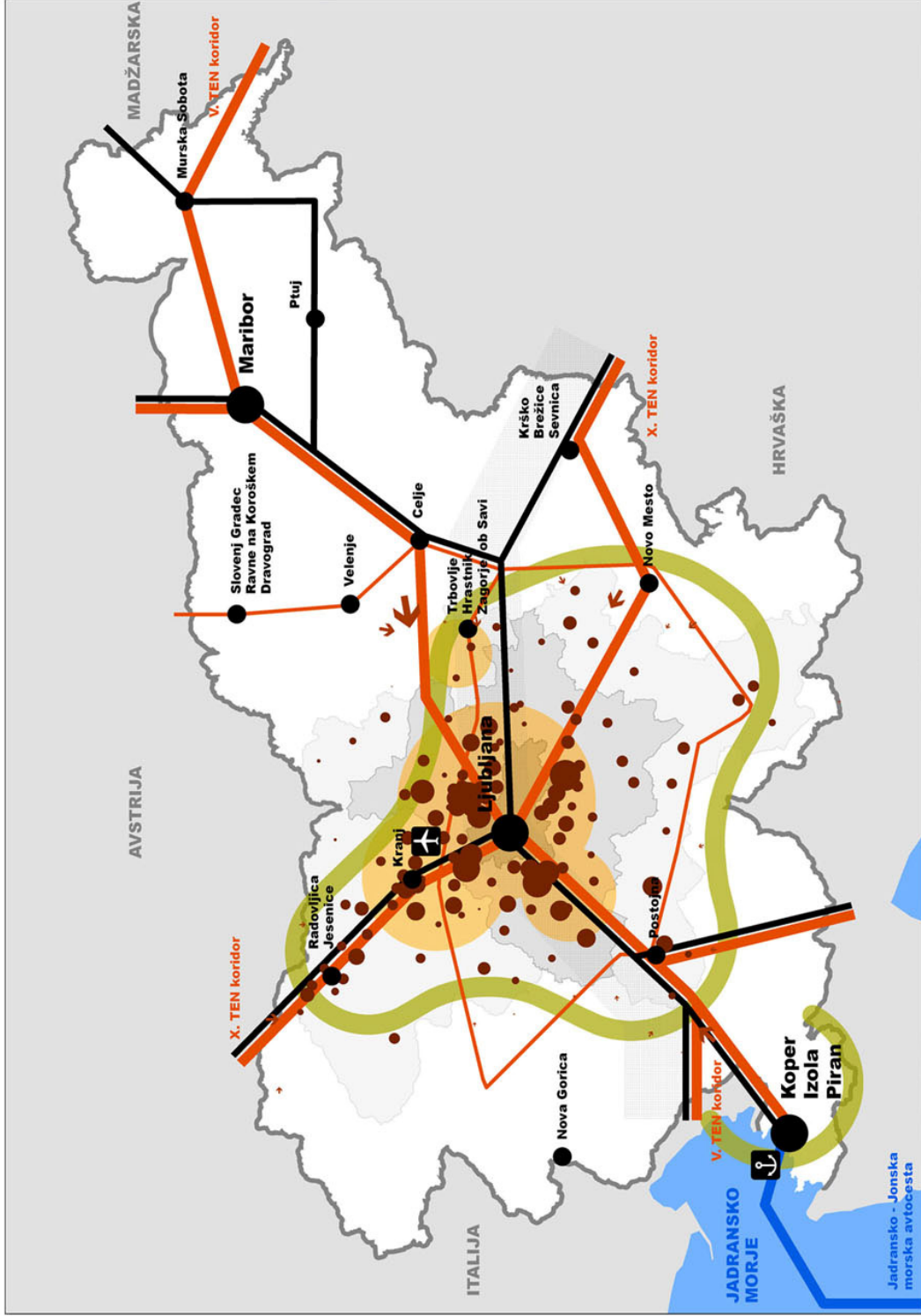
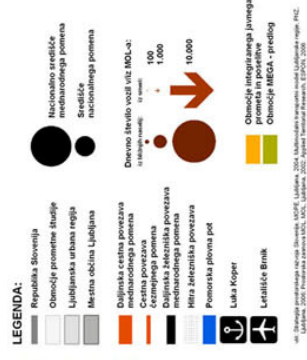
Ljubljana idealno mesto

Že skozi zgodovino je bilo mesto zgrajeno po meri človeka, grajeno je strnjeno, vendar prepleteno z naravo in kakovostnim okoljem, nudi razvojne priložnosti, je dovolj varno itd. Te kakovosti bomo ohranjali in nadgrajevali, poudarjeni bodo skrb za okolje, preobrazba prometa, izboljšano stanovanjsko okolje in krepitev identitete mesta med dvema rekama. Ustvarjalna kultura, inovativna znanost, kvalitetna univerza, vrhunsko zdravstvo in odprtost k mednarodnemu sodelovanju bodo soustvarjali značaj Ljubljane kot evropskega glavnega mesta.

Slika 4: MOL in Metropolitansko evropsko območje rasti - MEGA

Metropolitansko evropsko območje rasti - MEGA

(Metropolitan European Growth Area)
v območju Evroregije CABA (Central,
Alpine, Balkan, Adriatic Euroregion -
Srednja Evropa, Alpe, Balkan, Jadran)

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Povzemamo nekaj delovnih stališč zgoraj navedene planerske delavnice:

Glavne konkurenčne prednosti Ljubljane

- Sonaravno, vozliščno, krakasto mesto,
- odprto za vse uporabnike,
- še ohranjene pomembne zelene površine in zeleni klini,
- še ohranjeni kvalitetni prezračevalni koridorji, vodnooskrbne funkcije, ekosistemske funkcije,
- ugodna makrolokacija na vozlišču V. in X. trans-evropskega koridorja (že pretežno zgrajen avtocestni križ, načrtovana modernizacija železniške infrastrukture, bližina mednarodnega letališča),
- ugodna geo-politična lega, Ljubljana kot državno in regionalno središče, s središčnim položajem v Sloveniji,
- primerna velikost Ljubljane za kvalitetno bivanje,
- kvalitetno grajeno tkivo z izrazito identiteto (center mesta, Grad, stara Ljubljana, Plečnikova, secesijska, Ravnikarjeva Ljubljana itd.),
- povezanost z zaledjem in regijo.

Strateške usmeritve

- Ohranjati, izkoristiti in izboljšati konkurenčne prednosti,
- izkoristiti predvsem naravne danosti, grajeni kapital in znanje,
- ohranjati in dograjevati naravne kakovosti mesta in regije,
- pri izgrajevanju poselitve obdržati formo krakastega mesta z zelenimi klini,
- ohranjati ključne prezračevalne koridorje, vodnooskrbne funkcije Ljubljanskega polja, ekosistemske funkcije predvsem Ljubljanskega barja,
- izboljševati prometno dostopnost MOL-a in ojačiti središčni pomen Ljubljane,
- izkoristiti možnosti V. in X. panevropskega prometnega koridorja, predvsem posodabljanje tirne infrastrukture,
- izgraditi oz. modernizirati železnico s poglobitvijo v centru mesta,
- kot osrednje prometno vozlišče organizirati Potniški center Ljubljana,
- izgraditi in posodobiti regionalni prometni sistem, zlasti tirni,
- z železnico povezati Ljubljano in mednarodno letališče na Brniku ter naprej Kranj;
- razširiti in posodobiti letališče na Brniku,
- razvijati poselitev v okviru regije v povezavi z javnim potniškim prometom (predvsem v železniških koridorjih, ob postajališčih v območju lahke peš dostopnosti, s prestopnimi točkami tipa »parkiraj in se pelji«, s ciljem zmanjševati avtomobilski promet),
- izboljšati dostopnost v mestu,
- razvijati identiteto in urejenost urbanega tkiva,
- nadgraditi univerzitetne in kulturne kapacitete,
- prednostno uveljaviti prenovu in kakovostno nadgradnjo že urbaniziranih, predvsem degradiranih površin,
- širitev centra mesta v smeri sever jug, kjer se organizirata in ustvarita severni in južni park,
- izkoristiti prostorske potencialne v vzhodnem delu mesta (zdravstvo, mešana raba, stanovanja),
- izrabiti športne potencialne v obsavskem prostoru in zaježitve Save.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Predlagani projekti

Natančnejši spisek predlaganih projektov je bil pripravljen na razstavi »Ljubljana 2025« v Galeriji Kresija (13. aprila 2007, Oddelek za urbanizem MOL in Svet za razvoj in urejanje mesta, MOL). Večino projektov je vsebinsko vključenih v Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana. Nekateri projekti so bili načrtovani že v predhodnih strokovnih gradivih in tudi v obstoječih delovnih verzijah dokumenta, nekatere smo dodali v tem dokumentu, določeni pa zahtevajo še podrobnejšo proučitev oz. strokovne podlage, na primer: naselje za alternativne skupnosti, vrtno mesto Sibirija, poslovno letališče Barje, tovorna obvozna železnica...

(glej tudi **Prilogo 3**: Prostorska vizija »Ljubljana 2025«)

Navajamo nekaj pomembnejših projektov oziroma ureditev, vključenih v SPN MOL:

- posodabljanje železniške infrastrukture v MOL in regiji, izgradnja hitre proge skozi Ljubljano, poglobitev železniških prog v osrednjem delu mesta,
- izgradnja Potniškega centra Ljubljana,
- izgradnja in posodobitev mestnega potniškega prometa,
- dopolnitev in posodobitev komunalne mestne infrastrukture,
- prenova in kakovostna nadgradnja že urbaniziranih, predvsem degradiranih površin v mestu, kot so Cukrarna, Rog, Tobačna, Roška, klavnica itd.,
- izgradnja novih stanovanjskih kompleksov (potenciali vzhodnega dela Ljubljane ob Litijski cesti in Slape, v južnem delu Ilovica, severno Ruski car, SZ Stanežiče itd.),
- širitev centra v smeri proti severu (do Save) in jugu (do Barja), kjer se oblikujeta severni in južni park,
- izgradnja osrednjih dejavnosti tudi ob drugih vpadnicah in njihova ureditev,
- nadgradnja kulturnih objektov (Opera, Drama ...), novih dvoranskih kapacitet,
- izgradnja novih zdravstvenih klinik in inštitutov, Mestne bolnišnice,
- izgradnja novih tehniških fakultet in spremljajočih programov ob Biotehniškem središču pod Rožnikom v povezavi s tehnološkim parkom, na Roški tri akademije, dopolnilni univerzitetni programi na severu ob Dunajski in Štajerski cesti,
- izgradnja in ureditev večjih mestnih odprtih prostorov in zelenih površin, mostov, nabrežij in sotočja Ljubljanice in Save, manjših vodotokov itd.,
- izgradnja treh vodnih elektrarn Srednja Sava z obsežnimi vodnimi in parkovnimi ureditvami,
- izgradnja in smotrna dopolnitev športnih površin v celotnem mestu, predvsem pa v obsavskem prostoru izkoristiti zaježitve, tudi z veslaškimi športi na Savi,

2. Zasnova prostorskega razvoja Mestne občine in Ljubljane

2.1. Osnove razvoja

2.1.1. Demografske osnove

(glej tudi **Prilogo 4**: Demografske razmere)

Ljubljana s svojimi četrtni milijona prebivalcev (31.12.2006: 267.386 prebivalcev) je po velikosti primerljiva s srednje velikimi središči tako razvite zahodne kot manj razvite vzhodne Evrope. V tem rangi bo Ljubljana po številu prebivalcev tudi ostala, ne glede na to, ali se bo povečala ali zmanjšala na primer za 50 000 prebivalcev. Jasno nam torej mora biti, da razvoja Ljubljane ni smiselno vezati na močno rast števila prebivalcev, ampak na rast v funkcijskem smislu.

Med 37 evropskimi prestolnicami (brez »žepnih« državic) ima Ljubljana več prebivalcev le od Reykjavika (Islandija) in Podgorice (Črna Gora). To pa je skladno z velikostjo države, saj Slovenija po številu prebivalcev v Evropi prekaša le Estonijo, Islandijo in Črno Goro. Če pogledamo razmerje med številom prebivalcev v prestolnici in celotni državi znaša za Ljubljano 13% prebivalstva Slovenije (leta 2003). V tem letu je bilo evropsko povprečje 11% prebivalstva v prestolnici. Višji delež prebivalstva v prestolnici kot Slovenija je imelo 19 držav, nižjega pa 18, kar kaže na to, da je pri razmerju med številom prebivalcev prestolnice in države Slovenija v zlati sredini. Če to vzamemo kot neko možno merilo lahko rečemo, da je Ljubljana ravno prav velika glede na velikost Slovenije.

Leta 1800 je imela Ljubljana približno 10 000 prebivalcev. Za razvoj Ljubljane je bilo zelo pomembno, da so koncem 18. stoletja podrli še zadnje obrambne okope, ko se je začelo mesto tudi prostorsko širiti. V letu 1948 je imelo mesto slabih 100 000 prebivalcev, na območju sedanjega teritorija MOL pa je živelo skupaj 123 149 prebivalcev. Morfološko gledano je bila Ljubljana kompaktno mesto s 100 000 prebivalci in dokaj jasno razmejitvijo do sosednjih naselij.

Za prvo povojno obdobje je bila za Slovenijo značilna koncentracija prebivalstva na republiški ravni in številčno se je v tem obdobju najbolj krepila prav Ljubljana. Nadaljevala se je blokovna gradnja izven mestnega jedra, številčno pa so se krepila tudi nekatera okoliška naselja. Število prebivalcev se je od 141 340 v letu 1953 povečalo na 170 505 v letu 1961. V Sloveniji je nato sledilo obdobje koncentracije prebivalstva na regionalni ravni in dotok podeželskega prebivalstva v Ljubljano se je nekoliko znižal. Vendar to ni vplivalo na znižanje rasti Ljubljane, saj se je začelo vedno bolj intenzivno priseljevanje prebivalstva iz območja nekdanjih jugoslovanskih republik. Število prebivalcev se je do leta 1971 povzpelo na 218 081. Sredi sedemdesetih let se

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

je število prebivalcev glede na leto 1948 že podvojilo in v letu 1981 doseglo 265355 prebivalcev.

Ljubljana je praktično v dvajsetih letih dobila 100 000 novih prebivalcev. Za to obdobje so značilne tako imenovane »socialistične soseske«, ki so ob svojem nastanku z zelo majhnimi stanovanji rešile veliko stanovanjskih problemov. Sedaj pa se sprašujemo o njihovi bodočnosti, saj ne gre samo za problem majhnih stanovanj, ampak pogosto tudi visokih gostot in pomanjkanje ustrezne infrastrukture.

Že v obdobju urbanizacije se je začel tudi proces suburbanizacije, ki pa je vplival le na prostor ob vpadnicah. Ta proces pa se je zelo okrepil, ko je Ljubljana prenehala z gradnjo velikih stanovanjskih sosesk. Kot ena najcenejših možnosti bivanja v Ljubljani se je pojavila gradnja enodružinske hiše, čim bližje mestu, zaradi možnosti uporabe javnega mestnega prometa. Zato je bila gradnja vezana na pomembnejše vpadnice, kjer je bil že razvit javni potniški promet.

Število prebivalcev Ljubljane po letu 1981 ni več pomembneje naraščalo saj je bila suburbanizacija v dokajšnji meri vezana na odseljevanje iz mestnega središča in starejših predmestij, hkrati pa je zelo močno upadla stanovanjska gradnja.

V devetdesetih letih je število prebivalcev v začetku še rahlo naraščalo in se približalo številki 280 000. Dejansko pa število prebivalcev Ljubljane stagnira in celo rahlo upada že četrto stoletje (1981-2006). Ob uvedbi nove lokalne samouprave leta 1994 je število prebivalcev sedanje MO Ljubljana upadlo malo pod 270 000 in se do leta 2006 še znižalo približno tri tisoč.

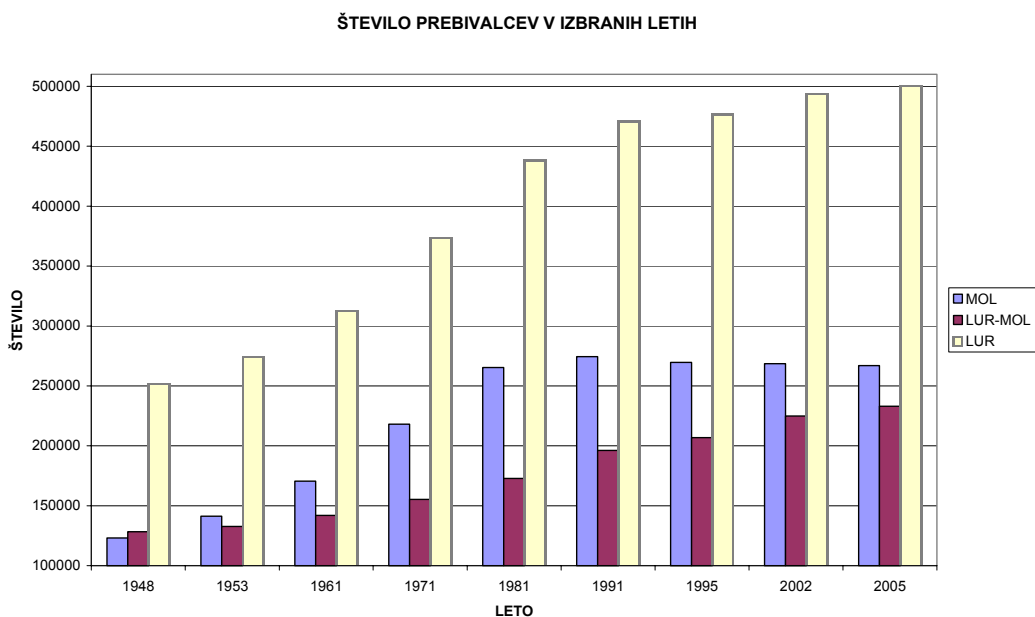

Diagram 1

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Na diagramu št. 1 je prikazano število prebivalcev v izbranih letih za MOL, celotno Ljubljansko urbano regijo (LUR) in LUR brez MOL-a. Diagrama 2 in 3 pa prikazujeta indeks gibanja števila prebivalcev za vsa tri območja. Iz diagrama številka 2 je lepo razvidna zelo hitra rast števila prebivalcev Ljubljane vse do leta 1981. Istočasno je število prebivalcev v ostalih občinah urbane regije stalno naraščalo, vendar bistveno počasneje kot Ljubljana. Obdobje 1981-1991 predstavlja nek prelom, saj Ljubljana komaj beleži pozitivno rast, medtem ko začne število prebivalcev v ostalih občinah zelo hitro naraščati. Ta rast se je nadaljevala vse do danes, medtem ko število prebivalcev Ljubljane celo rahlo nazaduje.

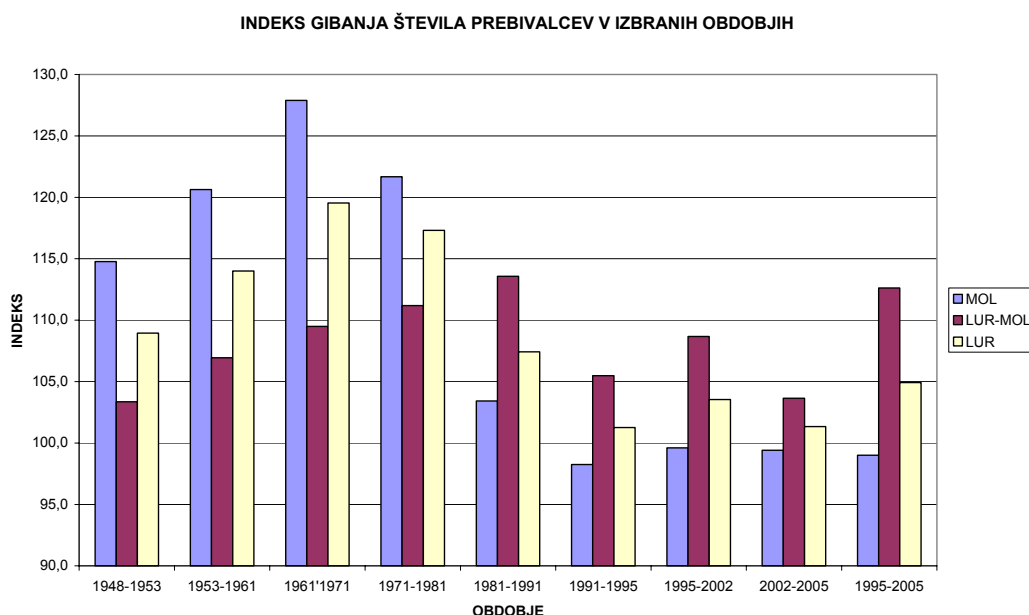

Diagram 2

Gibanje števila prebivalcev od ustanovitve sedanjega MOL-a smo analizirali ločeno tudi glede naravne rasti in migracij. V Ljubljani je število rojenih rahlo presežilo število umrlih prebivalcev le v letih 1995, 2000 in 2005. Skupno je imela Ljubljana v obdobju 1995-2005 dobrih 800 več umrlih prebivalcev kot rojenih (letno povprečje je bilo -73). Z izjemo leta 2005 je imela Ljubljana tudi ves čas negativni migracijski saldo. Povprečno se je letno odselilo skoraj tisoč prebivalcev več kot priselilo. V istem obdobju je imela Slovenija skoraj 2200 priseljenih letno več kot odseljenih. Tako se je delež prebivalstva Ljubljane v Sloveniji znižal od 13,9% na 13,3% v dobrih desetih letih. V zadnjem desetletju je imela negativna migracija odločilno vlogo pri nazadovanju števila prebivalcev (**glej Slika 5**: Ljubljana v širšem prostoru, kjer so prikazane migracije iz MOL v LUR v obdobju 1999-2005).

Še slabši pa je položaj v kolikor podrobneje pogledamo prebivalstvo Ljubljane tudi glede na njegov pravni status. V prebivalstvu Ljubljane 30. 12. 2005 (266941) so upoštevani državljani Slovenije 254041 (95,2%) in tujci 12900 (4,8% ki se delijo na tujce s stalnim in začasnim bivališčem). Do leta 2003 so bili upoštevani tudi begunci, ki

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

jih po tem letu v Ljubljani ni več. Delež državljanov Slovenije se je na primer samo v obdobju 1999 – 2005 znižal od 96,5% na 95,2%. Le v tem šestletnem obdobju se je število državljanov znižalo skoraj za sedem tisoč. To je zelo pomemben podatek kajti upoštevati moramo, da so med starostnospolno sestavo državljanov in tujcev bistvene razlike. Med tujci prevladujejo moški (tri četrtine) in praviloma niso udeleženi pri osnovnih vitalnih dogodkih (rojstva, smrti) in njihova starostno spolna sestava je bistveno različna od slovenskega prebivalstva. Gre za skupino, ki je zelo podvržena fluktuaciji in se stalno menja. Zaradi članstva Slovenije v EU se nekoliko povečuje število tujcev s stalnim bivališčem v Ljubljani vendar še vedno med njimi prevladujejo prebivalci iz območja nekdanjih Jugoslovanskih republik (83%).

Ljubljana ima vse od ustanovitve nove občine (MOL) negativen migracijski saldo z ostalo Slovenijo (pri podatkih so zajeti le državljani Slovenije). **Skupno je tako od leta 1995 do leta 2005 izgubila 17463 prebivalcev ali povprečno 1588 prebivalcev letno.**

Odseljevanje pa pomeni tudi bistveno slabšanje starostne sestave prebivalstva Ljubljane. Medtem ko je v Sloveniji povprečno 15,5% prebivalcev starih 65 let ali več, pa je pri odseljenih iz Ljubljane ta delež le 7%. Na drugi strani pa je mladine do 14. leta v Sloveniji 14,2%, med odseljenimi iz Ljubljane pa kar 18%. Lahko rečemo, da se iz Ljubljane odseljujejo mlade družine (ko dobiš otroka in rabiš spodobno stanovanje). To je še posebej pomembno, ker ima Ljubljana zaradi zelo hitre povojne rasti prebivalstva že sedaj zelo visok delež starejših prebivalcev (17,8%), medtem ko je povprečje za ostalo Slovenijo (brez Ljubljane) le 15,1%. Podatki o izobrazbi migrantov kažejo da se izseljuje bolj izobraženo prebivalstvo. Le v obdobju 1998-2002 (za katerega imamo podatek) se je iz Ljubljane v sosednje občine izselilo 750 prebivalcev z visoko izobrazbo.

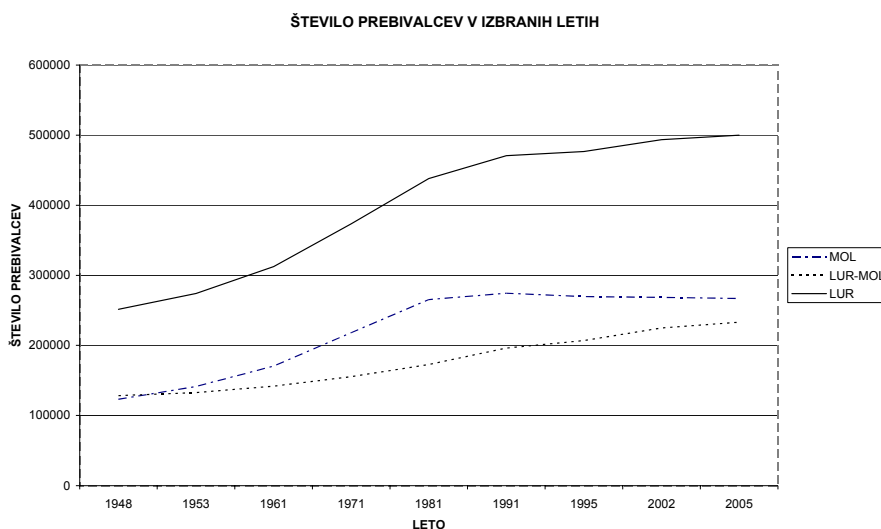

Diagram 3

Ko govorimo o skupnem številu prebivalcev, pa moramo upoštevati, da v Ljubljani živi tudi 11 500 slovenskih državljanov z začasnim bivališčem. Zato bi bilo potrebno pri

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

glavarini upoštevati tudi to prebivalstvo, enako kot ga obravnava vlada pri povračilu stroškov prevoza na delo.

Ocena bodočega števila prebivalcev nekega območja je odvisna od naravne rasti, migracij in demografskega potenciala (starostno-spolna sestava prebivalstva). Nobeden od teh pokazateljev pa za Ljubljano ni ugoden.

Zaradi dosedanjega demografskega razvoja je demografski potencial Ljubljane zelo slab. Število prebivalcev Ljubljane se je pred tridesetimi leti podvojilo zaradi močnega priseljevanja mladega prebivalstva. To prebivalstvo pa sedaj prehaja med starejše prebivalstvo in zato je delež starejšega prebivalstva v Ljubljani bistveno nad slovenskim povprečjem in lahko pričakujemo naraščanje števila umrlih. V zadnjem dobrem desetletju pa se mlajše prebivalstvo iz Ljubljane izseljuje in tako bo število rojstev v Ljubljani še nižje. V Sloveniji živi v povprečju 14,2% mladine stare do 14 let. Ta delež pa je v Ljubljani le 13,2%. Vidimo torej, da ima Ljubljana zaradi dogodkov pred pol stoletja previsok delež starejšega prebivalstva, zaradi novejšega odseljevanja pa prenizek delež mladine.

Za bodoči demografski razvoj Ljubljane pa je odločilnega pomena tudi delež in število žensk v rodni dobi. V Ljubljani je na primer leta 2006 živelo krepko več žensk starih 75 do 80 let kot pa deklic do petega leta. Starostna skupina žensk 45 do 60 let je skoraj še enkrat večja kot skupina deklic do 15 leta. Ko bodo sedanje deklice prehajale v rodno dobo jih bo še enkrat manj kot pa žensk v pozni starosti. V Ljubljani danes živi preko 41 000 žensk starih 40 do 60 let, ki so bile v rodni dobi pred 20 leti. Žensk, ki so danes v najbolj rodni dobi (20 do 40) let je le slabih 36 000, medtem ko je deklic ki prihajajo v rodno dobo (0 do 20 let) le dobrih 23 000.

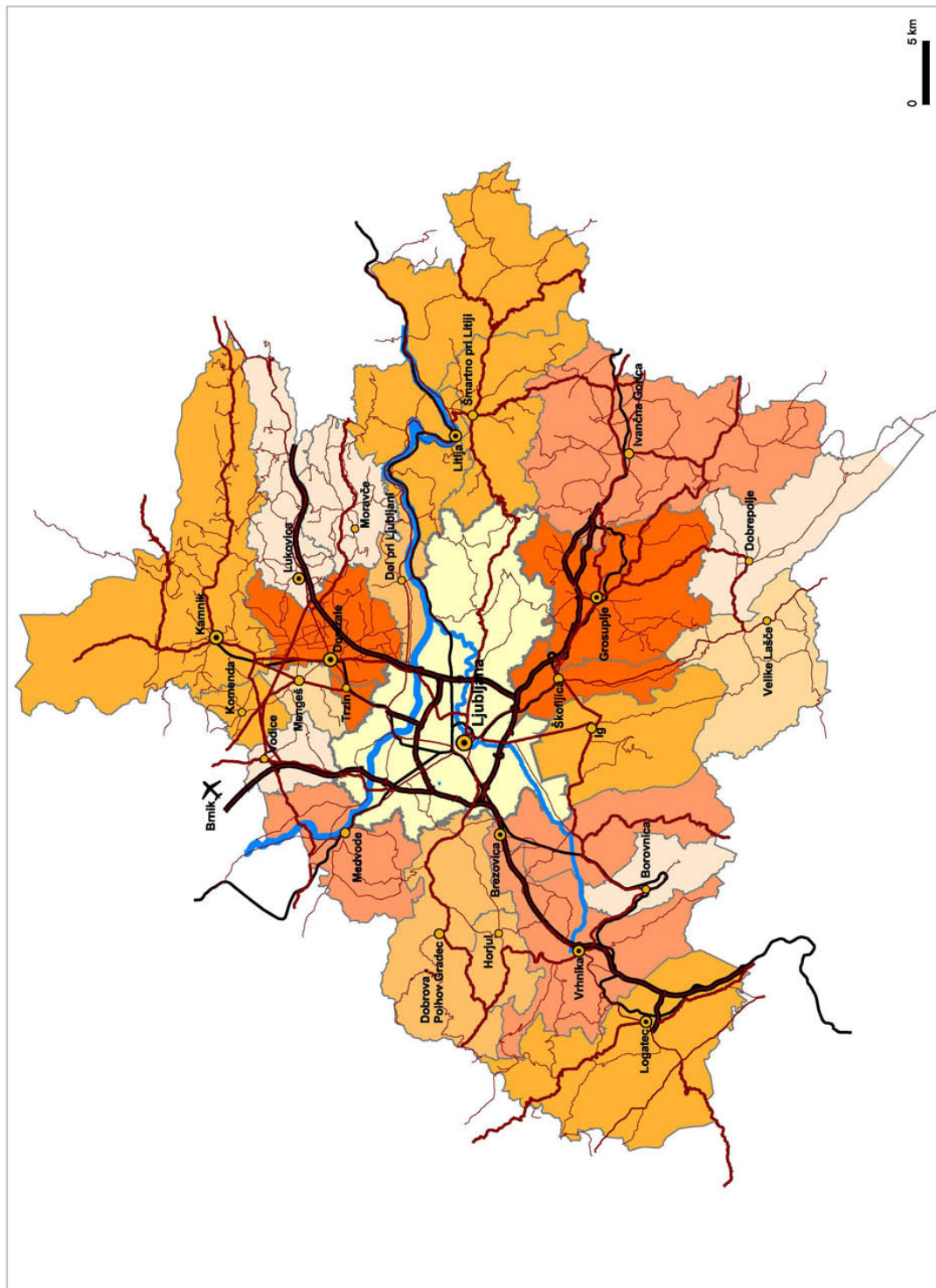
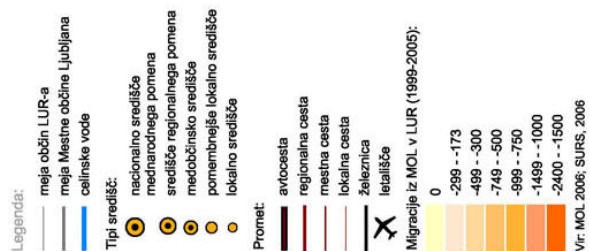
Že brez projekcije prebivalstva si lahko zamislimo kakšno bo v Ljubljani čez deset, dvajset let razmerje med številom rojstev in smrti.

Za rodnost imamo različne kazalce, najbolj nazoren pa je celotna rodnost to je vsota starostno-specifičnih stopenj splošne rodnosti v koledarskem letu. Celotna rodnost je trenutno v Sloveniji nekje pri 1,2. To pomeni, da vse ženske v Sloveniji v povprečju rodijo 1,2 otroka. Ker je polovica fantkov to pomeni 0,6 deklice in zato je razumljivo, da se število prebivalcev ne more obnavljati, ampak po naravni rasti lahko le nazaduje. Celotna rodnost bi se morala dvigniti na 2,08, da bi se število prebivalcev obnavljalo (ostalo enako). To velja tudi za Ljubljano, ki ima podobno kot Slovenija že sedaj negativni naravni prirastek.

Tudi položaj pri migracijah za Ljubljano ni najbolj ugoden. Zaradi priseljevanja tujcev je sicer migracijski saldo pozitiven, vendar pa je skrb zbujajoče dejstvo odseljevanje mladih, izobraženih prebivalcev (državljanov Slovenije) iz Ljubljane, ki pa so najbolj vitalni del prebivalstva.

Slika 5: Ljubljana v širšem prostoru

Ljubljana v širšem prostoru

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

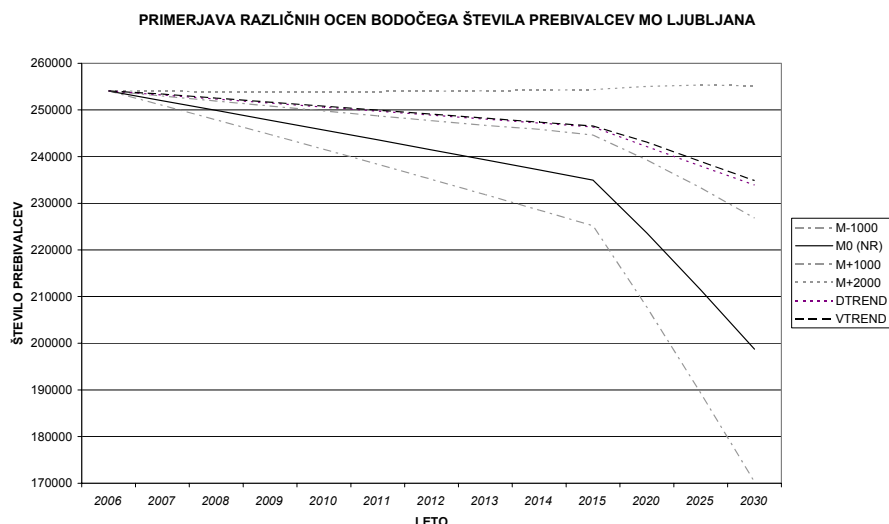

Diagram 4

Na diagramu št. 4 so prikazane štiri variantne projekcije prebivalstva in dve oceni na temelju trenda obdobja 1999-2005. Pri ocenah smo upoštevali le državljane Slovenije (254 000). Seveda pa moramo pri planiranju upoštevati, da bo v končnem letu projekcij dejansko živel tu več prebivalcev (tujci in začasni prebivalci).

Temelj vsake ocene bodočega števila prebivalcev predstavlja projekcija prebivalstva po naravni rasti. Ta projekcija je odvisna le od koeficientov rodnosti in umrljivosti in pa demografskega potenciala. Po tej projekciji bi število prebivalcev nazadovalo in že do leta 2030 padlo celo pod 200 000. V kolikor bi pa upoštevali sedanje odseljevanje državljanov (Projekcija: M-1000) pa bi se število znižalo že na 170 000. Kako slaba pa je rodnost v Sloveniji nam pokaže primerjava projekcije s pozitivnim migracijskim saldonom 1000 prebivalcev letno (M+1000), ki kaže kljub temu na upadanje števila prebivalcev in to celo hitreje kot oceni na temelju trenda (1995-2005 DTREND – upoštevani le državljani in VTREND- upoštevani vsi prebivalci). Projekcija M+2000 nam pokaže, da bi se moralo vsako leto v Ljubljano priseliti 2000 prebivalcev več kot pa odseliti, da bi nadomestili pričakovani negativni naravni prirastek in bi število prebivalcev ostalo približno nespremenjeno.

V demografskem smislu je za Ljubljano pomembno predvsem to, da izboljša svojo demografsko sestavo prebivalstva. Dejstva, da je v Ljubljani nadpovprečno visok delež starejšega prebivalstva ne moremo spremeniti, zaradi močnega preteklega priseljevanja pa lahko pričakujemo še njegovo nadaljnjo hitro rast. Lahko pa ustavimo odseljevanje mlajšega izobraženega prebivalstva (mlade družine – stanovanja) in pa s politiko otrokom prijaznega mesta mogoče tudi nekoliko zvišamo rodnost. S tem bi posredno tudi nekoliko znižali delež starejših prebivalcev. Seveda pa lahko k nadaljnjemu razvoju Ljubljane pomembno prispeva tudi priseljevanje. Pri tem mislimo

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

predvsem na ustvarjanje privlačnosti za mlade kadre (Univerza, Evropske institucije, ne nazadnje pa tudi državna uprava itd.).

Ocena bodočega števila prebivalcev

Konec leta 2006 je živel v MOL-u približno 267.000 prebivalcev (od tega je bilo 13.000 tujcev, ki jih v projekciji prebivalstva ne upoštevamo pri vitalnih dogodkih). Izhodišče projekcije je torej 254.000 prebivalcev in po naravni rasti (brez migracij) bi število prebivalcev do leta 2025 upadlo na dobrih 211.000. Izdelali smo več variantnih projekcij prebivalstva (**glej Prilogo 4: Demografske razmere**) in kot najbolj verjetno izbrali varianto, ki predpostavlja tisoč priseljenih prebivalcev letno. Ta varianta je bila izbrana skladno s predvidenim obsegom stanovanjske gradnje. Kljub priseljevanju pa bi se tudi po tej varianti število prebivalcev znižalo na dobrih 233 000. To je posledica nizke rodnosti (kar velja za celotno Slovenijo) in tudi zelo visokega deleža starejšega prebivalstva v Ljubljani. Glede na vedno večjo vlogo Slovenije v EU lahko pričakujemo, da se bo v Ljubljani nekoliko povečalo tudi število tujcev (na 17.000) in bi tako v letu 2025 imel MOL približno 250.000 prebivalcev.

2.1.2. Okoljski potenciali in omejitve v MOL

(glej sliko 6: Območja varstva kakovosti okolja)

Stanje in problemi

Naravno okolje, habitati

Krakast razvoj mesta, delno pogojen z geomorfologijo prostora, je omogočil ohranitev sorazmerno velikih naravnih, predvsem gozdnih površin. Največ je k temu pripomogla neustreznost teh površin za gradnjo (strmina, nestabilnost tal, zamočvirjenost in poplavnost). Kakovosti naravne krajine so glede na obseg, členjenost in pestrost, posebna vrednota tudi v evropskem merilu, na kar kažejo opredelitve naravovarstvenih kategorij na teh območjih:

- krajinski park Zajčja Dobrava, krajinski park Polhograjski Dolomiti, krajinski park Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib z naravnima rezervatoma Mali Rožnik in Mostec,
- ekološko pomembna območja: Ljubljansko barje, Šmarna gora (predlagana krajinska parka), Sava od Medvod do Kresnic, Rakovnik, Vevče in Rašica - Dobeno – Gobavica,
- druga zavarovana območja (Stara Ljubljana in Grajski grič itd.), območja naravnih vrednot in območja Natura 2000.

Vendar razen formalnega zavarovanja ni izdelanih upravljavskih načrtov in ukrepov, ki bi omogočali aktivno varovanje, niti upravljavcev, ki bi za to skrbeli. Te vrednote so za kakovost bivanja velikega pomena in jih kaže na vsak način ohraniti v sedanjem stanju in obsegu. V zadnjem času se nova območja stavbnih zemljišč, predvsem zaradi tržnega povpraševanja po nadstandardnih bivališčih, širijo tudi na ta, za kakovost narave in s tem povezano skupno kakovost bivanja, zelo pomembna območja. Njihovo naravovarstveno funkcijo ponekod ogrožata tudi intenzivno kmetijstvo ter rekreacija, celovitost pa infrastrukturni objekti.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Vode

Vode, tako površinske kot podzemne so ključen dejavnik kakovosti bivalnega okolja. Površinske vode, skupaj z obvodno vegetacijo so pomemben naravni habitat in koridor, ključna sestavina identitete mesta, sodijo pa tudi med njegove najpomembnejše rekreacijske površine. Podzemna voda Ljubljanskega polja je glavni vir pitne vode za mesto Ljubljana. Površinske vode so deloma naravno ohranjene (predvsem Sava, del Glinščice, Ljubljanica v zgornjem toku); deloma spremenjene (večji del toka Ljubljanice z Grubarjevim prekopom). Kljub nekaterim ukrepom v zadnjem desetletju, je kakovost površinskih voda slaba, reka Ljubljanica je celo ena izmed najbolj onesnaženih v Sloveniji (ob izlivu sodi v IV. kakovostni razred). V Ljubljani vodotoke ogrožajo predvsem neurejeno odvajanje odpadne vode, uporaba zaščitnih sredstev in gnojil v kmetijstvu ter nelegalna odlagališča odpadkov. Predvsem kakovost Save je v veliki meri neodvisna od Ljubljane, temveč od dogajanja v občinah gorvodno.

Celotno območje Ljubljanskega polja med Savo in severno obvoznico se uvršča v razrede velike ranljivosti, nizke regeneracijske in nevtralizacijske sposobnosti pa imajo območja Tacen-Gameljne, Jarški prod in Tomačevo – Hrastje. Z izjemo pesticida atrazina je koncentracija onesnaževalcev v pitni vodi ves čas v dovoljenih mejah. Količina zalog pitne vode pa že dosega skrajne meje, saj je črpanje v Klečah na primer že doseglo raven dinamične rezerve. Povečanje zmogljivosti vodarn na Ljubljanskem polju je povezano z zahtevnim projektom bogatenja podzemne vode. Pomemben razlog je izguba vode v omrežju, ki dosega 35 odstotkov. Glede na normalno življenjsko dobo vodovodnih omrežij (50 let) je treba zamenjati eno četrtno sedanjega omrežja.

Kakovost podzemne vode je ogrožena zaradi urbanizacije z neurejenim čiščenjem odpadnih vod, kmetijstva, industrije in nelegalnih odlagališč odpadkov. Na kanalizacijsko omrežje je priključenih le 70% gospodinjstev, ostala imajo neurejene greznice, kanalizacija je ponekod dotrajana. Nekatera naselja - Savlje, Kleče, Tomačevo in Šmartno, ležijo na drugem vodovarstvenem pasu. V Ljubljani je okrog 2000 hektarjev poljedelskih površin večinoma z intenzivnejšo pridelavo hrane, kjer je raba pesticidov in gnojil pogosto časovno in količinsko neustrezna. Uporaba gnojil in rastlinskih zaščitnih sredstev na vrtnicah je povsem nekontrolirana. Le 16 kmetij je vključenih (10 pa v pripravi) v ekološko pridelavo. Industrija ogroža podzemno vodo zaradi neustrezno urejene proizvodnje in nesreč. Nekateri večji industrijski obrati še vedno nimajo zgrajenih lastnih industrijskih čistilnih naprav za predčiščenje odpadne vode. Industrijska cona Stegne leži znotraj ožjega vodovarstvenega območja s strogim režimom varovanja, industrijska cona Letališka pa znotraj ožjega vodovarstvenega območja z manj strogim režimom varovanja. Evidentiranih je okrog 1500 nelegalnih odlagališč odpadkov, več kot polovica jih je na ožjem vodovarstvenem območju. Prometnice potekajo čez vodovarstvene pasove tudi brez talne izolacije.

Klimatske razmere in kakovost zraka

Ljubljana ima s svojo kotlinsko lego izrazito neugodne klimatske razmere. To se kaže v neprevetrenosti mesta med dolgotrajnimi obdobji temperaturne inverzije. Inverzijske razmere prevladujejo 60–70 odstotkov leta. V tem času je gibanje lokalnih vetrov zelo šibko. Ovirano delovanje zračnih tokov je opazno v severnem delu mesta, zlati za zračne tokove iz Šiške in Bežigrada proti mestnemu središču. Mestno središče ustvarja zaradi gostote poselitve izrazit toplotni otok, tako da se poleti mestno jedro pregreva,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

pozimi pa nastaja kaminski efekt. Razlika temperature med pregretim jedrom in hladno okolico doseže tudi 6 do 8° C. Ta učinek se bo predvidoma s klimatskimi spremembami še povečal. Emisije toplogrednih plinov se v Ljubljani povečujejo in so se v obdobju 1986-2004 povečale za petino, zlasti na račun povečanja emisij iz prometa.

Kakovost zraka v Ljubljani se je v zadnjih dvajsetih letih močno izboljšala z vidika onesnaženja z žveplovim dioksidom in prašnimi delci zaradi zamenjave zasebnih kurišč na daljinsko ogrevanje in prehoda z uporabe manj kakovostnih vrst premoga in mazuta na plin. Po drugi strani pa se povečujejo emisije dušikovih oksidov in hlapnih ogljikovodikov, ki so posledica povečevanja motornega prometa. Kakovosti zraka ni možno izboljšati, ne da bi korenito posegli v prometni sistem in omejevali nadaljnjo razpršeno poseljevanje zaledja Ljubljane.

Hrup

Hrup sodi med najpomembnejše dejavnike degradacije kakovosti okolja v MOL. Skoraj polovica prebivalcev mesta (v središču mesta, ob mestnih vpadnicah ter S in Z obvoznici) je namreč izpostavljena prekomernim ravnom hrupa, katerega glavni vir je promet.

Kmetijska zemljišča in tla

Kmetijska zemljišča v MOL sicer nimajo pomembne vloge zagotavljanja oskrbe s hrano, vendar so pomembna za oskrbo s svežimi in kakovostnimi pridelki. Zaradi bližine velikega trga, katerega velik del postaja vse bolj usmerjen v zdrav način življenja, ter zaradi možnosti neposredne povezave pridelovalec – končni porabnik, predstavljajo tudi pomemben vir za sonaravne oblike kmetijstva in ohranjanje vitalnosti kmetijstva v bližini mesta ter s tem za vzpostavljanje urbano-ruralnih povezav. Poleg osnovne vloge kmetijskih površin so pomembne tudi rekreacijska funkcija (vrtički) ter ekološke in strukturne funkcije. Pritisku za pozidavo kmetijskih zemljišč se je kmetijski sektor bolj ali manj uspešno upiral z zakonskim varstvom najboljših kategorij kmetijskih zemljišč.

Kmetijska raba pa je obenem tudi vzrok za onesnaženje tal z nitrati (pregnojenost) in atrazinom. Ob večjih prometnicah in večjih kuriščih je povečana vsebnost policikličnih aromatskih ogljikovodikov in svinca. Prisotna je tudi točkovna onesnaženost zaradi divjih odlagališč odpadkov in industrijskih emisij. Ponekod so tla onesnažena zaradi starih bremen (DDT na Ljubljanskem polju) ali odlaganja blata iz čistilnih naprav in usedalnikov na kmetijska zemljišča. Onesnaženost tal se sistematično spremlja le na ožjem vodovarstvenem območju vodarn (Kleče, Šentvid, Hrastje in Jarški prod), kjer je bila ugotovljena povečana vsebnost različnih skupin insekticidov. Meritve drugih organskih onesnaževalcev tal, kot so atrazin in policiklični aromatski ogljikovodiki, so pokazale povečano vsebnost teh snovi na vsem območju meritev.

Gozd

Gozdovi v MOL zavzemajo 65% površine. Za kakovost življenja v mestu so pomembne ekološke in socialne funkcije gozda. Med ekološkimi so to varovalna (na strmih in nestabilnih zemljiščih), klimatska, hidrološka; med socialnimi pa rekreacijska, turistična, poučna, higiensko-zdravstvena, ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, varovanje kulturne dediščine ter estetska funkcija. Mestni gozdovi v Ljubljani

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

in okolici so tako najpomembnejše rekreacijske površine za Ljubljančane in pomembno zmanjšujejo učinek vročinskega otoka v poletnih mesecih.

Gozdove ogroža širjenje poselitve in drugih rab (industrija, izobraževanje, športni objekti) v gozdna območja in na gozdni rob. Varovanje mestnih gozdov otežuje majhen delež gozdov v lasti mesta ter pomanjkanje upravljavca in upravljavskega načrta v območjih, razglašeni ali predlaganih za krajinske parke.

Odpadki

Odlagališče odpadkov na Barju, ki ga poleg MOL uporabljajo tudi nekatere sosednje občine, meri 80 hektarjev, polovica odlagališča je že polna in zaprta od leta 1987. Skupne količine odpadkov, ki jih odlagajo na osrednjem odlagališču, se od leta 1991 zmanjšujejo, zlasti zaradi prepovedi odlaganja elektrofilterskega pepela in ugaskov iz TE-TOL, v porastu pa so količine gospodinskih (komunalnih) odpadkov in gradbenega materiala. Urejeni del odlagališča se zato prehitro polni. Urediti pa bo treba še odlagališča inertnih in nevarnih odpadkov.

Varnost pred naravnimi in drugimi nesrečami

Del Ljubljane južno od Glinščice in Dolenjske železnice je poplavno ogrožen, ta ogroženost pa se utegne zaradi sprememb v razporeditvi in količini padavin, pogojenih s klimatskimi spremembami, še povečati. Urbanizacija obvodnega poplavnega prostora in zmanjševanje retencijskih površin povzroča pospešeni odtok in večje konice pretokov visokih vod zaradi zatesnjevanja površin, izsuševanja, pozidave, neustreznih regulacij in premostitev vodotokov ipd. Na območju občin in MOL se je tako izgubil velik delež retencijskih površin, predvsem na južnem delu Ljubljane in obrobju Barja. Pozidava roba Barja temelji na poplavni varnosti, ki bi jo zagotavljali načrtovani zadrževalniki, razbremenilniki in regulacije. Ustrezen sistem zadrževanja visokovodnega vala, vzvodno od urbanih območij, s kombinacijo drugih sistemov in ukrepov za zagotavljanje poplavne varnosti je gotovo nujna in prednostna naloga Ljubljane, ki pa jo je možno izpeljati le s sodelovanjem sosednjih občin. Poleg poplav mesto ogrožajo tudi druge naravne in druge nesreče. Potresi, gre za 500-letno povratno periodo, lahko pustijo posledice 8 – 9 stopnje MSK-64 oziroma povzročijo efektivni pospešek tal do 0.635 g, kakor kaže karta potresne mikrorajonizacije MOL za uporabo v sistemu VNDN. Na območju MOL sta trenutno prijavljena dva obrata večjega tveganja za okolje (Butan Plin in Belinka Perkemija) in štirje obrati manjšega tveganja (Petrol Zalog, Termoelektrarna toplotna Ljubljana, Butan Plin Zalog, SCT Univerzalgrad Črnuče), na območju MOL pa je registrirano 307 podjetij zavezanih za prijavo prometa z nevarnimi kemikalijami in 157 podjetij, ki so registrirana za prevoz nevarnih snovi. Zlasti obrati večjega tveganja za okolje zaradi svojega vplivnega območja (eksplozija, požar, izpust) pomenijo omejitve za uporabo prostora, ki ga ogrožajo, za drugo rabo. Transport nevarnih snovi pa ob nesreči pomeni ogrožanje območij ob cestnih in železniških komunikacijah. Pričakovati je, da bo z naraščanjem vpliva podnebnih sprememb naraslo število naravnih nesreč in njihove posledice. Neurja, tudi z vetrom in točo, bodo poplave zelo verjetno povzročala izven doslej znanih poplavnih območij, večje bodo posledice vetrov (parkovne površine, objekti), suše (zeleni deli mesta), pogostejši bodo požari v naravi (gozd – 65 % površine Ljubljane, travniki).

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Cilji

Cilji na področju kakovosti okolja so:

1. Zmanjševanje vpliva urbanizacije na klimatske spremembe in prilagajanje klimatskim spremembam
 - Zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov z zmanjševanjem potrebe po osebнем prevozu in spodbujanjem uporabe javnega prometa, kolesarjenja in pešačenja
 - Spodbujanje gradnje energetske varčnih objektov
 - Zmanjševanje učinka vročinskega otoka z ohranjanjem nepozidanih površin v koridorjih prevladujočih vetrov ter ohranjanjem mestnih gozdnih površin
2. Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami
 - Varstvo obstoječih rab z ureditvijo vodnih zadrževalnikov in ohranjanjem naravnih retencijskih površin.
 - Novih območij poselitve se ne usmerja v poplavna območja do ureditve sistema zadrževalnikov, razbremenilnikov in regulacije; postopno umikanje najbolj ogroženih rab iz poplavnih območij.
 - Spodbujanje sprememb, ki vodijo k zmanjševanju območij, ki ga ogrožajo industrijske nesreče, da bi ta območja sprostili za razvoj.
 - Zviševanje ravni pripravljenosti na naravne in druge nesreče (povečevanje in razpršena postavitve postaj Gasilske brigade Ljubljana).
 - Zagotavljanje informacij o ogroženosti investitorjem,
 - Zagotavljanje vseh vidikov varnosti in učinkovitosti kritične infrastrukture mesta in zagotavljanje neprekinjenosti delovanja.
3. Ohranjanje kakovosti vodotokov ter kakovosti podzemne vode
 - Izboljšanje pokritosti s kanalizacijskim omrežjem ter čiščenjem industrijskih odpadnih voda
 - Nadzor in zmanjševanje uporabe rastlinskih zaščitnih sredstev v kmetijstvu
 - Zmanjševanje izgub iz vodovodnega omrežja
4. Ohranjanje biodiverzitete in habitatov
 - Dosledno ohranjanje obsega in kakovosti ter po potrebi renaturacija naravnih površin v mestu, vključno z manjšimi površinami v močno urbaniziranem območju
 - Načrtovanje novih urbaniziranih površin z ustreznim deležem ohranjenih naravnih površin
5. Varstvo kmetijskih zemljišč in kakovosti tal
 - Varstvo tal pred onesnaženjem iz industrije in kmetijstva
 - Ohranjanje obsega kmetijskih zemljišč za proizvodnjo zdrave hrane, rekreacijo in strukturo odprtega prostora
6. Varstvo mestnih gozdov
 - Ohranjanje obsega in kakovosti gozdov, ki omogočata ekološke, hidrološke varovalne in socialne funkcije gozda

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

7. Racionalno ravnanje z odpadki

- Zmanjševanje količine odpadkov pri nastanku, povečevanje deleža recikliranja
- Ureditev potrebnih površin za odlaganje gospodinjskih, inertnih in nevarnih odpadkov
- Sanacija obstoječih nelegalnih odlagališč in preprečevanje nastajanja novih

8. Zmanjševanje hrupa in varstvo pred hrupom

Osnovni cilj je zagotavljanje takega stanja naravnih sestavin in procesov (zrak, voda, tla, biotske sestavine), ki bo Ljubljano uvrstilo med mesta v Evropi z najvišjo kakovostjo bivanja. Ljubljana ima danes zaradi svojih naravno geografskih značilnosti ter dosedanjega razvoja še sorazmerno visoko kakovost bivalnega okolja. Vendar pa kakovost lahko ogrozijo različni družbeni procesi (kot so npr. pospešeni ritem investicijskih ciklov, pojav novih dejavnosti in spremembe načinov rabe prostora...). Pretekli prostorski razvoj in ukrepi prostorske politike so le izjemoma pripomogli k izboljšanju stanja okolja, zlasti promet in širjenje poselitve so bili pogosto vzrok za njegovo poslabšanje. Zato je poleg konkretnih ciljev in strategij na področju varstva okolja potrebno predvsem jasno soglasje in zaveza vseh deležnikov ter nujnost skladnosti drugih programov in projektov s cilji zagotavljanja kakovosti bivalnega okolja.

Usmeritve za zasnovo poselitve s stališča varstva okolja

1. Koncentracija razvoja ob obstoječih krakih ob vpadnicah, izraba obstoječih stavb in degradiranih površin, gradnja novih stanovanjskih območij v bližini JPP, kar prispeva k zmanjšanju potrebe po osebem avtomobilskem prevozu (nižanje količin izpustov toplogrednih plinov, obremenitev s hrupom) in potrebam po prostoru in pozidavi zelenih površin.
2. Urejanje omrežja za javni potniški promet in kolesarskih stez, kar pripomore k zmanjšanju potrebe po osebem avtomobilskem prevozu (nižanje količin izpustov toplogrednih plinov, obremenitev s hrupom) in zmanjševanje potreb po ureditvi parkirnih prostorov na zelenih površinah (in ohranjanje njihove klimatske, ekološke in hidrološke funkcije)
3. Ohranjanje odprtih površin (izogibanje umeščanja objektov, izjemoma nizka gradnja) v smereh prevladujočih prezračevalnih koridorjev (Savski zeleni klin, Stanežiče, Hrušica, Podutik). Tako se bo ohranila kakovosti zraka in preprečilo povečanega učinka vročinskega otoka
4. Ohranjanje obsega in celovitosti večjih naravnih površin (mestnih in primestnih gozdov, sklenjenih kmetijskih površin, Sava z obrežji) - izogibanje umeščanja objektov in infrastrukture znotraj teh območij ali »najedanja« robov. S tem bi se ohranile njihove klimatske (preprečevanje povečanega učinka vročinskega otoka), ekološke (habitati) in socialne funkcije (rekreacija) ter krajinske identitete.
5. Zagotavljanje različnih velikosti in tipov zelenih površin ter ohranjanje in vzpostavljanje medsebojnih povezav: poleg večjih enot tudi manjše »stopalni kamni« (parki, zelenice, manjše kmetijske površine...) ter povezovalni koridorji (obrežja, drevoredi...), kar prispeva k ohranjanju njihove klimatske (preprečevanje povečanega učinka vročinskega otoka), hidrološke (retencijske površine), ekološke (habitati) in socialne funkcije (rekreacija).

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

6. Poselitve ne bomo umeščali na poplavno ogrožena območja (Barje, bregovi Ljubljanice vzhodno od obvoznice), dokler ne bodo uvedeni ustrezni protipoplavni ukrepi, ki bodo odpravili poplavno ogroženost območij. Napovedi po letu 2030 kažejo na večjo pogostnost intenzivnih padavin in s tem povezanih poplav, kar dodatno utemeljuje predlagane usmeritve.
7. Poselitve prav tako ne bomo umeščali na območja, ki so glede na strukturo tal, najbolj potresno nevarna.

Ukrepi in projekti

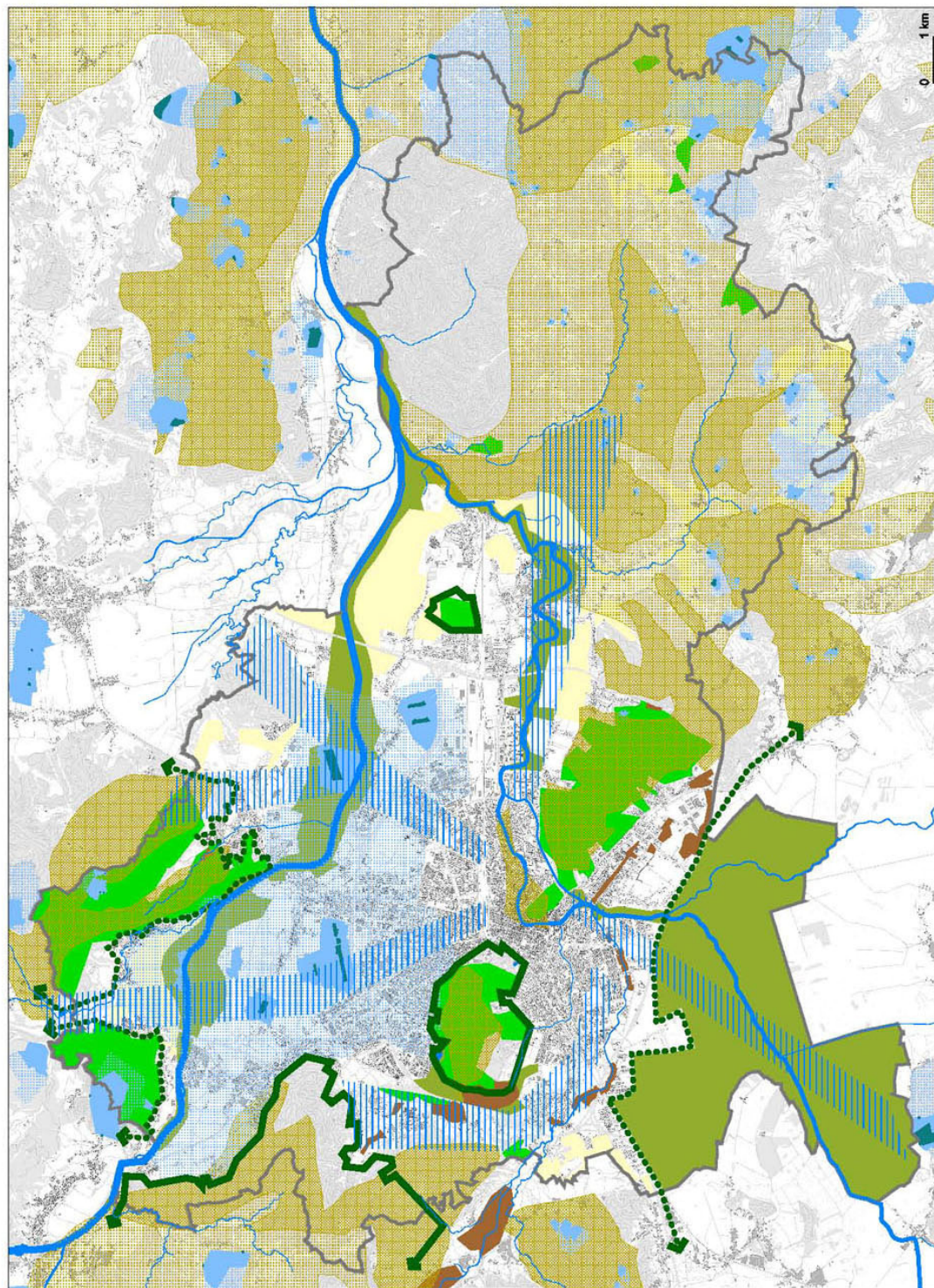
- ustrezno določanje namenske rabe (določanje strateško pomembnih odprtih/zelenih površin za zelene površine mesta)
- odkup gozdov v mestno last (predvsem Rožnik, Šišenski hrib, Golovec), oziroma dosledno uveljavljanje omejitev z možnostjo kompenzacije lastnikom
- vzpostavitev delujočega JPP ob sočasnih omejitvah dostopnosti v mestno središče za osebna vozila
- vzpostavitev kolesarskih povezav
- umeščanje stanovanjskih sosesk in javnih objektov v neposredno bližino postajališč JPP
- načrtovanje novih stanovanjskih območij z upoštevanjem ustreznega obsega in kakovosti odprtega prostora za ohranjanje njegove klimatske, hidrološke, biotopske in rekreacijske funkcije
- izvajanje protipoplavnih ukrepov in izgradnja vodnih zadrževalnikov
- dodatno vzpodbujanje ekološkega načina pridelave hrane na vodovarstvenih območjih
- sanacija nelegalnih odlagališč odpadkov
- postavitev postaj Gasilske brigade Ljubljana in zdravstvene reševalne službe v skladu s prostorskim razvojem novih stanovanjskih območij, industrije, transportnih koridorjev in prometne ureditve.

Poglavje »Zbirni prikazi okoljskih potencialov v MOL« (s slikovnimi prikazi) **glej v Prilogi 5.**

Slika 6: Območja varstva kakovosti okolja

Območja varstva kakovosti okolja

- Legenda:**
- meja Mestne občine Ljubljana
 - celinske vode
 - Varstveni pasovi vodnih virov:
 - 1. varstveni pas
 - 2. varstveni pas
 - 3. varstveni pas
 - Prostorski ukrepi:
 - zahtevnejši
 - običajni
 - Drugo:
 - gozdni ekosistemi (gozdovi s posebno poudarjenimi ekološkimi, rekreacijskimi ali estetskimi funkcijami, ekološko pomembna območja, naravne vrednote in območja narave 2000)
 - kmetijska zemljišča (enotni kompleks najboljši kakovostnih kmetijskih zemljišč)
 - območja hidroloških procesov (vodni zadrževalniki, retenzijske površine, območja poplavi)
 - kulturna krajina
 - meja krajinskih parkov
 - meja predlaganih krajinskih parkov
 - klimatsko pomembna območja (prezračevalni koridorji)
- Vir: MOL, 2006; ARSO, Voda, 2006; UIRS, 2006

2.2. Zasnova in usmeritve za razvoj poselitve

2.2.1. Izhodišča za zasnovo organizacije prostora MOL-a

S kvalitetno zasnovo organizacije prostora in omrežja naselij želimo zagotavljati smotrno rabo prostora, pogoje za krepitev gospodarskega in družbenega razvoja (**glej Prilogi 7 in 4**) ter aktivno varovanje okoljskih potencialov (**glej poglavje 2.1.2**) na območju Mestne občine, Ljubljanske urbane regije in tudi v širšem slovenskem prostoru.

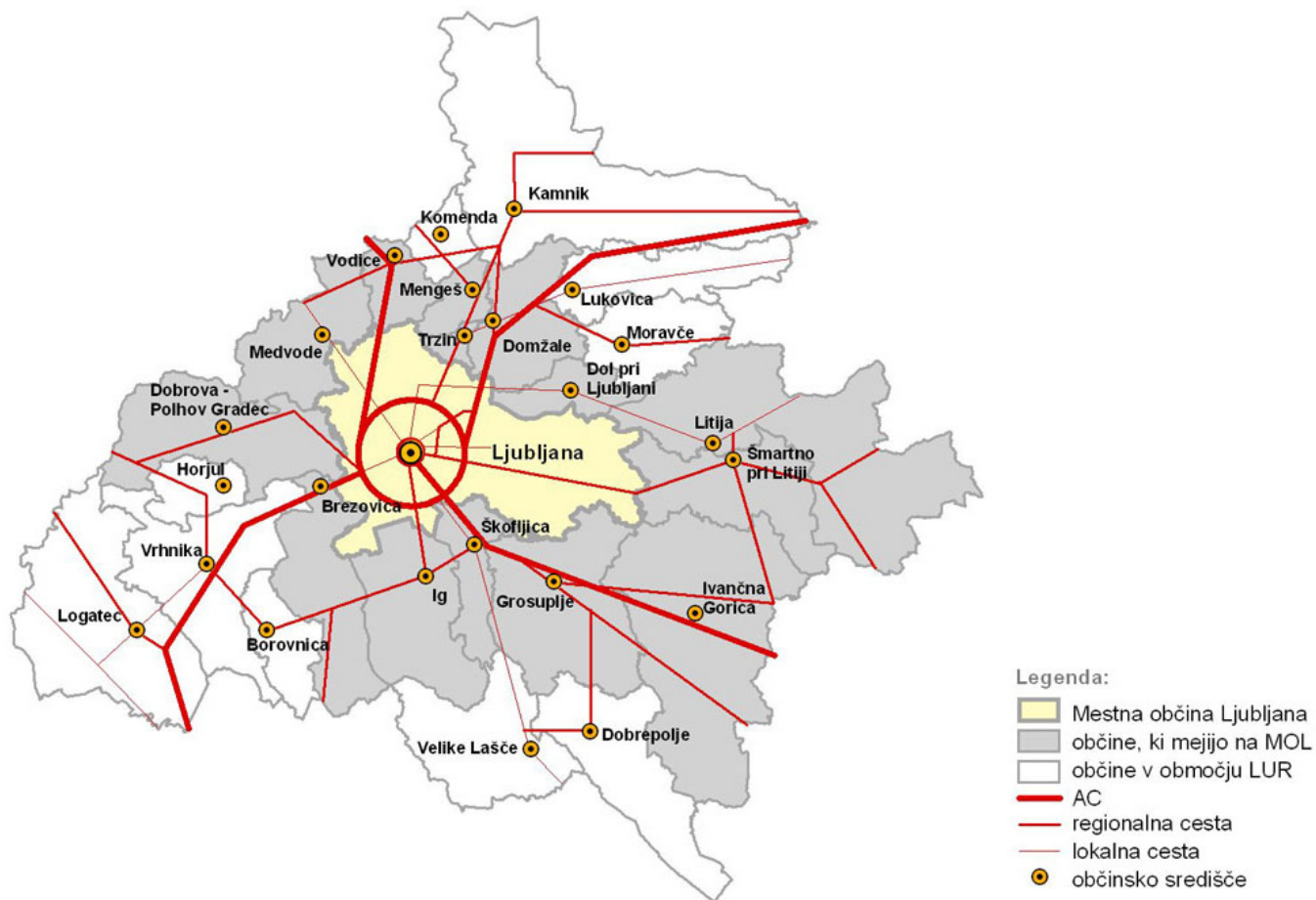
Prepoznavno podobo ljubljanskega prostora ustvarjajo: njena značilna lega v kotlini med Polhograjskimi Dolomiti, Kamniškimi Alpami, Posavskim hribovjem in osamelci na Barju, ohranjena tesna povezanost strnjeno zazidanega mesta z naravnim zaledjem in humano merilo grajene strukture mesta. Poleg tega dajejo mestu trajno vrednost in pomen njegove osnovne značilnosti: ožina med Golovcem in Šišenskim hribom – t.i. Ljubljanska vrata, Grad – razpoznavni znak mestne silhete, staro mestno jedro med Grajskim hribom in Ljubljanico ter mestno središče z najpomembnejšimi mestnimi javnimi prostori in kulturnimi spomeniki. Izraziti so tudi mestni kraki, ki se ob vpadnih cestah širijo iz središča mesta navzven ter podeželska naselja v zaledju MOL-a.

Osnovna načela prostorskega razvoja MOL-a so strnjena v naslednjih točkah:

- nadaljnja graditev v okviru regionalnega mesta, pri čemer mesto Ljubljana utrjuje položaj središča urbane regije in tudi vseslovenske metropole (**glej poglavje 1**);
- ohranitev koncentričnega modela v ožjem mestnem središču (za katerega načrtujemo prenovu urbanistične in arhitekturne dediščine, prenovu ali rekonstrukcijo degradiranih območij, izgradnjo že začelih ali načrtovanih projektov, prometno razbremenitev itd.);
- kombinacija radiocentričnega in krakastega modela v strnjenem urbanem območju, predvsem znotraj avtocestne obvoznice (nadaljevanje strnjene razvoja mestnega središča in poudarjen razvoj ob vpadnicah, ohranjanje vmesnih zelenih klinov);
- dopolnitve krakastega morfološkega modela v obmestnem prostoru (povezovanje koncentracij poselitve z javnim potniškim prometom, zgoščevanje poselitve ob postajališčih JPP in ohranjanje vmesnih zelenih cezur, izgradnja novih koncentričnih povezav med kraki);
- vzpostavitev omrežja središč (centralnih območij z mešano rabo površin: družbena, poslovna, oskrbna, stanovanjska funkcija) glede na položaj v hierarhiji poselitvenega sistema ter njegovo povezovanje s sistemom členitve mestnega prostora (programsko in funkcionalno dopolnjevanje);
- na celotnem območju poselitve oblikovati relativno avtonomne enote in uveljavljati enakomernejšo razporeditev in pestrost programov.

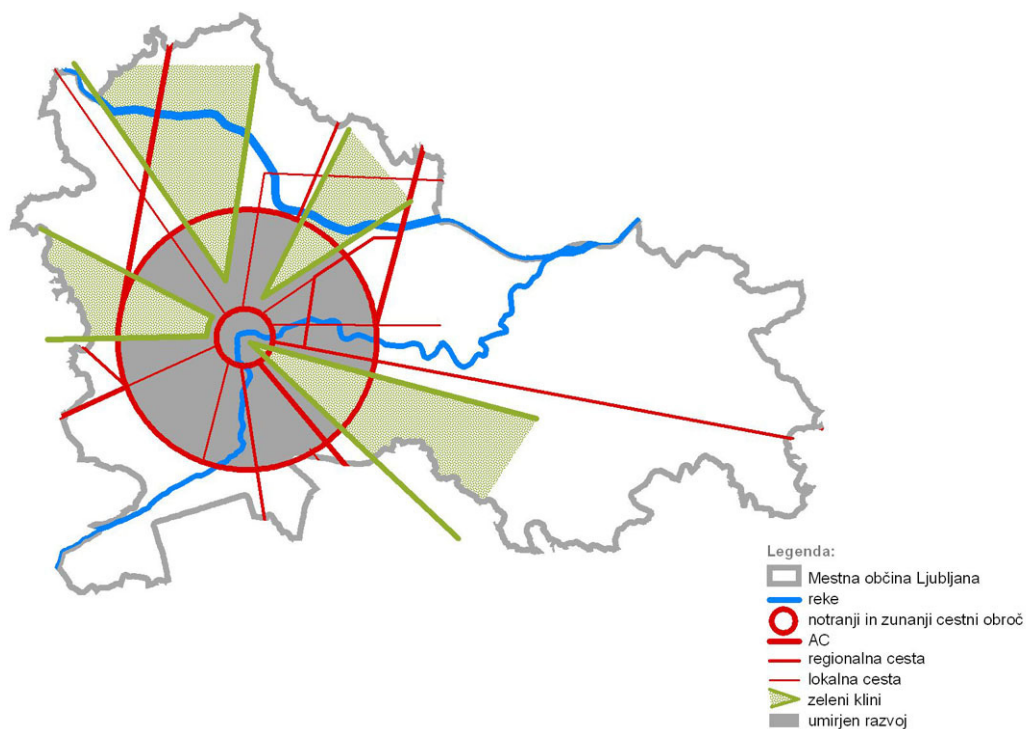
Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

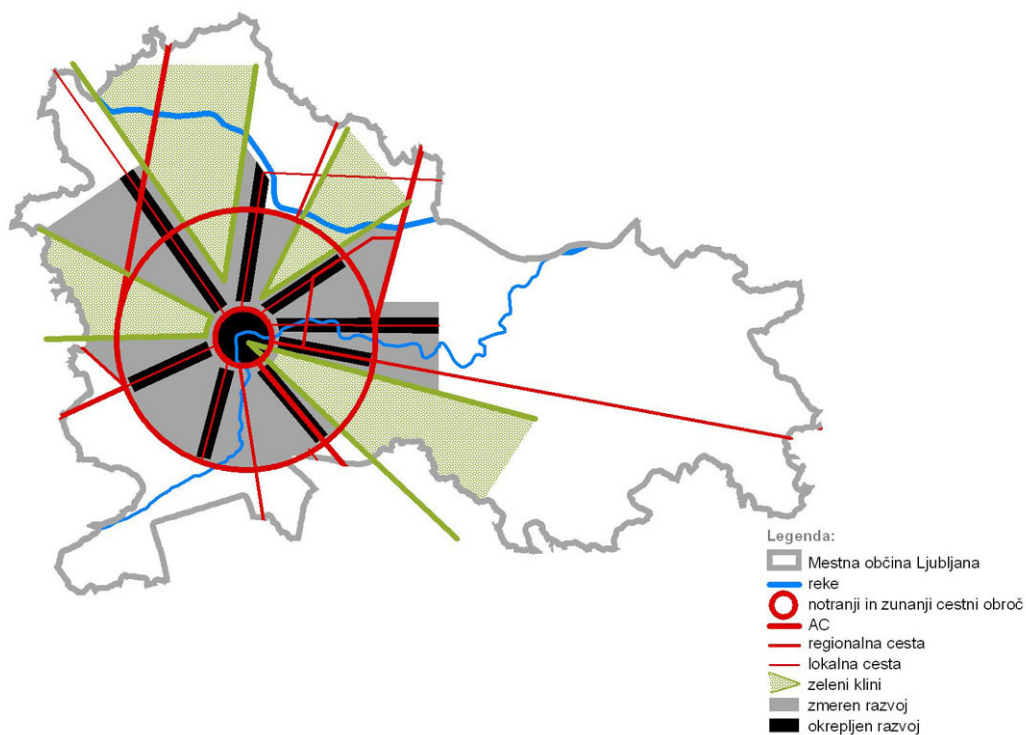
Slika 7: Načelo razvoja regionalnega mesta z Ljubljano kot osrednjim gravitacijskim središčem

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Slika 8: Načelo zgoščevanja mesta znotraj avtocestnega obroča z ohranjanjem zelenih klinov

Slika 9: Načelo okrepljenega razvoja mesta ob krakih – vpadnicah

2.2.2. Zasnova poselitve v regiji

(glej sliko 10: Zasnova poselitve v Ljubljanski urbani regiji)

Ljubljana se je iz svojega zgodovinskega jedra širila navzven ob krakih. Za regionalni razvoj mesta Ljubljane je značilna zvezdasta oblika. Znotraj obvoznice se je že v veliki meri razvilo strnjeno zazidano mesto, od tu naprej pa se mesto širi v obliki petih krakov, v zadnjem obdobju se je ob novih prometnicah oblikovalo celo sedem razvojnih smeri. Širša ljubljanska aglomeracija se razvija v somestje, zato moramo razmišljati o harmoničnem razvoju celote. Da bi sledili trajnostnim načelom razvoja mesta Ljubljane, in razbremenili prometni pritisk na centralni del mesta, predvidevamo razvoj po načelu **decentraliziranega zgostitvenega modela poselitve**, ki vključuje dva principa:

- a) Razvijanje strnjenega mesta in njegovega zgodovinskega jedra. Ožja mestna območja potrebujejo prenovu, revitalizacijo in transformacijo obstoječih mestnih površin v smislu izboljšave urbanega tkiva.
- b) Na suburbaniziranih in podeželskih območjih pa dekoncentrirano zgoščevanje v obliki manjših zgostitvenih centrov in dobrih povezav med njimi. Ta princip predstavlja tudi način sanacije suburbaniziranih območij, kjer prevladuje neorganizirana gradnja nizke gostote.

Prevladujejo trije glavni principi razvoja: regionalne strukture urbane rasti se povezujejo z razvojem javnega prometa, zoning zamenja mešana raba površin in politika urbanega designa se usmeri k humanim dimenzijam, peščevim razdaljam in skupnim odprtim prostorom.

Povezovanje urbanizacije in JPP je izrazito poudarjeno v koridorjih ob tirnem prometu, ki sovpadajo z gostejšo poselitvijo v smereh:

- proti severozahodu: Medvodam, Škofji Loki, Kranju,
- proti severu: Domžalam, Kamniku,
- proti vzhodu: Litiji,
- proti jugovzhodu: Grosuplju,
- proti jugozahodu v dveh smereh: Borovnici z obstoječo železniško progo in proti Vrhniki (z možnostjo obnove stare tirne železniške trase).

V koridorjih je poselitev zgoščena v večja in manjša naselja, praviloma nastala iz starih vaških jeder, ki so se zaradi ugodnih družbenih in ekonomskih pogojev razvila v večje aglomeracije. Med njimi pa prevladuje razpršena gradnja enodružinskih hiš, pogosto spalnih naselij, ki zahteva zgostitve in dopolnitve oskrbnega programa in ponudbo novih delovnih mest.

Poudarek je na razvoju večjega števila manjših centrov s celovito oskrbo in čim bolj samostojnim delovanjem ob trasi javnega transporta. Mesto se bo razvijalo ob železniških linijah v obliki gostejše zazidanih koridorjev s samostojnimi centri, tesno vezanimi na hitri javni transport. Predvidevamo tudi vmesne prečne zelene cezure, ki omogočajo komunikacijo med nosilnimi krajinskimi prvinami in ohranjajo celovitost

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

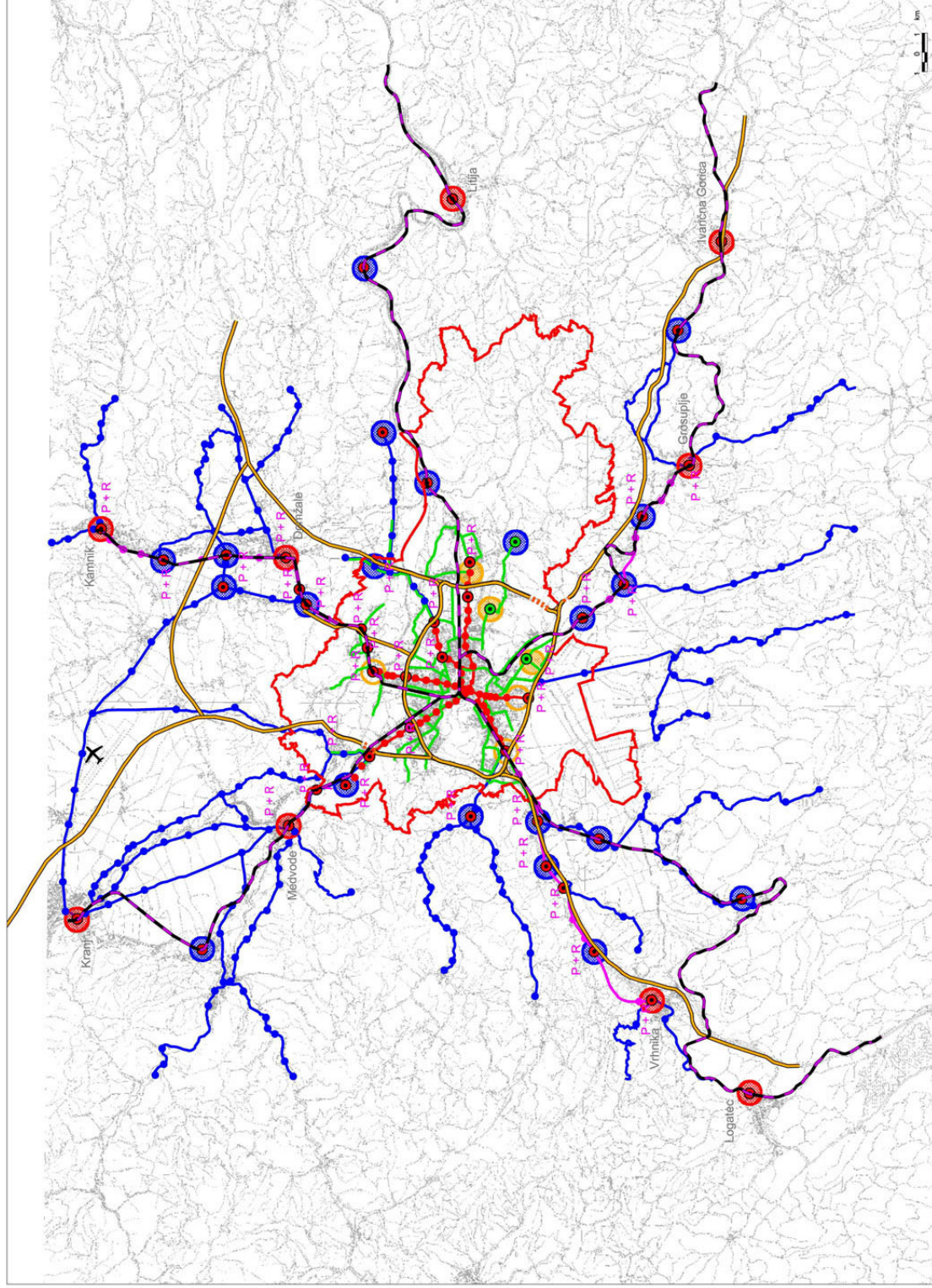
urbanih enot. Z upoštevanjem ostalih centrov oz. naselij, ki so vezana na cestno infrastrukturo (povezave z avtobusi ali osebnim avtomobilom do prestopnih postaj ob železnici tipa "parkiraj in se pelji") ter vmesnih prečnih cestnih povezav, bo nastajajoča urbana struktura počasi prehajala v mrežno povezanost.

Pri oblikovanju novih oz. dopolnjenih centrov je treba upoštevati obstoječo zazidavo in se navezati na že obstoječe centralne površine manjših predmestnih naselij, pri tem pa zgostiti razpršeno zazidavo. Novi oz. dopolnjeni centri predstavljajo osrednji del zgostitve poselitve. Naselje okrog njih je oblikovano kot avtonomna enota v peščevem merilu, v katerem se funkcije mešajo in prepletajo (trgovine in servisi, ustrezna javna raba površin, stanovanja in drugo). V tem okviru se pojavljajo tudi novi zaposlitveni programi in nove stanovanjske površine.

Osrednja hrbtenica takega decentraliziranega mestnega modela, ki naj bi vplival na zmanjšano rabo osebnega avtomobila, je javni transport, predvsem tirni. Za njegovo kvalitetno delovanje pa je nujno celostno reševanje regionalnega prometnega omrežja.

Slika 10: Zasnova poselitve v Ljubljanski urbani regiji

Zasnova poselitve v Ljubljanski urbani regiji (v povezavi z JPP)

2.2.3. Koncept prostorskega razvoja Ljubljane

(glej karto 1: Zasnova prostorskega razvoja)

Zasnovo organizacije prostora, kot pristop k urbanističnemu urejanju, razvijamo v treh značilnih območjih MOL-a:

- A) strnjeno urbano območje ali kompaktno mesto,
- B) območje obmestja,
- C) hribovito zaledje.

Delitev je seveda shematska, saj je težko razmejiti med seboj območja osrednjega mesta, obmestja in zaledja, ker se vsebine prepletajo. Pri delitvi smo upoštevali zlasti morfološke in krajinske značilnosti ter zgodovinski razvoj območij.

A) Strnjeno urbano območje ali kompaktno mesto Ljubljane tvorijo:

- območje predvsem znotraj avtocestne obvoznice, vključno z mestnim središčem in vpadnicami, zelenimi klini in večjimi zelenimi površinami,
- območja večjih gostot pozidave v neposrednem zaledju vpadnic izven obvoznice (Dravljice in Ježica/Ruski car).

Usmeritve: Strnjeno urbano območje z osrednjimi mestnimi predeli bomo razvijali predvsem s prenovno, revitalizacijo in transformacijo mestnih površin, s poudarkom na izboljšavah urbanega tkiva znotraj obstoječih urbanih površin (**glej poglavje 2.2.7**).

B) Prostor obmestja Ljubljane tvorijo:

- tri nekdanja občinska središča kot samostojna urbana naselja z gostejšo zazidavo (Šentvid, Polje z Novim Poljem in Črnuče), ki so tudi z naravnimi ali grajenimi ovirami ločena od kompaktnega mesta (daljnovod, avtocestni obroč, reka);
- druga naselja z gostejšo zazidavo:
 - o naselja severozahodno od avtocestne obvoznice ob vznožju Polhograjskega hribovja (Pržan, Kamna gorica, Podutik, Guncleje Stanežiče, Medno)
 - o naselja vzdolž Save (Brod, Tomačevo);
 - o naselja severno od Save (Ježa in Podgorica);
 - o naselja v vzhodnem delu Ljubljanske kotline (Vevče, Kašelj, Zalog)
- naselja v redkeje poseljenih območjih:
 - o naselja zahodno od avtocestne obvoznice ob vznožju Polhograjskega hribovja,
 - o naselja vzdolž bregov reke Save in v njenem zaledju (Šmartno, Gameljne, Tomačevo, Šmartno in dr.)
 - o naselja, ležeča na severnih obronkih Golovca in v vzhodnem delu Ljubljanske kotline, znotraj obvoznice (Bizovik, Spodnja Hrušica) in izven obvoznice (Sostro);
 - o redkejša poselitev na Ljubljanskem barju (ob Ižanski cesti, Črna vas).

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Ravninsko **obmestno območje**, kjer se stikajo urbana, kulturna in naravna krajina, je danes prostor hitrih sprememb, večjih pritiskov za poselitve ter problemov, povezanih s suburbanizacijo (razpršeno gradnjo, neracionalnim izkoriščanjem prostora, neorganizirano gradnjo nizke gostote, drago izgradnjo infrastrukture, okoljskim onesnaževanjem). Glede na močno interakcijo družbeno-gospodarskih procesov je v razmeroma kratkem obdobju prišlo do opaznih poselitvenih sprememb (privlačno območje za bivanje, industrijo in obrtne dejavnosti, kmetijsko rabo, rekreacijo, vodno gospodarstvo, deponijske površine itd.).

Usmeritve: V tem območju je potrebno uveljavljati racionalno rabo prostora z zgostitvami poselitve znotraj sedanjih zazidalnih površin (zapolnitve, zaokrožitve, prenov) ter preprečevati in sanirati razpršeno gradnjo. Pri širitvah bomo upoštevali kriterije racionalne in funkcionalne izrabe površin ter omejitve glede ohranjanja naravnih dobrin, naravne in kulturne dediščine. Pomembno je upoštevati princip decentralizirane zgostitve poselitve in navezovati strukture urbane rasti na poti javnega potniškega prometa, v jedrih znotraj njih pa uveljaviti mešano rabo površin. S tem bomo omogočali tudi sanacijo in ekonomsko oživljanje suburbaniziranih območij, kjer prevladuje neorganizirana gradnja nizke gostote. Varovali bomo kvalitete naravne in kulturne krajine ter upoštevali območja poudarjenega varstva (primarna raba, varstvo vodnih virov, zaščita Barja...). Na poplavnih območjih novogradnje niso dovoljene, dokler ne bo urejen režim zadrževanja vode in preprečevanja poplav.

Urbani razvoj bomo v obmestnem prostoru usmerjali tako, da z novimi urbanimi posegi ne bo ovirana primarna raba prostora ali poslabšane ekološke razmere. Novo urbano strukturo bo treba oblikovno uskladiti z morfologijo obstoječih naselij, jo usmerjati predvsem v opredeljena lokalna središča (**glej poglavje 2.2.4**) ter jo urejati komplementarno z razvojem JPP in namenske rabe prostora.

V območju predlaganega krajinskega parka Ljubljansko barje bomo uveljavljali ustrezne omejitve poselitve.

C) Prostor hribovitega zaledja Ljubljane se od ravninskega obmestja ločuje že glede na geomorfološke danosti in drobno matriko vaških naselij. Tvorijo ga redkeje poseljena območja:

- Polhograjsko hribovje,
- Šmarna gora, Rašica, Dobeno,
- Posavsko hribovje.

Usmeritve: Novo poselitve bomo usmerjali v območja naselij, kjer je potrebno prvenstveno izkoristiti proste in nezadostno izkoriščene površine v naseljih (zapolnitve, zaokrožitve, prenov starejših vaških jeder). Če pa je nujna širitev, jo bomo usmerjali na zemljišča, ki so z vidika trajnostne rabe naravnih dobrin ter ohranjanja narave in kulturne dediščine manj pomembna. Pri urejanju in širitvi obstoječih naselij in vasi je treba upoštevati tip kulturne krajine, obliko funkcionalnih območij posameznih naselij in vasi ter značilnosti oblikovanja grajenih struktur.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Gospodarski pomen kmetijstva in gozdarstva v MOL bo vse manjši, zato postajajo pomembnejše njune sekundarne funkcije, kot sta ekološka in socialna (rekreacijska, izletniška, turistična).

Poudarek je na ohranjanju kulturne krajine in kulturnih značilnosti prostora. Omejitve poselitve bomo še posebno uveljavljali v območjih že sprejetih oz. predlaganih krajinskih parkov v tem delu: Polhograjski Dolomiti in Šmarna gora ter ekološko pomembnih območjih (Rašica, Dobeno, Gobavica).

Zasnova organizacije dejavnosti v naravnem prostoru, kot so kmetijstvo, gozdarstvo, vodno gospodarstvo, črpanje rudnin, turizem ipd. mora upoštevati naravne pogoje in krajinske značilnosti prostora glede na kulturno krajinske tipe ter druge pogoje za njegovo rabo (**glej poglavje 2.3: Zasnova krajine**).

Pri območjih za poselitve v MOL smo upoštevali tudi projekte, predlagane v Prostorski viziji Ljubljana 2025 (natančen spisek projektov in shemo **glej v Prilogi 3**). Nekateri od teh projektov potrebujejo še podrobnejšo proučitev oz. strokovne podlage (zaradi razvoja poselitve na območjih primarne rabe prostora, zaščiteneh območjih, poplavnih območjih, potrebna infrastrukturna dopolnitev in drugo):

- 1) Barje (predlog: naselje za alternativne skupnosti, RCERO regionalni center za predelavo odpadkov, poslovno letališče)
- 2) Bokalce (predlog: stanovanjska soseska, rezidenca predsednika)
- 3) Brdo 2 (predlog: stanovanjsko naselje)
- 4) Kozarje (predlog: stanovanjsko naselje)
- 5) Dolgi most (predlog: vrtno mesto)
- 6) Sostro (predlog: vrtno mesto)
- 7) obsavski prostor (predlog: hidroelektrarne, športno-rekreacijski park, Črnuško jezero, vodohranski bazeni)

(**glej karto 3: Usmeritve za določitev namenske rabe zemljišč**)

2.2.4. Razvoj naselij in opredelitev njihove vloge, funkcij in medsebojnih povezav v omrežju ter vzpostavitev središč

(Glej sliko 11: Gravitacijska območja središč)

Predlog razvoja poselitve MOL temelji na prepoznanem zdajšnjem ustroju mesta, oblikovanosti prepoznavnih funkcijsko-gravitacijskih območij, možnosti ohranjanja ali razvoja njihovih žariščnih naselij (v nadaljevanju poimenovanih središča) in upoštevanju omejitvenih dejavnikov, predvsem varstva zajetij pitne vode, naravnih kakovosti in infrastrukturnih koridorjev.

S prostorskim preurejanjem obstoječih in dopolnjevanjem novih dejavnosti, ki jih bomo razmeščali glede na potrebe, bomo zagotavljali družbene in ekonomske pogoje za smotrno in funkcionalno celovito organizacijo dejavnosti v prostoru. Z upoštevanjem medsebojne odvisnosti bomo MOL gradili v smislu povezovanja večjega števila urbanih enot oz. skupnosti. Upoštevali bomo načelo mnogosrediščnosti mestnega organizma, v katerem bodo enakovredno in enakomerno prerezporejene med seboj povezane, prepletajoče in dopolnjujoče se funkcije: delo, bivanje, rekreacija in promet. S tem bomo ustvarili relativno avtonomne mestne predele oz. zaokrožene in razpoznavne mestne četrti.

MOL smo funkcionalno razčlenili na posamezne enote skladno z četrtimi skupnostmi, ki jih je v občini 17 (glej tabelo 1 s spisom krajevnih skupnosti in pripadajočih naselij). V posamezne četrti so označena lokalna središča oz. naselja in njihov gravitacijski vpliv: četrtna skupnost $r = 4\text{km}$, pomembnejše lokalno središče $r = 2\text{km}$, lokalno središče $r = 1\text{ km}$.

Slika 11: Gravitacijska območja središč

Gravitacijska območja središč

Legenda:

— meja Mestne občine Ljubljana
— meja četrtne skupnosti

Tip središča:

● (A) četrtno središče

 (AK) krepitev četrtnega središča

● (A1) novo četrtno središče

● (B) pomembnejše lokalno središče

• (B1) središče stanovanjske soseske

⊙ (BK) krepitev pomemb. lok. središča

● (B2) novo pomembnejše lok. središče

- (C) lokalno središče

• (CK) krepitev lokalnega središča

- (D) vaško naselje

Vplivno območje:

četrtna skupnosti $r=4\text{km}$

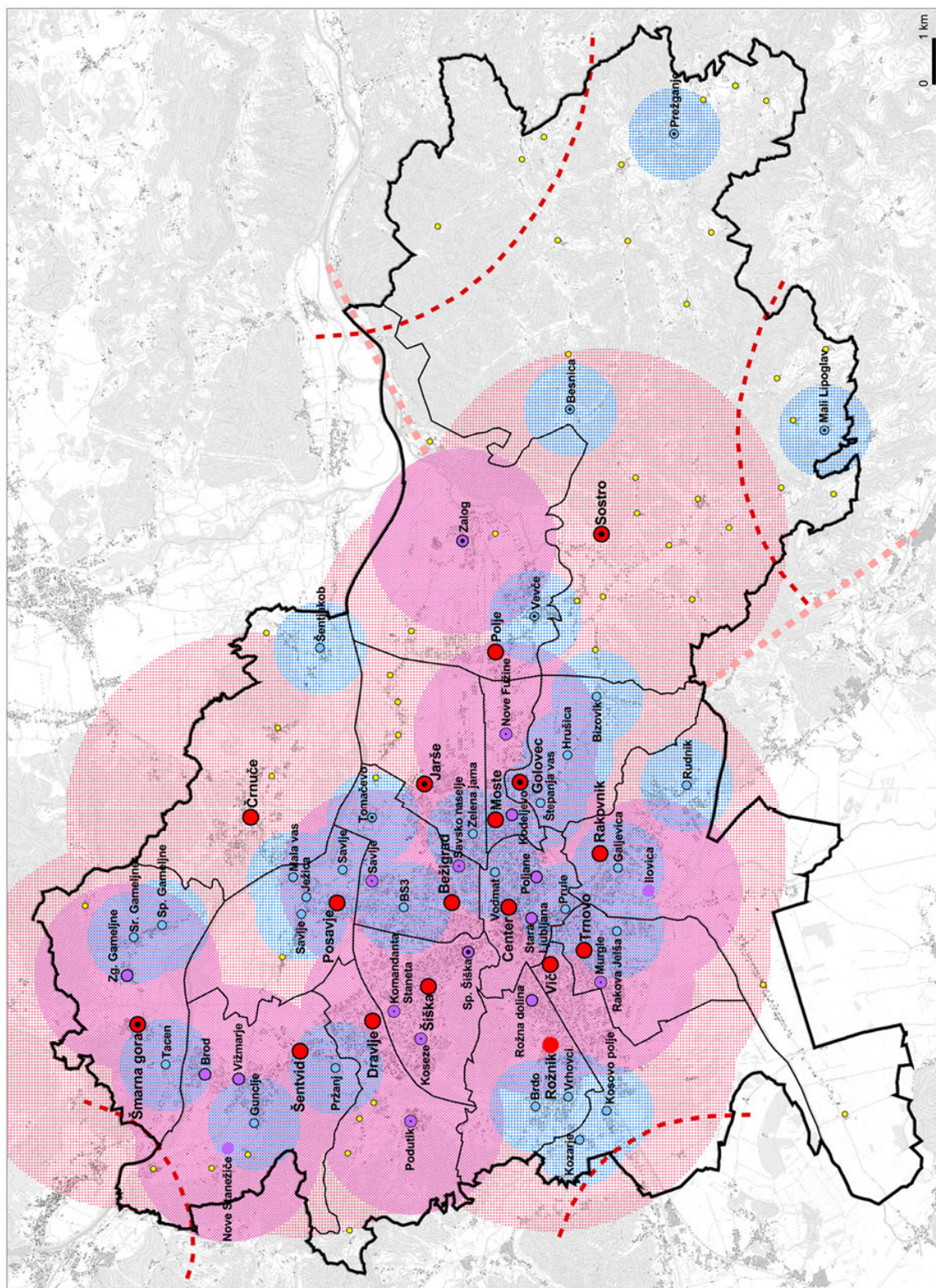
pomembnejšega lokalnega središča
r=2km

lokalnega središča $r=1\text{km}$

unlike traditional χ^2 tests, which require a large sample size, the G-test can be used with small samples.

■ vpliv sredstva v zvezi s poslovanjem

Vir: MOL, 2006; UIRS, 2006

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Vzpostavitev omrežja središč

S pojmom središče označujemo centralne predele na različnih ravneh (mestni, četrtni in lokalni) in različnih pojavnih oblik (ploskovno, linearno, točkovno), za katere so značilne koncentracije in preplet različnih oskrbnih funkcij širšega ali ožjega gravitacijskega zaledja.

Problemi

- neizoblikovano osnovno omrežje središč, ki bi zagotavljalo oskrbo s primerno dejavnostjo glede na tip središča (mestno, četrtno in lokalno);
- plansko ločevanje dejavnosti po conah, ki onemogoča mešanje skladnih dejavnosti;
- praznjenje mestnega središča;
- pomanjkljiva oskrba s centralnimi dejavnostmi v četrtnih in lokalnih središčih obmestja (npr. v četrtnih skupnostih Sostro, Tacen, Gameljne, Črnuče, Rožnik);
- razpršena poselitev v obmestju brez ustrezne organizacije središč.

Cilji

- oblikovanje središč različnih ravni z dograditvijo omrežja centralnih dejavnosti na različnih ravneh (mestna, četrtna in lokalna raven);

Z razporeditvijo in krepitvijo centralnih dejavnosti na celotnem območju mesta in ne samo v mestnem središču želimo poudariti pomen četrtne in lokalne ravni v družbenem življenju mesta ter krepiti lokalno pripadnost in možnost artikulacije skupnih lokalnih interesov.

- revitalizacija mestnega središča in drugih območij z dejavnostmi, ki povečujejo njihovo vitalnost in privlačnost;

Nove raznovrstne dejavnosti v prostor, ki so vezane na prenovo, rekonstrukcijo ali reurbanizacijo, bodo zagotavljale izboljšanje bivanjskih, prometnih in drugih kvalitet v mestu.

- spodbujanje mešanja skladnih dejavnosti, ki bodo zagotavljale dnevne frekventiranosti (delovna mesta), popoldanske zasedenosti (zabava, prosti čas) ter stalno prisotnost prebivalcev (stanovanja);

Območja mešanih rab so tista, kjer se na omejenem prostoru vzpostavijo kompatibilne dejavnosti. Središča z združevanjem in mešanjem raznovrstnih rab so pogoj za zagotavljanje vitalnosti in privlačnosti posameznih mestnih predelov. Z izboljšano dostopnostjo (bližino) različnih funkcij zmanjšujemo promet z osebnimi avtomobili in izboljšujemo kakovost bivanja. Območja mešanih dejavnosti je mogoče doseči z: vertikalnim mešanjem dejavnosti (po nadstropjih), horizontalnim nizanjem dejavnosti (trgi in ulice) ali grupiranjem dejavnosti po območjih (bolnišnice, fakultete ipd.).

Usmeritve na osnovi prednostnih ciljev

V povezavi z urejanjem posameznih tipov naselij sledi v nadaljevanju prikaz prednostnih ciljev po četrtih in lokalnih središčih. Ti cilji usmerjajo razvoj naselij, pomenijo pa ohranitev, vzpostavitev ali dograditev določenih funkcij naselja:

- **osrednje funkcije** – prisotnost ali pomanjkanje osrednjih funkcij primernih tipu naselja;
- **oskrba** – prisotnost ali pomanjkanje oskrbnih funkcij primernih želeni bivanjski kakovosti glede na tip naselja;

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- **stanovanja** – presežek ali pomanjkanje stanovanj oziroma stalnih prebivalcev v naselju, ki zagotavljajo ustrezne razmere za delovanje oskrbnih funkcij in opravičujejo stroške izboljšanja različnih javnih infrastrukturnih sistemov;
- **delovna mesta** – dovolj ali premalo delovnih mest za doseganje ustrezne oblike mešanja rab (v naselju Ljubljana, ki združuje strnjene del Ljubljane in večje, ravninske dele obmestja je približno 99 odstotka vseh delovnih mest v MOL);
- **dediščina** (naravna in kulturna) – prisotnost naravne in/ali kulturne dediščine (spomenikov, območij idr.), zavarovane s področnimi državnimi ali občinskimi predpisi, dediščina je v naselju zelo pomembna, manj pomembna ali nepomembna;
- **javni potniški promet** – posreden ali neposreden dostop do mestnega JPP in ocena razdalje do najbližjega postajališča JPP, če ni primerne dostopa, je potrebna dograditev te funkcije;
- **zeleni sistem** – pomembnost naselja v zelenem sistemu MOL;
- **komunalne ureditve, infrastruktura** – ustreznost ali pomanjkljivost sistemov javne gospodarske infrastrukture v naselju;
- **strožji varstveni režim** – upoštevanje omejitvenih dejavnikov razvoja naselja iz vidikov kmetijstva in gozdarstva, naravne in kulturne dediščine, varovanja vodnih virov, varovanih koridorjev infrastrukture itd.

V preglednici je prikazana pomembnost posameznega cilja oz. sklopa ciljev za posamezno naselje, glede na načrtovano raven naselja v hierarhiji naselij v MOL (zelo pomembno, manj pomembno, nepomembno). V naseljih, kjer je cilj že dosežen ali ni pomemben glede na tip naselja, je cilj označen kot manj pomemben. Nasprotno pa je v naseljih, kjer cilj glede na tip naselja ni dosežen, ta označen kot zelo pomemben. Na primer:

- v naseljih, ki so glede števila stalnih prebivalcev že dosegla višji rang, a je oskrba neustrezna (pomanjkanje ali nezadostna zmogljivost trgovin, lokalov, osebnih storitev ipd., glede na tip naselja), je ta cilj izpostavljen kot zelo pomemben.
- v naseljih, kjer bi lahko s podaljšanjem zdajšnjih prog JPP dosegli preprostejši dostop do sistema, je cilj izpostavljen kot zelo pomemben;
- v naseljih, kjer ni dokončana komunalna oprema, je cilj komunalna ureditev izpostavljen kot zelo pomemben, tam kjer je že dokončana pa kot manj pomemben;
- v naseljih, ki ležijo ali mejijo na območja strožjega varstva po različnih merilih in jih je treba razumeti kot omejitvene dejavnike, so vplivi izpostavljeni kot zelo pomembni, saj neposredno vplivajo na obseg in značilnosti razvoja posameznega naselja, npr. varovanje vodnih virov, kmetijskega zemljišča ipd.

Tabela 1: Prednostni cilji po četrtih in lokalnih središčih – ocena

Legenda:

* Število prebivalcev je prevzeto iz CRP-MNZ, stanje dne 31.12.2006

Cilj: OF=osrednje funkcije; osk.=oskrba; stan=stanovanja; ded=varstvo kulturne dediščine; JPP=javni potniški promet; ZS=zeleni sistem; kom=komunalne ureditve; SVR=strogi varstveni režimi; DM=delovna mesta

Prednost cilja: 1=zelo pomembno; 2=manj pomembno; 3= nepomembno

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Zap. št.	Četrť (št. preb.)*		Naselje	Tip	Cilji (splošna opredelitev)								
					1 OF	2 osk	3 stan	4 ded	5 JPP	6 ZS	7 kom	8 SVR	9 DM
1	Bežigrad 32.305	1.1	Bežigrad	A	2	2	3	2	3	2	3	2	1
		1.2	Brinje	C	3	3	3	3	2	2	3	3	3
		1.3	BS3	B1	3	3	3	3	3	2	3	3	3
		1.4	Jarše	D	3	1	2	3	2	1	1	1	3
		1.5	Savsko naselje	B1	3	3	2	3	2	2	3	2	3
		1.6	Tomačevo	C	2	1	1	2	3	1	3	1	2
2	Center 24.119	2.1	Center	A	2	2	1	1	3	1	3	1	2
		2.2	Poljane	B	2	2	1	1	2	3	3	1	3
		2.3	Prule	C	3	2	2	1	2	2	3	2	3
		2.4	Stara Ljubljana	B	3	1	1	1	2	1	3	1	2
		2.5	Vodmat	C	2	2	2	2	2	3	3	2	3
3	Črnuče 11.060	3.1	Črnuče	A	1	1	1	2	3	2	3	3	2
		3.2	Ježa	D	3	2	2	3	2	2	2	1	3
		3.3	Nadgorica	D	3	2	2	3	2	2	3	2	3
		3.4	Podgorica	B2	3	2	1	3	1	2	1	2	2
		3.5	Šentjakob–Podgor.	C	2	2	2	2	1	2	1	2	2
4	Dravljje 15.378	4.1	Dravljje	A	2	3	3	3	3	3	3	3	2
		4.2	Dolnice	D	3	2	2	3	2	1	1	2	3
		4.3	Glince	D	3	2	2	3	2	1	1	2	3
		4.4	Kamna Gorica	D	2	1	1	3	2	2	1	1	3
		4.5	Podutik	B1	1	2	1	3	3	2	3	1	2
		4.6	Toško Čelo	D	3	2	3	3	3	1	2	1	3
5	Golovec 11.346	5.1	Bizovik	C	2	2	1	2	1	2	3	2	2
		5.2	Hrušica	C	3	2	2	3	1	2	1	2	3
		5.3	Nova Hrušica	B2	1	1	1	3	1	1	1	2	1
		5.4	Štepanjsko nas.	A	2	3	3	3	3	2	3	3	2
		5.5	Štepanja vas	C	3	3	3	2	3	3	3	2	3
6	Jarše 13.612	6.1	Sneberje	D	3	2	2	3	1	2	1	1	3
		6.2	Šmartno	D	3	2	2	3	1	2	1	1	3
		6.3	Zelena jama	C	2	2	2	2	2	3	2	2	2
		6.4	Nove Jarše	A	3	3	2	3	1	3	3	3	2
7	Moste 22.163	7.1	Kodeljevo	B	3	3	3	3	3	2	3	2	3
		7.2	Moste	A	2	3	2	2	3	3	3	2	1
		7.3	Nove Fužine	B1	2	3	3	3	3	2	3	3	2
8	Polje 18.461	8.1	Kašelj	D	3	2	2	3	2	3	3	1	3
		8.2	Podgrad	D	3	1	3	3	1	3	1	2	2
		8.3	Polje	A	1	1	1	2	3	3	2	3	2
		8.4	Vevče	C	2	1	1	2	3	1	3	3	2
		8.5	Zadobrova	D	3	2	2	3	1	2	1	1	3
		8.6	Zalog	B	1	1	1	2	3	3	3	1	2
9	Posavje 9.240	9.1	Ježica	C	2	2	2	2	2	1	2	2	3
		9.2	Mala vas	C	3	2	2	2	2	1	2	2	3
		9.3	Ruski car	A	3	3	3	3	3	3	3	3	3
		9.4	Savljje-Kleče	C	2	2	2	3	3	1	3	1	2
		9.5	Stožice	C	3	3	2	2	3	1	2	2	3
10	Rožnik 12.715	10.1	Bokalce	C	3	3	3	3	2	2	2	3	2
		10.2	Brdo	A	2	2	3	3	1	2	3	3	2
		10.3	Rožna Dolina	B	3	1	3	1	2	3	2	1	3
		10.4	Vrhovci	C	2	2	3	3	2	2	2	3	2
11	Rudnik 11.871	11.1	Črna vas	D	3	2	2	2	1	2	1	1	3
		11.2	Galjevica	C	2	3	1	3	2	2	1	3	2

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

12	Sostro 6.130	11.3	Lipe	D	3	3	2	3	1	2	1	1	3
		11.4	Rakovnik	A	3	2	3	2	3	2	2	2	2
		11.5	Rudnik	C	1	2	3	3	3	2	2	3	1
		12.1	Besnica	C	2	2	3	3	1	2	1	3	3
		12.2	Brezje	D	3	3	2	3	1	2	1	1	3
		12.3	Češnjica	D	3	2	2	3	1	2	1	3	3
		12.4	Dobrunje	D	3	2	2	1	1	1	3	1	3
		12.5	Dolgo brdo	D	3	3	2	3	1	2	2	3	3
		12.6	Gabrije	D	3	3	3	3	1	2	1	3	3
		12.7	Janče	C	3	2	3	2	1	2	1	2	3
		12.8	Javor	C	3	3	3	3	1	2	1	2	3
		12.9	Mali Lipoglav	C	3	2	2	3	1	2	1	2	2
		12.10	Malo Trebeljevo	D	3	2	2	3	1	2	1	1	3
		12.11	Pance	D	3	3	3	3	1	2	1	3	3
		12.12	Podlipoglav	C	3	2	2	2	1	2	1	1	2
		12.13	Podmolnik	D	3	3	3	2	1	2	1	2	3
		12.14	Prežganje	C	3	2	2	3	1	2	1	1	2
		12.15	Repče	D	3	3	3	3	1	2	1	1	3
		12.16	Ravno brdo	D	3	3	3	3	1	2	1	1	3
		12.17	Sadinja vas	D	3	2	1	3	1	2	1	3	3
		12.18	Selo pri Pancah	D	3	3	3	3	1	2	1	2	3
		12.19	Sostro	A	1	1	1	2	2	2	1	3	1
		12.20	Tuji grm	D	3	3	3	3	1	2	2	3	3
		12.21	Veliki Lipoglav	D	3	2	2	3	1	2	1	2	3
		12.22	Veliki Mali vrh	D	3	3	3	3	1	2	1	1	3
		12.23	Veliko Trebeljevo	D	3	3	3	3	1	2	1	1	3
		12.24	Vnajnarje	D	3	3	3	3	1	2	2	3	3
		12.25	Volavljje	D	3	2	3	3	1	2	1	2	3
		12.26	Zadvor	D	3	2	1	3	1	2	1	3	3
		12.27	Zavogljje	D	3	3	2	3	1	2	1	3	3
		12.28	Zg. Besnica	D	3	3	3	3	1	2	1	3	3
		12.29	Žab. vas-Cegelnica	D	3	2	2	3	1	2	1	3	3
13	Šentvid 12.955	13.1	Brod	B	2	1	1	3	3	2	3	2	2
		13.2	Gunclje	C	3	2	2	3	3	1	1	1	3
		13.3	Medno	D	3	2	2	3	2	2	1	2	3
		13.4	Pržanj	C	3	2	2	3	3	1	3	2	2
		13.5	Stanežiče	B2	2	1	1	3	2	1	1	2	1
		13.6	Šentvid	A	1	1	2	1	3	3	3	2	2
		13.7	Vižmarje	B	2	1	2	3	3	2	3	2	2
14	Šiška 31.643	14.1	Kom. Staneta	B1	3	3	3	3	3	2	3	3	3
		14.2	Koseze	B1	3	3	3	3	3	3	3	3	3
		14.3	Spodnja Šiška	B	2	1	2	2	3	2	3	2	2
		14.4	Zgornja Šiška	A	1	2	2	2	3	2	3	2	2
15	Šmarna gora 4.639	15.1	Šmartno	A	2	1	2	2	3	1	3	2	2
		15.2	Tacen	C	3	2	2	2	3	1	2	2	2
		15.3	Sp. Gameljne	C	3	2	2	3	3	1	3	3	2
		15.4	Sr. Gameljne	C	3	2	2	3	3	1	3	3	2
		15.5	Zg. Gameljne	B	3	2	2	3	3	1	3	3	2
		15.6	Rašica	D	3	3	3	1	2	1	1	1	3
16	Trnovo 14.557	16.1	Murgle	B1	3	3	3	2	3	1	3	2	3
		16.2	Rakova Jelša	C	3	2	3	3	3	1	1	3	3
		16.3	Trnovo	A	3	2	3	2	2	1	3	2	2
17	Vič 12.698	17.1	Kosovo Polje	C	3	2	2	3	1	1	2	2	2
		17.2	Kozarje	C	3	2	2	3	2	3	3	3	2
		17.3	Vič	A	2	2	2	2	3	2	2	2	1

2.2.5. Zasnova prostorskega razvoja mesta z vidika vzpostavitve središč

(glej sliko 11: Gravitacijska območja središč)

Z zasnovo razvoja središč želimo povečati kakovost bivanja v celotnem mestu in približati različne oblike oskrbe in dejavnosti stanovanjskim območjem, z urejanjem novih središčnih programov pa uravnotežiti razvoj v prostoru mesta in dopolniti manjkajoče vsebine. Omrežje središč poleg mestnega središča Ljubljane, ki je nosilec funkcij ne samo lokalnega ampak tudi regionalnega in državnega značaja, predvideva na občinski ravni razvoj četrtnih središč, ki jim hierarhično sledijo pomembnejša lokalna in manjša lokalna središča. Vzpostavitev omrežja središč je načrtovana glede na raven oskrbe, položaj v hierarhiji mesta, morfološko zasnovo in razvojne prednosti ter slabosti posameznih območij. Večina središč je predvidenih v razvojnih območjih, kjer se uveljavlja mešana raba.

Osnovna izhodišča zasnove so:

- **vzpostavitev omrežja središč** glede na raven oskrbe, položaj v hierarhiji mesta, morfološka zasnova in razvojne prednosti ter slabosti posameznih področij. Tipološko so naselja razvrščena v skupine, pri čemer se s središčem označuje ustrezeni rang žarišča funkcijsko-gravitacijskih tokov posameznega področja;
- **opredelitev značilnih razvojnih območij, kjer se uveljavlja mešana raba**, predvsem ob mestnih vpadnicah, v mestnem jedru in četrtnih ter nekaterih lokalnih središčih. To so programsko pestra območja, ki povezujejo posamezne mestne predele v koherentno celoto. Niz osrednjih dejavnosti ob cesti tako postane mestno interakcijsko območje za drugačne dejavnosti v zaledju ceste. Niz centralnih dejavnosti ob npr. Celovski cesti, ki se konča s trgovinskim središčem, so mestni rob proizvodnim in storitvenim dejavnostim v zaledju. Opredeljena so tudi območja šolstva, zdravstva, trgovine in storitev, ki se pojavljajo kot območja izključne rabe.

a) Območja

Mestno središče

Osrednji del središča mesta, ki vključuje območje med Tivolsko c. in Staro Ljubljano ter Masarykovo, Zoisovo in Njegoševo, je državno oskrbno središče najvišjega ranga. V tem primeru je treba povezave med posameznimi ponudbami okrepiti, da bo območje bolj konkurenčno. Med ostalim je to možno doseči z aktiviranjem pritličij objektov z raznovrstnimi trgovinskimi, prostočasovnimi, kulturnimi, izobraževalnimi ipd. programi in izboljšano dostopnostjo. Med ukrepi krepitve središča mesta sodi tudi ureditev statusa Metelkove, ki je gotovo najbolj vitalno lokalno kulturno in prostočasovno središče v mestu.

Mestno središče je nosilec specifičnih funkcij mestnega, občinskega, regionalnega in državnega značaja. Zanj sta značilna koncentracija in sožitje različnih podjetij in ustanov, osrednjih uradov, bank in zavarovalnic, kulturnih ustanov (kot so opera, gledališča, galerije, muzeji) ter poslovnih hotelov in trgovine.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Bistvena sestavina mestnega središča so tudi stanovanja.

Mestno središče je prav tako državno središče. Z lociranjem najpomembnejših, »prestolničnih« in identitetno pomembnih funkcij državne uprave se bo krepila razpoznavnosti mesta kot državnega središča. Zaradi omejenih prostorskih možnosti predlagamo, da se posamezne funkcije državne uprave, zlasti tiste, kjer neposredno ne poslujejo z občani, postopoma preselijo iz mestnega središča na nove lokacije ob vpadnicah, v območja mešanih rab, npr. ob Barjansko, Dunajsko, Litijško in Šmartinsko cesto.

Revitalizacija in prenova mestnega središča bosta usmerjeni tudi v izboljšanje trgovinskih zmogljivosti središča, ponudbo cenovno dosegljivih stanovanj za različne socialne sloje, programsko prenovu dejavnosti ob javnih prostorih, izboljšanje kakovosti odprtih prostorov ob objektih s centralnimi dejavnostmi, zagotavljanje boljše dostopnosti in okolju ter ambientu prijazne prometne rešitve ipd. Poleg tega je treba programsko popestriti odprte javne prostore (javna prizorišča).

Območja mešanih rab

Območja mešanih rab omogočajo odvijanje raznovrstnih komplementarnih dejavnosti. Namen vzpostavitve takih območij je preseganje mono-funkcionalne ali izključujoče rabe prostora ter ustreznejše razmestitve dejavnosti v vsem prostoru mesta. Ta območja so predvidena ob robu mestnega središča (npr. južni Bežigrad, Spodnja Šiška) in ob vpadnicah, tj. ob Celovski c., Dunajski c., Šmartinski c., Zaloški c., Litijški c., Dolenjski c., Barjanski c., Tržaški c. ter ob Jurčkovi poti. Mestne vpadnice tako prevzamejo vlogo razvojnih in povezovalnih krakov, ob katerih se nizajo oskrbne in druge funkcije za zadovoljevanje potreb prebivalstva teh območij.

Območja mešanih rab so tudi območja fizične in programske širitve mestnega središča prek notranjega mestnega obroča (npr. južni Bežigrad, še zlasti ob izgradnji potniškega centra, Spodnja Šiška, del Poljan, del Viča idr.)

Posegi dograditve, prenove in rekonstrukcije slabega stavbnega fonda v teh območjih bodo usmerjeni predvsem v programsko prenovu oziroma vzpostavitev mešanih dejavnosti, oblikovanje identitetnih odprtih prostorov in zagotavljanje dobre dostopnosti.

b) Omrežje središč

Predvidena je dograditev in programska dopolnitev obstoječih središč ter oblikovanje novih. Tipološko so naselja razvrščena v več skupin.

Tip A: Četrtno središče

Je najvišje razviti urbani tip naselja, v katerega se uvršča sklenjeno mestno območje, ki je gravitacijsko in oskrbno jedro četrtnega, občinskega in, v nekaterih primerih, regionalnega značaja. V gravitacijskem območju četrtnega središča je mogoče prepoznati več središč nižjega ranga. Četrtno središče mora biti oblikovano kot prepoznaven del mesta z lastno podobo in gravitacijskim zaledjem, ki skupno predstavlja sorazmerno samo-oskrbno enoto. V četrtnem središču je treba zagotoviti dostop do različnih oblik JPP.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Najbolje opremljena četrtna središča, nekoč občinska središča, so v četrtih skupnostih Bežigrad, Center, Moste, Šiška in Vič.

Četrtna skupnosti, ki nimajo izrazito oblikovanega središča, so: Golovec (uredi se ob Litijski cesti) in Šmarna Gora (z več lokalnimi središči, potrebna je dopolnitev središča v Šmartnem). Predvidevamo tudi okrepitev središča v Rožni dolini, ki se bo uredilo ob dograditvi območja Brdo.

Četrtna središča, ki jih je treba okrepiti z osrednjimi dejavnostmi, izboljšanim JPP in večjim obsegom stanovanjske gradnje so v četrtih skupnostih: Dravljje, Jarše, Posavje in Sostro.

V ta območja sodijo raznovrstne dejavnosti, od mestoslužnih do mestotvornih, pomembna so tudi nova delovna mesta:

- družbene dejavnosti: četrtna uprava, zdravstvena oskrba, dom starih, pošta, knjižnica, šola, vrtci;
- poslovne, trgovske in uslužnostne dejavnosti,
- stanovanjska območja različnih tipologij, predvsem višjih gostot,
- prostoračasovne dejavnosti,
- zelene površine (parki),
- oblikovane odprte javne površine,
- športne in rekreacijske površine

Tip B: Pomembnejše lokalno središče

Pomembnejša lokalna središča so sorazmerno samostojna naselja, večinoma z daljšim zgodovinskim razvojem, v katerih je mogoče zaznati preplet raznovrstnih dejavnosti. Zagotavljajo oskrbne in uslužnostne funkcije na lokalni ravni, vendar so to pretežno stanovanjska območja z zagotovljeno višjo stopnjo komunalne opreme. Lokalno središče mora biti dostopno z JPP.

V ta območja sodijo:

- nekatere družbene (osnovna šola, dom starih, vrtci) in oskrbne dejavnosti,
- dopolnilne skladne centralne dejavnosti (poslovne, trgovske, uslužnostne)
- stanovanjska območja različnih tipologij, predvsem višjih gostot,
- manjši obrati proizvodnih in storitvenih dejavnosti, ki nimajo škodljivih okoljskih vplivov,
- športne in rekreacijske površine.

Posebna oblika takšnega središča so stanovanjske soseske (z oznako B1 v razpredelnici), nastale v polpretekli dobi, kjer gre pretežno za samostojna celovita lokalna središča z navedenim prepletom dejavnosti in programov oz. jih je potrebno še dopolniti. Predvidevamo tudi nekaj novih stanovanjskih sosesk (n.pr. Stanežiče, Ilovica, Hrušica. Slape, Podgorica), ki morajo dobiti celovito oskrbno in storitveno opremljenost.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Tip C: Lokalno središče

Večina lokalnih središč je nastala z razvojem v polpretekli dobi in se spontano razvijala do današnje velikosti. Namenjena so predvsem dnevni oskrbi lokalnih prebivalcev.

V lokalno središče sodijo:

- stanovanjskim območjem pripadajoče dejavnosti ustreznega ranga (osnovna šola, vrtec, osebne storitve),
- oskrba na nižji, lokalni ravni,
- stanovanjska območja nižjih in srednjih gostot,
- manjši proizvodni obrati, ki nimajo škodljivih okoljskih vplivov,
- športne in rekreacijske površine.

Tip D: Vaško naselje

Predvidevamo tudi izboljšave bivalnih in delovnih pogojev v manjših, pretežno vaških naseljih. V teh območjih so primarne rabe (kmetijstvo in gozdarstvo) še vedno pomemben dejavnik gospodarske osnove kraja.

2.2.6. Območje Urbanističnega načrta

Meja Urbanističnega načrta poteka na jugu, zahodu in severu po meji Mestne občine Ljubljana, na vzhodu pa po mejah naselij po Registru prostorskih enot (Geodetska uprava RS): Gabrje pri Jančah, Vnajnjarje, Besnica, Zagradišče, Besnica, Sadinja vas, Podmolnik in Orle.

V območju Urbanističnega načrta so vključena naslednja naselja: Ljubljana, Podgrad, Dvor, Medno, Rašica, Spodnje Gameljne, Srednje Gameljne, Zgornje Gameljne, Stanežiče, Toško Čelo, Črna vas (vključen le del naselja) in Lipe.

Slika 12: Območje Urbanističnega načrta

2.2.7. Razpoznavna struktura mesta

Izhodišča za ohranjanje in krepitev razpoznavne strukture mesta so:

1. obstoječe prostorske naravne in kulturne vrednote mesta in tudi širšega prostora MOL, ki ustvarjajo identiteto mesta in potenciala za kakovosten razvoj mesta in kakovost bivanja v njem;
2. ohranjanje, vzdrževanje in prenova kvalitetnih sestavin krajinske in naselbinske identitete, predvsem reševanje problemov povezanih z nekontrolirano pozidavo naravnega prostora, nekontrolirano rastjo predmestij in vaških naselij, slabim vzdrževanjem stavbnega fonda in neustrezno prenovo, zlasti kulturne in naravne dediščine;
3. določila in obveznosti iz mednarodnih konvencij, deklaracij in listin, ki jih je podpisala tudi Slovenija, sprejete usmeritve iz obstoječih prostorskih dokumentov in določila zakonodaje na evropski, nacionalni in lokalni ravni.

Razpoznavne značilnosti mesta

V morfološki zgradbi Ljubljane so razpoznavna različna zgodovinska obdobja: od rimskega mesta, ki se je razvilo v ravnini ljubljanskih vrat in srednjeveškega mesta, stisnjene med grajski hrib in Ljubljanico, ki sta dala osnovo današnjemu mestnemu središču do modernega mesta, ki se je organsko razširilo vzdolž glavnih štirih mestnih vpadnic (Celovška, Dunajska, Dolenjska in Tržaška). To organsko krakasto mestno obliko so v zadnjih petdesetih letih dograjevali in utrjevali številni prostorski dokumenti od Generalnega urbanističnega plana iz 1965 naprej. V Prostorski zasnovi MOL (2002) je bil model krakastega mesta prenovljen in dopolnjen z novimi razvojnimi kraki. Funkcijo štajerskega kraka prevzema Šmartinska cesta, Dunajska dobi s podaljškom proti jugu pomen programsko in oblikovno bogate mestne magistrale, proti vzhodu mesta pa se programsko in oblikovno dograjuje že začeta poteza ob Ljubljanici med Litijsko in Zaloško.

Strateški prostorski načrt obravnava razpoznavno strukturo mesta na treh različnih ravneh: na ravni obmestja, na ravni kompaktnega mesta in na ravni mestnega središča

Na ravni obmestja ohranjamo in utrjujemo krakast razvoj mesta, na katerega navezujemo mrežo lokalnih lokalnih centrov ob hkratnem ohranjanju krajinskih vrednot

Na ravni kompaktnega mesta ohranjamo in krepiamo radiocentrični morfološki model mesta s koncentrirano pozidavo ob krakih in ohranjanjem zelenih klinov med njimi ter prenovo karakterističnih mestnih območij.

Na ravni mestnega središča ohranjamo in dograjujemo obstoječi morfološki model, ki ga sestavljata koncentrično mestno jedro med grajskim hribom in Ljubljanico in ortogonalno mesto med njim in notranjim obročem. Z varovanjem in prenovo kulturne dediščine krepiamo njegovo zgodovinsko in kulturno identiteto.

Podrobnejše usmeritve za urejanje in urbanistično arhitekturno oblikovanje na različnih ravneh mesta (obmestje, kompaktno mesto in mestno središče) in za različne elemente

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

razpoznavne strukture mesta (karakteristična območja, povezovalne strukture, in območja kulturne krajine) so podane v **poglavju 5: Usmeritve za določitev prostorskih ureditvenih pogojev**

Varovanje in izboljšanje ključnih pogledov in silhuete mesta

Varovanje in izboljšanje ključnih pogledov in silhuete mesta je pomemben cilj za razpoznavnost mesta, predvsem pri ustvarjanju novih prostorskih identitet. Zato je pomembno:

- zavarovati značilne poglede na Ljubljanski grad, najpomembnejše višinske dominante in razpoznavni znak mesta, predvsem z vpadnih cest (Celovška, Barjanska), južne obvoznice pa tudi z drugih točk v mestnem središču in zunaj njega;
- nove dominante načrtovati na vstopih v mesto (predvsem iz avtocestnega obroča), na vstopnih trgih v mestno središče, v lokalnih središčih ob vpadnicah, ob pomembnih funkcionalnih vozlišč/programskih žarišč in kot zaključek dolgih pogledov;
- pri detaljnem načrtovanju opredeliti območja enotnega gabarita, občutljiva za izgradnjo višjih objektov (npr. pretežni del mestnega središča), območja primerna za gradnjo višjih objektov (npr. severni in severno-vzhodni del kompaktne mesta) in posamezne lokacije, primerne za vizualne dominante oz. lokalna znamenja.

Slika 13: Morfološki model mesta

Slika 14: Silhueta in pogledi

Morfološki model mesta

URBANO TKIVO

- mesno središče
- srednja do visoka zazidava
- nizka do srednja zazidava
- nizka do srednja zazidava v zelenju
- nizka zazidava v zelenju

ZGOŠČEVANJE MESTNE RABE IN ZAZIDAVE

- mesna magistrala
- vpadnice
- markerji, objekti značaja lokalnega znamenja

POVEZAVE

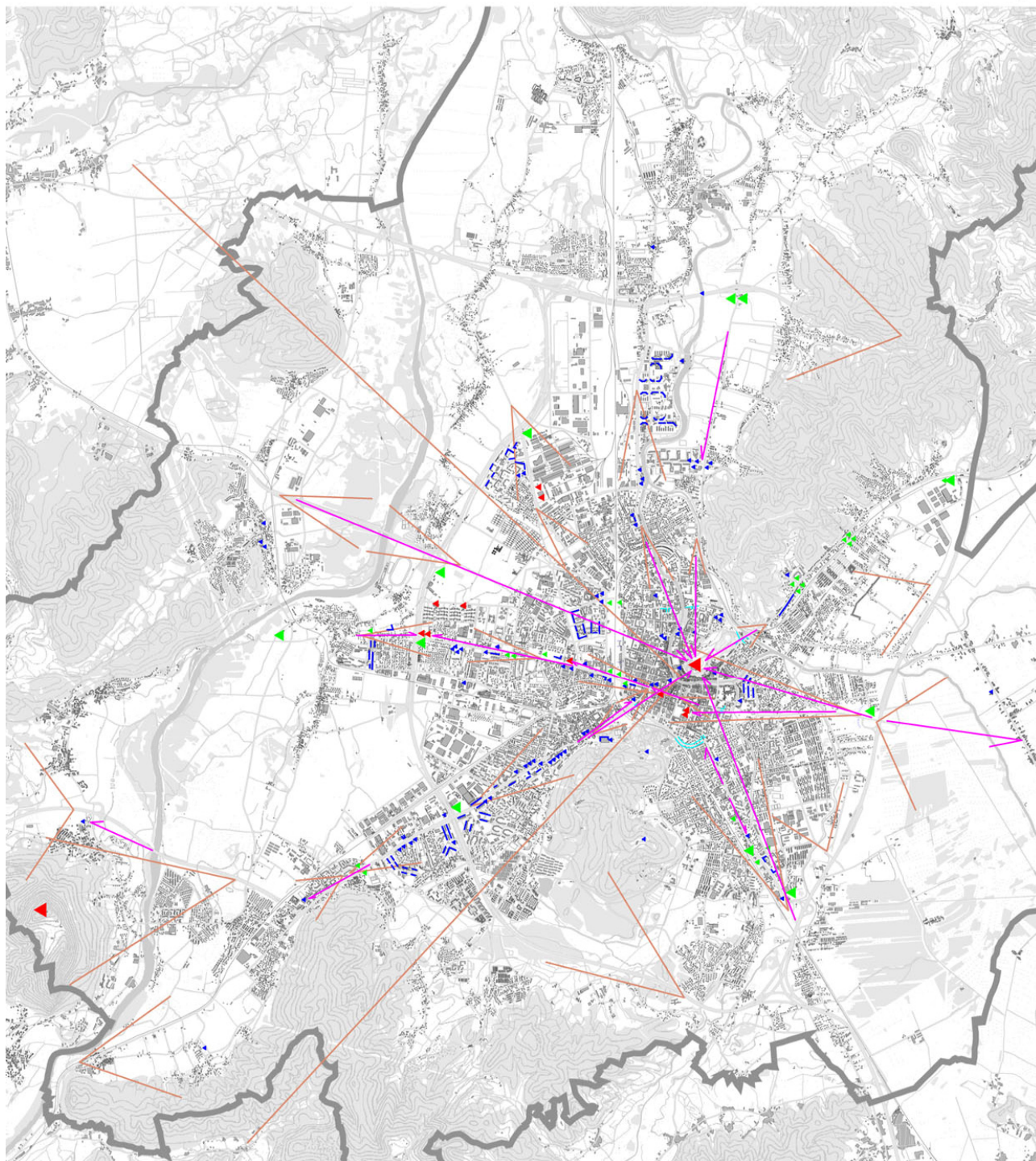
- ulična mreža
- vstopni trgi v mesno središče
- vstopi v mesto
- mesna obvoznica
- avtocestni sistem

Silhueta in pogledi

M 1:50.000

Legenda

- ▲ najpomembnejše mestne vedute
- pomembne mestne vedute
- močno izražen grajeni rob
- predviden grajeni rob
- ▲ načrtovani grajeni poudarki
- ▲ načrtovane manjši grajeni poudarki
- predvidena izboljšava vstopa v notranji obroč
- pomembni pogledi
- vedutni pogledi

2.2.8. Usmeritve za razvoj poselitve

(Glej Karto 2: Usmeritve za razvoj poselitve)

A. Prednostna območja prenove

Pojem prenove je vključen v sam koncept trajnostnega razvoja. Ta zagovarja razvojne načrte, ki se usmerjajo v že pozidan prostor in omejuje ekstenzivno rast mest, značilno za prvo povojno obdobje. Po teoriji trajnostnega razvoja je prenova ne le naloga varstva kulturne dediščine pač pa kompleksna naloga, ki posega tudi na področje prostorskega načrtovanja in socio-ekonomskega planiranja.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije uvršča prenovo mest in naselij med prednostne razvojne usmeritve. Določa, da je prenovo treba izvajati v vseh območjih s kvalitetno stavbno dediščino, ki je kot posebna vrednost zavarovana po zakonu o varstvu kulturne dediščine (naselbinski spomeniki in dediščina) in v območjih, ki so kot pomemben sestavni del krajinske ali urbanistične identitete prepoznana v prostorskih dokumentih (karakteristična območja, vodilne urbane poteze). Kulturna dediščina je pomemben dejavnik kakovosti bivalnega okolja in predstavlja pomemben prostorski potencial. Prenovo pa je potrebno izvajati tudi v degradiranih območjih bodisi z rušenjem in novo izgradnjo, bodisi s ponovno rabo v okviru obstoječih gradbenih struktur in v območjih, ki ne dosegajo ustreznega urbanističnega standarda. Pri načrtovanju razvoja naselij oziroma delov naselij, ki se odlikujejo z bogato kulturno dediščino ali pa so del širše prostorske identitete, ima prenova prednost pred novogradnjami na nepozidanih zemljiščih.

Prenovo definiramo v najširšem pomenu besede kot ukrep za izboljšanje fizičnega stanja mesta in arhitekture, za izboljšanje njegove socialne in gospodarske strukture ter za okrepitev identitete prostora (genius loci).

Cilji celovite prenove

- Uresničevanje trajnostnega razvoja
- Reševanje problematike stanovanjskega primanjkljaja
- Zagotavljanje novih prostorskih kapacitet za kulturne, športne, poslovne dejavnosti in stanovanja dejavnosti s prenovo degradiranih območij (Tobačna, Rog, Cukrarna.....)
- Ohranjanje in krepitev prostorske in arhitekturne identitete mesta in njegovih delov, še posebej identitete zgodovinskega središča mesta
- Ohranjanje in povečanje vrednosti kulturne dediščine
- Izboljšanje fizičnega stanja in kvalitete bivanja
- Spodbujanje ponovne rabe prostora in objektov
- Povečanje privlačnosti mesta za različne starostne, socialne in kulturne sloje prebivalstva
- Vzdrževanje vitalnosti mestnega središča

Usmeritve in zasnova

Prednostna območja prenove opredeljujemo kot:

A1. Prednostna območja prenove z vidika razpoznavne strukture mesta

Z vidika razpoznavne strukture mesta kot prednostna območja prenove opredeljujemo:

- Karakteristična območja grajenega prostora
- Povezovalne strukture odprtega prostora
- Območja krajinskih struktur, kjer se prepletata odprti in pozidani prostor.

V prvo skupino uvrščamo karakteristična mestna območja, ki se odlikujejo z bogato kulturno dediščino in so razglašena kot kulturni spomeniki ali vpisana v Zbirni register dediščine pri Ministrstvu za kulturo RS¹ pa tudi tista urbanistično arhitekturno kvalitetna območja, ki jih varujemo z instrumenti urbanističnega planiranja.

Ta območja varujemo in prenavljamo zaradi bogastva kulturne dediščine, značilne silhete ali fasade, značilne ulične mreže in parcelacije, značilnega zazidalnega sistema, (vertikalni in horizontalni gabariti, odnos med stavbo in ulico, odnos do parcelnih mej in sosednjih stavb, odnos javno privatno...) ali izjemnih arhitekturnih kvalitet

V drugo skupino uvrščamo povezovalne strukture odprtega prostora (najznačilnejše mestne poteze, sistem ulic, trgov in parkov, vodotoke in POT), ki predstavljajo konstante mestnega razvoja; oblikujejo identiteto mestnega središča in sooblikujejo morfološko strukturo mesta:

V tretjo kategorijo sodijo uvrščamo območja krajinskih struktur, to so tista zaščitena oziroma kvalitetna območja, znotraj katerih se prepletajo elementi naravne dediščine in grajenih struktur.

V teh območjih praviloma izvajamo celovito prenovo.

A2. Prednostna območja prenove z vidika fizične, socialne, ekonomske ali ekološke degradiranosti

Degradirana območja so tista območja, ki so iz kakršnega koli razloga razvrednotena, kjer se zmanjšuje vrednost zemljišča, kjer je neustrezna prostorska ureditev, slabo stanje arhitekture, neustrezna namembnosti.... Degradacija pa je posledica ekonomskih, tehnoloških in socialnih sprememb. Med degradirana območja se uvrščajo:

- Opuščena industrijska območja in železniški kompleksi.
- Vojaška območja
- Sive cone (nerazvita območja, razvojno zapostavljena)

V teh območjih se praviloma izvaja celovita prenova.

A3. Prednostna območja prenove z vidika neustreznega urbanistično arhitekturnega standarda

Med prednostna območja prenove sodijo tudi tista območja, ki so bila zgrajena v starejših obdobjih po drugačnih merilih in drugih standardih in danes ne odgovarjajo več zahtevam sodobnega življenja, ker so npr. slabo opremljena (servisi, osnovna preskrba, infrastruktura....) oziroma slabo urejena, stanovanja pa ne zagotavljajo ustreznih stanovanjskih pogojev. Med taka območja sodijo nekatera predmestja, starejša stanovanjska naselja in kolonije, urbanizirane vasi, pa tudi nekatere starejše stanovanjske soseske.

V teh območjih se praviloma izvaja delna prenova

Ukrepi za usmerjanje razvoja prednostnih območij prenove

Usmerjanje razvoja prednostnih območij prenove zahteva naslednje korake in aktivnosti:

- določitev območij prenove (v soglasju z pristojnim Ministrstvom in lokalno upravo), za katera se izdelajo načrti prenove, oziroma pravilniki za usmerjanje razvoja
- izdelavo podrobnih morfološko tipoloških študij za posamezno območje prenove
- določitev obsega prenove in ciljev, ki jih želimo doseči (npr. izboljšanje stanovanjskega standarda, ureditev prometa, zelenih površin, oskrbe itd.)
- opredelitev ključnih sestavin, ki jih je potrebno varovati (kulturni spomeniki, dediščina, zelene površine, servisi....)
- določitev meja območja prenove (naravne meje, ustvarjene meje)
- izdelava pravilnika z merili in pogoji za posege v območje prenove, ki se nanašajo na: parcelacijo, zazidalni sistem in arhitekturo. Pravilnik mora biti izdelan v sodelovanju urbanistov, arhitektov in konzervatorjev.

B. Nova razvojna območja in širitve poselitve

Za potrebe večjih razvojnih projektov oz. posegov, ki zahtevajo velike površine so opredeljena nova razvojna območja in območja širitve poselitve, ki so danes praviloma prazna in nepozidana. Praviloma gre za nove površine kompleksne graditve, strnjenih potez prestrukturiranja ter parkovnih in rekreacijskih ureditev predvidenih v prostorski viziji 'Ljubljana 2025'.

Območja so bila določena na podlagi naslednjih kriterijev:

- ustrezen odmik iz območja varstva vodnih virov, najkvalitetnejših kmetijskih zemljišč, trajno varovanih gozdov, pomembnih rudnih nahajališč, območij naravne dediščine in območij izjemnih krajin;
- možnost racionalnega in optimalnega koriščenja komunalne opremljenosti;
- varovanje in razvoj kakovosti bivalnega okolja v obstoječih območjih;
- gradnja v skladu z načeli sonaravnega razvoja mesta.

Za potrebe širitve stanovanjskih območij pa še posebna kriterija:

- bližina obstoječih družbenih in storitvenih dejavnosti ter dejavnosti oskrbe oz. dopolnjevanje mreže z novimi;

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- dostopnost javnega potniškega prometa.

Razvojna območja se bodo urejala s podrobnimi prostorskimi načrti.

C. Sanacija razpršene gradnje

V obmestnem prostoru Ljubljane opažamo precej razpršene gradnje, predvsem ob nekdanjih, danes močno spremenjenih vaseh in vzdolž prometnic. Ob njih prevladuje razpršena gradnja enodružinskih hiš, pogosto v obliki spalnih naselij. Način življenja v teh območjih je že urbaniziran, tipičen tip hiše pa je prostostoječa enodružinska hiša. Kljub temu, da se opremljenost teh območij izboljšuje, so za razpršeno gradnjo še vedno značilni nekateri negativni pojavi, ki povzročajo ekološke konflikte.

Problemi

Razpršeno gradnjo in stihijsko urbanizacijo, ki sta v ljubljanskem obmestju zelo razširjeni, povezujemo s pojmi, kot so:

- neurejena, neorganizirana gradnja nizke gostote,
- slaba izraba prostora, neracionalna raba tal,
- pogosto neustrezna komunalna opremljenost (problemi kanalizacije, odpadnih voda),
- degradacija prostora, tudi v oblikovnem smislu,
- slaba opremljenost z družbenimi funkcijami

Poleg tega ta območja nižje gostote generirajo veliko prometa z osebnimi motornimi vozili (dnevne migracije), kar povzroča prometne probleme in zastoje v celotnem mestu ter ima negativne posledice tudi na okolje.

Cilji

Glavna cilja sta preprečevanje nove razpršene gradnje in sanacija območij obstoječe razpršene gradnje, predvsem s primerno infrastrukturno opremljenostjo.

Usmeritve in ukrepi

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (2004) določa:

- Razpršeno gradnjo v predmestjih in obmestnih naseljih se sanira z zgoščevanjem stanovanj in urbanih dejavnosti.
- Občina zagotavlja racionalno rabo tal, preprečuje in sanira stihijsko razpršeno gradnjo.

Območja obstoječe razpršene gradnje se sanirajo kot:

- razpršena gradnja, ki se vključi v naselje,
- razpršena gradnja kot območje novega naselja,
- razpršena gradnja kot posebno zaključeno območje poselitve
- ostala območja razpršene gradnje

C1. Razpršena gradnja, ki se vključi v naselje

Območje razpršene gradnje se vključi v obstoječe naselje, če so izpolnjeni naslednji kriteriji:

1. območje leži neposredno ob območju s stanovanjskimi ali centralnimi dejavnostmi (enota urejanja) brez naravne ali grajene ločnice (cesta, potok,...)
2. se ne nahaja na potencialno ogroženih ali varovanih in varstvenih območjih (poplave, plazovi, kulturna, naravna dediščina...)
3. območje je možno ustrezno komunalno opremiti (trasa / zmogljivost: vodovodno in nizkonapetostno električno omrežje ter možen priključek na javno cesto in na javno kanalizacijsko omrežje oziroma na malo čistilno napravo)
4. obstaja možnost navezave na javni potniški promet (radij 500 m od najbližje postaje LPP/MPP)
5. zagotovljen je dostop do družbene infrastrukture (peš – 800m ali z avtobusom 10 min.)

C2. Razpršena gradnja, ki se opredeli kot novo naselje

Območje razpršene gradnje se opredeli kot novo naselje, če so izpolnjeni naslednji kriteriji:

1. večja območja razpršene gradnje (več kot 10 objektov), ki se ne dotikajo obstoječih območij naselij in imajo možnost dopolnilne gradnje
2. se ne nahajajo na potencialno ogroženih ali varovanih in varstvenih območjih (poplave, plazovi, kulturna, naravna dediščina...)
3. razpršena gradnja formira gručasto ali linearno pozidavo, ki jo je možno oblikovati v zaokroženo celoto
4. obstajajo možnosti navezave na prometno in komunalno infrastrukturo
5. obstaja možnost navezave na javni potniški promet
6. se lahko z zgoščanjem doseže gostota vsaj 20 prebivalcev/ha (npr. Kašelj, Ižanka /2 lokaciji, Glince, Žeje..)
7. območja, ki se nahajajo na območjih predvidenih za kompleksno prenovo ali novogradnjo (projekti predvideni v Viziji 2025) oz. na območjih v proučevanju (npr. Dolgi most, Barje ob J tematskem parku, Sostro, Ilovica, Slape, Bokalce..)

C3. Razpršena gradnja, ki se opredeli kot posebno zaključeno območje

Območja razpršene gradnje se opredelijo kot posebna zaključena območja razpršene gradnje, če gre za:

1. razpršeno gradnjo v hribovitem zaledju (Posavsko hribovje, Polhograjsko hribovje)
2. vizualno degradirana območja, ki jih je potrebno sanirati

Ta območja se ne širijo in ne zaokrožujejo, se pa lahko oblikovno in komunalno sanirajo.

C4. Ostala območja razpršene gradnje

Med ostala območja razpršene gradnje se uvrščajo tista območja razpršene gradnje, ki se nahajajo na potencialno ogroženih ali varovanih in varstvenih območjih (poplave, plazovi, kulturna, naravna dediščina... **glej Prilogo 9:** Ukrepi za izvajanje SPN MOL, kriteriji A1-A13)

V tem primeru so označeni samo objekti in se ne zariše stavbnih zemljišč. Dovoljena so samo vzdrževalna dela.

D. Urejanje območij razpršene poselitve

Območja razpršene poselitve so značilna za hribovito zaledje, predvsem Posavskega in Polhograjskega hribovja. Ta poselitveni vzorec se ohranja in varuje predvsem z:

- obnovo, prenovo in ponovno ali spremenjeno rabo obstoječih objektov,
- nadomestno gradnjo obstoječih objektov in
- novogradnjo, v kolikor gre za funkcionalno zaokrožitev komunalno opremljenega območja.

Pri urejanju teh območij je potrebno upoštevati tip kulturne krajine, obliko funkcionalnih območij poselitvenega vzorca in značilnosti oblikovanja grajenih struktur.

2.2.9. Omrežje odprtih javnih prostorov

Namen SPN MOL je opredeliti osnovni koncept prostorske mreže in vsebine odprtega javnega prostora za Mestno občino Ljubljana oziroma za celotno vplivno območje mesta. K odprtim javnim prostorom prištevamo trge, ulice, sprehajalne poti, nabrežja, odprte prostore zbiranja itd., v splošnem so to prostori med grajenim tkivom naselij, dostopnim vsem uporabnikom.

Za odprte javne prostore v MOL ugotavljamo:

- neenakomerna pokritost in nepovezanost prostorov v prepoznavno mrežo na celotnem območju MOL,
- neizkoriščenost potencialov obstoječih odprtih javnih prostorov (npr. zasedenost z mirujočim prometom, ograjevanje šolskih in otroških igrišč, neurejenost in slaba dostopnost brežin vodotokov, neizoblikovane mestne vpadnice),
- spontano aktiviranje neformalnih odprtih javnih prostorov, predvsem v obmestju (npr. njivske poti, prostori srečevanj v območjih vrtičkov).
- oživljanje mestnega središča z gostinsko ponudbo, kulturnimi, zabavnimi in/ali kreativni programi,
- povečana senzorična obremenitev prostora (npr. zaradi prometa, oglaševanja).

Problemi

- odsotnost skrbnika (in) programa dolgoročnega urejanja javnega prostora v mestu,
- prevlada zasebnih interesov nad javnimi in s tem zmanjševanje fizičnega obsega odprtih javnih prostorov,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- odsotnost mehanizmov vključevanja lokalnih skupnosti v načrtovanje in urejanje javnega prostora,
- površna obravnava javnega prostora v procesih prenove in razvoja novih mestnih predelov
- podrejenost javnih površin motornemu prometu in zasedenost odprtih prostorov s parkiranimi avtomobili.

Cilji

Strateški cilj

- ustvariti povezano in pregledno mrežo odprtih javnih prostorov visoke kakovosti na celotnem območju MOL, ki bodo enako dostopni za vse, varni, prepoznavni, odzivni do kulturne dediščine, naravnih danosti in okolja ter dobro vzdrževani.

Splošni cilji

- izboljšati obstoječe javne prostore in urejati nove javne prostore, predvsem v območjih izven strogega mestnega središča,
- uveljaviti prednost nemotoriziranih uporabnikov (pešcev, kolesarjev, rolarjev, ipd.),
- ohranjati in urejati naravne elemente javnega prostora,
- zagotoviti programsko osmišljene in raznolike javne prostore ter izoblikovati prestolnični značaj.

Podrobni cilji

Sociološki vidik:

- izboljšati dostop do odprtih javnih prostorov in dvigniti njihovo kakovost z izboljšanjem in dopolnjevanjem programa in opreme,
- ponuditi varne, prijetne in atraktivne javne prostore zlasti otrokom, mladim družinam, starejšim občanom in ljudem s posebnimi potrebami, zagotoviti več igrišč in prostorov za posedanje, kjer je to mogoče in potrebno,
- dopolniti in/ali na novo razviti mrežo zanimivih in varnih zelenih povezav v mestu za druženje in rekreacijo.

Strukturno-morfološki vidik:

- vzpostaviti hierarhijo odprtih javnih prostorov znotraj morfološke zgradbe mesta, poudariti njihovo prepoznavnost in sekvenčno raznolikost,
- ohraniti in oblikovati nove zanimive poglede.

Klimatsko-ekološki vidik:

- ohraniti naravne in okoljske danosti Ljubljane,
- zagotoviti mikroklimatsko ustreznost odprtih javnih prostorov.

Usmeritve in zasnova

Omrežje javnega prostora sestoji iz območij javnega prostora, linijskih odprtih javnih prostorov in posameznih lokacij javnega prostora. Te posamezne sestavine so kategorizirane glede na vrsto uporabnikov.

Ogrodje sistema predstavljajo dve sklenjeni krožni povezavi in žarkaste povezave iz središča mesta v zaledje (npr. v obsavski prostor, Šmarno goro, Barje). Krožni

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

povezavi sta obstoječa POT in nova sklenjena povezava, ki jo sestavljajo poti ob vodotokih (Sava, Ljubljanica, Gruberjev prekop, Špica, Gradaščica in Glinščica) in povezave med njimi (obstoječe poljske poti in nove povezave). Na to ogrodje se navezujejo posamezne lokacije javnih prostorov, tako da je zagotovljena enakomerna preskrba celotnega mesta. Zgoščajo se proti središču mesta, kjer tvorijo območje mestnega središča. Poleg območja mestnega središča so sestavni deli omrežja javnega prostora tudi rekreacijska (npr. Šišenski hrib, Golovec) ter programska območja (npr. univerza, živalski vrt, nakupovalna središča).

Območja javnega prostora so prostorsko zamejene celote s prepoznavno vlogo in pomenom.

Linijski odprti javni prostori so pomembni za vzpostavitev in delovanje omrežja odprtih javnih prostorov. Imajo izrazito povezovalno funkcijo in omogočajo prehajanje.

Posamezne lokacije javnega prostora so prostorsko jasno zaključeni ambienti, pomembni in prepoznavni zaradi svoje zgodovinsko-kulturne, pomenske, oblikovne, funkcijske ali programske vrednosti.

Slika 15: Koncept omrežja odprtih javnih prostorov

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Območje odprtega javnega prostora	Linjski odprti javni prostor	Posamezne lokacije odprtega javnega prostora
Območje mestnega središča	V izključni rabi nemotoriziranih uporabnikov	Posamezna lokacija odprtega javnega prostora mestnega pomena
Programsko območje	S poudarjeno rabo nemotoriziranih uporabnikov	Posamezna lokacija odprtega javnega prostora lokalnega pomena
Rekreacijsko območje	V enakovredni souporabi motoriziranih in nemotoriziranih uporabnikov	Razgledišče
		Povezave v zaledje

Tabela 2: Osnovne kategorije omrežja odprtih javnih prostorov

Območje mestnega središča je območje goste in raznovrstne ter programsko pestre mreže odprtih javnih prostorov, pretežno vezanih na kulturne, upravne, reprezentativne in poslovne funkcije. To je osrednji javni prostor mesta, ki s programskimi in ambientalnimi kvalitetami pomembno soustvarja prepoznavnost celotnega mesta.

Programsko območje je obsežnejše območje izrazitih enofunkcionalnih ali večfunkcionalnih programskih jeder. Med programska območja sodijo npr. univerzitetna središča, trgovska središča, območja bolnišnic, tematski parki (npr. živalski vrt, pokopališče), poslovno-oskrbni centri. Pomembna značilnost programskih območij je sistem površin namenjenih pešcem in podobnim uporabnikom. Za uspešno delovanje takih območij je poleg vzpostavitve notranjega sistema odprtih javnih prostorov pomembna tudi njihova navezava na celotno omrežje javnega prostora mesta.

Rekreacijsko območje je obsežnejše območje izrazitih krajinskih značilnosti in ambientalnih kvalitet, navezano na naravno zaledje mesta, namenjeno rekreaciji in preživljanju prostega časa, lahko tudi v kombinaciji s športnim programom, vendar brez obsežnejših ureditev in naprav in brez grajenih objektov. (vir: PP MOL, Prostorska zasnova, Zeleni sistem – podrobnejša zasnova).

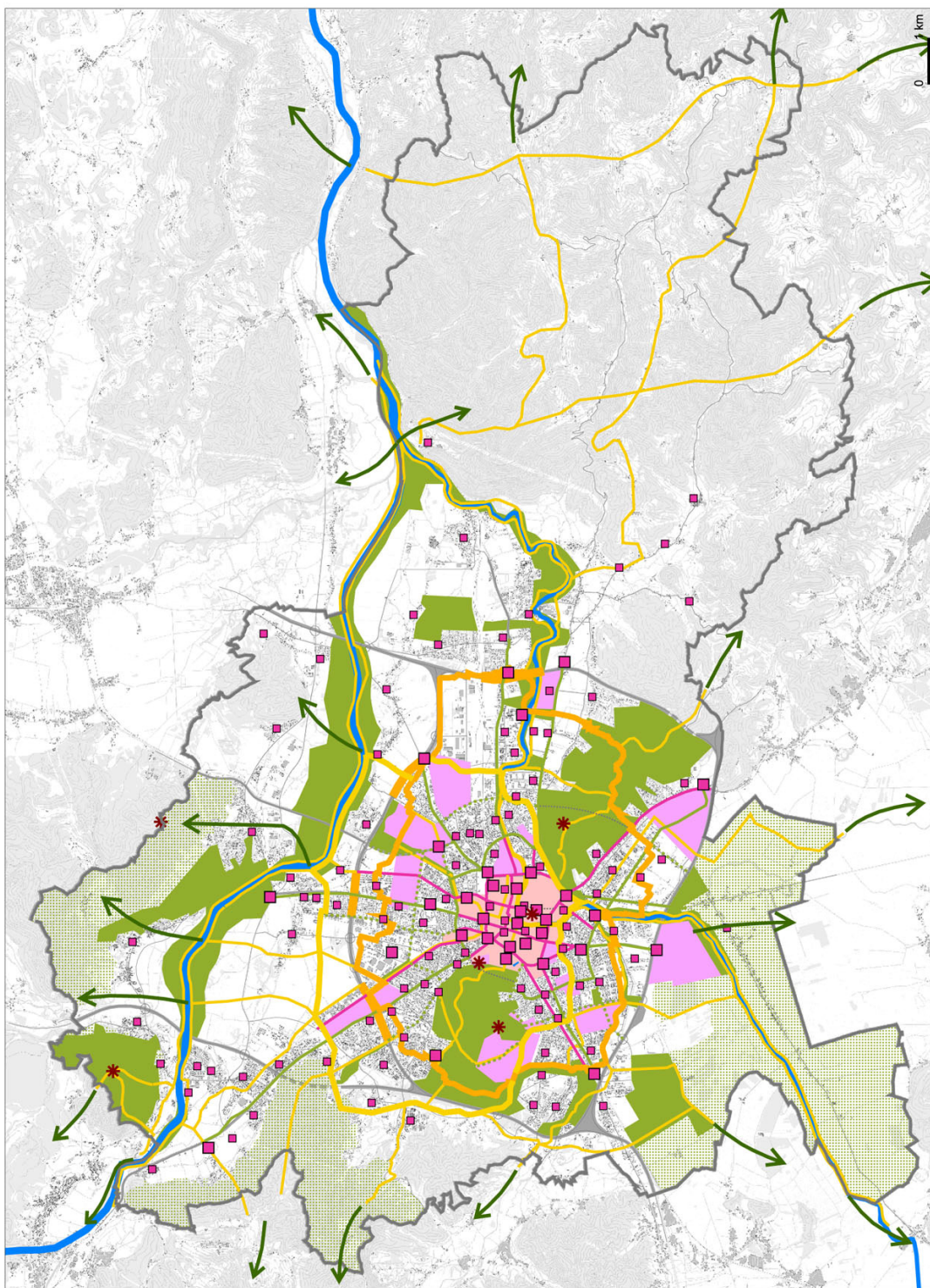
Linjski odprti javni prostori **v izključni rabi nemotoriziranih uporabnikov** so prostori namenjeni pešcem, kolesarjem, rolarjem ipd. Predstavljajo jih osnovno omrežje poti (kot npr. POT, nabrežja vodotokov, sprehajalne poti, kolesarske poti, ipd.) in spojni elementi omrežja, ki omogočajo vzpostavljanje sistema, kjer ga prekinjajo hitre mestne ceste in/ali avtoceste (referenca: "Freeway Park", L. Halprin, Seattle).

Linjski odprti javni prostori **s poudarjeno rabo nemotoriziranih uporabnikov** so prostori namenjeni pretežno pešcem, kolesarjem, rolarjem ipd. in linijam javnega potniškega prometa. Motoriziran avtomobilski promet je v podrejeni vlogi, omogočen je dostop za potrebe oskrbe, dostave, bivanja.

Slika 16: Usmeritve za urejanje javnih površin in drugih dobrin javnega pomena

Usmeritve za urejanje javnih površin in drugih dobrin javnega pomena

- Legenda:**
- meja Mestne občine Ljubljana
 - celinske vode
 - ceste
 - predor
- Posamezne lokacije javnega prostora:**
- lokacija mestnega pomena
 - lokacija lokalnega pomena v
strijnem urbanem območju in
območju obmestja
 - lokacija lokalnega pomena
v hribovitem zaledju
 - razgledišča
- Linijski javni prostor:**
- Raba nemotoriziranih uporabnikov:
- izključna raba - osnovno omrežje
 - nova sklenjena povezava
 - POT
 - izključna raba - spojni element
omrežja
 - poudarjena raba
- Enakovredna souporaba:
- pomembne daljinske povezave
 - pomembnejše mestne povezave
- Območje javnega prostora:**
- območje mestnega središča
 - programsko območje
 - rekreacijsko območje
- Drugo:**
- povezava v zaledje
 - krajski park
- Vir: MOL, 2006; UIRS, 2007

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Linijski odprti javni prostori v **enakovredni souporabi motoriziranih in nemotoriziranih uporabnikov** so prometne površine, ki si jih delijo vsi uporabniki odprtih javnih prostorov. Mednje sodijo pomembne daljinske povezave in pomembnejše mestne povezave. Pomembne daljinske povezave so prostori, ki zagotavljajo ustrezne površine za pešce, kolesarje in druge nemotorizirane uporabnike in v katerih potekata javni potniški in avtomobilski promet mestnega in regionalnega pomena na ločenih površinah. Pomembnejše mestne povezave so prostori, ki zagotavljajo ustrezne površine za pešce, kolesarje in druge nemotorizirane uporabnike in v katerih javni potniški in avtomobilski promet mestnega pomena lahko potekata na skupnih površinah.

Posamezna lokacija javnega prostora mestnega pomena je prostorsko jasno zaključen ambient, ki je pomemben in prepoznaven zaradi svoje zgodovinsko-kulturne, pomenske, oblikovne, funkcijske ali programske vrednosti, ki jo ima za celotno mesto.

Posamezna lokacija javnega prostora lokalnega pomena je prostorsko jasno zaključen ambient, ki je pomemben in prepoznaven zaradi svoje zgodovinsko-kulturne, pomenske, oblikovne, funkcijske ali programske vrednosti, ki jo ima za določen del mesta (npr. soseska, lokalno središče, odprt prostor pred pomembnejšim objektom javnega značaja).

Razgledišče je izpostavljen odprt javni prostor, iz katerega se odpirajo zanimivi in privlačni pogledi na mesto in okolico.

Povezava v zaledje povezuje omrežje odprtih javnih prostorov mesta z mestnim zaledjem. Prehodi so praviloma umeščeni v iztekah linijskih odprtih javnih prostorov in se navezujejo na regionalne peš in kolesarske poti (referenca: RRA LUR, Zasnova regionalne mreže pešpoti in kolesarskih povezav, 2004).

Ukrepi

Ukrepi za urejanje omrežja odprtih javnih prostorov, ki ga tvori preplet treh osnovnih sestavin (območij, linijskih odprtih javnih prostorov in posameznih odprtih javnih prostorov) sledijo zgoraj opredeljenim ciljem in upoštevajo dejstvo, da so kvalitetni tisti odprti javni prostori, ki jih ljudje redno uporabljamo in v katerih se zadržujemo, in ki s svojo programsko zasnovo in fizičnim ustrojem v največji možni meri omogočajo in vzpodbujajo medsebojne stike.

Potrebni ukrepi so:

- Vzpostavitev kvalitetnega, tehnološko naprednega javnega potniškega prometa, ki bo neposredno navezan na omrežje odprtih javnih prostorov.
- Sočasno načrtovanje odprtih javnih prostorov in javnih objektov.
- Programsko (re)aktiviranje stavbnega oboda, predvsem ob linijskih odprtih javnih prostorih in posameznih lokacijah odprtih javnih prostorov.
- Izdelava režimov delovanja, standardov urejanja in izvajanja monitoringa.
- Povezava akterjev v načrtovanju, urejanju, vzdrževanju in rabi javnega prostora.
- Zmanjšanje površin namenjenih avtomobilskemu prometu, predvsem mirujočemu avtomobilskemu prometu (soseske, mestno središče, univerzitetna območja). V

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

splošnem se proti središču mesta motorni promet omejuje in daje prednost nemotoriziranih uporabnikom.

- Fizična in programska členitev posameznih sestavin omrežja: zagotavljanje in oblikovanje površin za pešce v središču mesta in programskih središčih (nakupovalni centri, izobraževalna središča, ipd.) ter zagotavljanje in oblikovanje sekvenc linijskih odprtih javnih prostorov.
- Dvig osnovnega standarda opremljenosti odprtih javnih prostorov s kakovostno urbano opremo, ki bo prepoznaven element mesta Ljubljana.
- Dvig osnovnega standarda vzdrževanja javnih prostorov po celotni MOL.
- Vzpostavitev vzvodov za javno/zasebno partnerstvo na področju urejanja, uporabe in vzdrževanja odprtega javnega prostora mesta.
- Varovanje vseh lokacij, ki so ključne za vzpostavitev sistema, pred pozidavo.

2.2.10. Zasnova zelenih površin mesta

Glej Karto 4: Zasnova zelenih površin

Območja zelenih površin predstavljajo v prostoru mesta Ljubljane izjemno pomembne strukturne prvine, ki soustvarjajo podobo mesta, hkrati pa so eden ključnih in nezamenljivih potencialov za visoko kakovost bivanja v mestu.

Zaradi značilne krakaste zasnove mesta osnovno ogrodje tvorijo zeleni klini, ki iz odprtega prostora okoliške krajine prodirajo globoko v mestno središče. Od tega sta dva zelena klina (Rožnik in Šišenski hrib s Tivolijem in Grajski Grič z Golovcem) zaradi svojih naravnih prostorskih značilnosti (relief in poraščenost z gozdom) še posebno izrazita in pomembno prispevata k identiteti mesta, ostali trije pa so ravninskega značaja, šibkejšje izraženi in že precej načeti z gradnjo (Barjanski in SZ in SV Savski klin). Vsak od petih klinov je pomemben in ima svojo nezamenljivo členitveno, povezovalno, ekološko, klimatsko in socialno-uporabno funkcijo v mestu.

Druga izjemno pomembna naravna prvina mesta so vodotoki, ki v prostor mesta prinašajo izrazite linearne poteze zelenih površin in odprtega prostora, predstavljajo pomemben element členitve in identitete ter ekološke pestrosti prostora. Osrednjo linearno potezo v mestu in hrbtenico zelenih površin predstavlja reka Ljubljanica, ki mestu daje poseben značaj. Pomemben a še zelo slabo izkoriščen potencial predstavljajo še reka Sava in drugi manjši vodotoki kot so Gradaščica, Glinščica in Mali graben. S stoječimi vodnimi površinami je Ljubljana siromašna, saj edino večjo vodno površino predstavlja Koseški bajer.

Pri obsegu zelenih površin je Ljubljana precej zeleno mesto, ki se v svojem jedru tudi odlikuje z vrsto ambientalno privlačnih odprtih javnih prostorov izjemne prepoznavnosti, vendar pa splošna situacija v celotnem območju mesta ni najboljša. Mestne zelene površine so samo deloma posledica načrtovanega razvoja, kar se odraža v njihovi neustrezni vsebinski in prostorski zasnovi. Analize kažejo, da ima Ljubljana 3,4m² javnih parkovnih površin na prebivalca. Če območjem javnih parkov prištejemo še območji Golovca in Rožnika, je skupnih javnih površin s parkovnim in rekreacijskim

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

značajem 18m²/preb., kar je skladno z normativi (18m²/preb. Daten zur Reumplanung, 1982; 15m²/preb. Pogačnik, 1999). Analize prostora so pokazale, da veliko obstoječih zelenih površin nima določene funkcije in vsebine ter niso ustrezno vzdrževane, zato so neprivlačne ali celo neustrezne za dejansko rabo. Značilna je tudi neenakomerna razporejenost.

Posebno bogastvo MOL predstavljajo območja naravne in kulturne krajine, ki so zaradi svojih krajinskih kvalitete tudi razglašena ali predlagana za razglasitev po ZVND ali ZVKD. To so: Krajinski park Rožnik – Šišenski hrib, Krajinski park Polhograjski dolomiti, Šmarnogorski krajinski park, Krajinski park Dobeno in Krajinski park Ljubljansko barje.

Problemi

Prostorski:

- slaba kvaliteta ureditev, opremljenosti in vzdrževanja javnih zelenih površin,
- pomanjkanje varnosti in vandalizem,
- slaba dostopnost in povezanost zelenih površin med sabo in z zaledjem,
- neenakomerna opremljenost mestnega prostora z odprtimi javnimi prostori in zelenimi površinami, še posebno na območju obmestja,
- izgubljanje zelenih površin zaradi pozidav (npr. športni objekti) in spreminjanje namembnosti,
- slaba zaznavnost in izgubljanje identitete predvsem zelenih klinov in zelenih potez ob vodotokih.

Načrtovalski:

- pomanjkanje jasne politike planiranja in urejanja zelenih površin (programi, kriteriji urejanja, lastništvo)
- pomanjkanje instrumentov za uresničevanje načrtovalskih odločitev
- odsotnost kategorizacije in tipologije odprtih javnih prostorov, nedorečena vsebina posameznih prostorov, premajhno upoštevanje vidikov varnosti.

Organizacijski:

V Ljubljani je upravljanje z zelenimi površinami neučinkovito. Osnovne probleme v tem pogledu predstavljajo:

- odsotnost odgovornega nosilca za javne odprte in zelene površine (za načrtovanje, urejanje in vzdrževanje zelenih površin so odgovorni različni oddelki, ki delujejo neusklajeno)
- za urejanje in vzdrževanje zelenih površin ni opredeljenega akcijskega programa, ki bi usmerjal investicije in določal prioritete urejanja mestnih zelenih površin,
- nedoločena razmerja med primarnimi in dopolnilnimi rabami na območjih zelenih površin (kmetijstvo, gozdarstvo /rekreacija).

Ekonomski:

- nezadostna sredstva namenjena za urejanje mestnih zelenih površin, še posebno za nove ureditve,
- ni določenih posebnih skladov za financiranje zelenih površin,
- ni opredeljene politike za investicije privatnega kapitala v javne zelene površine.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Cilji

- Ohraniti in urediti zelene kline mesta, ki povezujejo središče mesta z zaledjem in predstavljajo ključne makro prostorske-členitvene elemente urbanega prostora in ekološke koridorje mesta
- Posamezne ureditve, območja in programska omrežja znotraj mesta in v njegovem zaledju povezati v celovit sistem zelenih površin in s tem vzpostaviti pogoje za njihov kakovostni razvoj
- Zagotoviti dobro dostopnost in enakomerno razporejenost zelenih površin, enakovredno za vse prebivalce
- Vzpostaviti in urediti obvodne in druge tematske poteze kot linerane povezovalne člene zelenega sistema mesta
- Vzpostaviti omrežje mestnih in lokalnih parkov, kot vsebinsko aktivnih, identitetnih točk zelenega sistema
- Zagotoviti razvoj rekreacijsko-izletniških potencialov na območju MOL in vzpostaviti sistem dobre javne dostopnosti do teh območij
- Opredeliti in zaščititi pomembne ekološke koridorje in navezave na širši regionalni prostor ter zagotoviti minimalnih ekoloških pogojev rastlinskim in živalskim vrstam
- Zagotoviti ustrezno klimatsko, bivalno in ekološko kakovost v urbanem okolju
- Zagotoviti celovitost in učinkovitost načrtovanja, urejanja in vzdrževanja zelenih površin mesta
- Povečati območja zelenih javnih površin

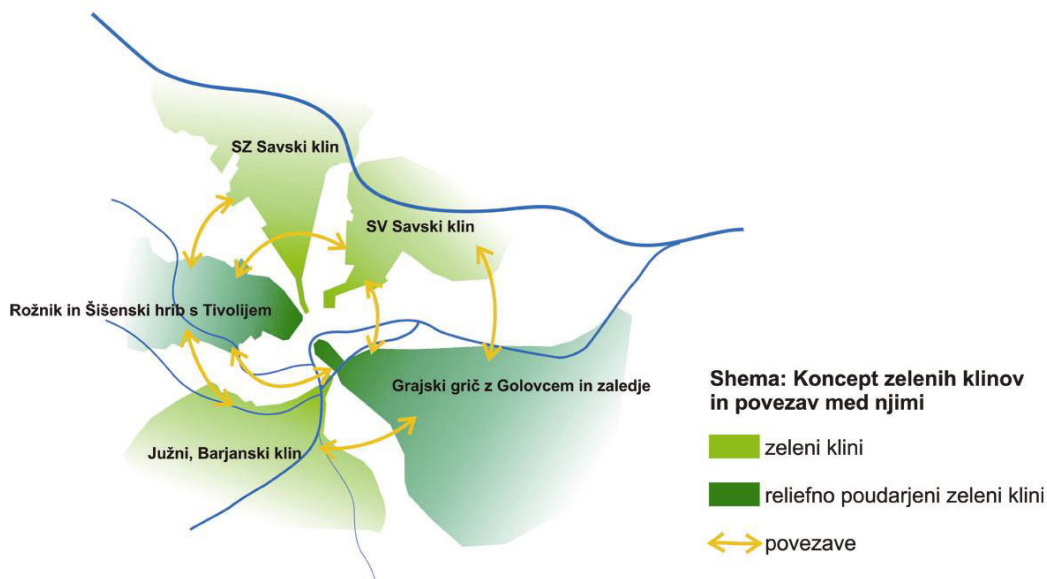
Zasnova zelenih površin mesta

Osnova zasnove je koncept petih zelenih klinov, ki iz zaledja prodirajo v mestno središče. Nanje se navezujejo krožne in prečne zelene povezave ter točkovno omrežje parkov. Kot poseben element zasnove zelenih površin so opredeljene vodne površine, vodotoki in obvodne ureditve.

Zeleni klini prodirajo globoko v središče mesta in se navezujejo na krajinsko zaledje mesta. Zeleni klini imajo za mesto poseben pomen, tako iz funkcionalno-členitvenih kot tudi ekoloških vidikov, še posebno za ustvarjanje ustreznih mikro in mezoklimatskih klimatskih razmer in prevetrenosti mesta kot tudi vzpostavljanja naravnih koridorjev v zaledje. Zelo pomembne pa so tudi prostorske možnosti funkcionalnih »zelenih« povezav za pešce in kolesarje v rekreacijsko zaledje mesta. Vsak od klinov ima v prostoru mesta svoj nezamenljivi pomen, zato je ena osnovnih strateških usmeritev zasnove mestnih zelenih površin ohranitev vseh petih obstoječih zelenih klinov, ki se ustrezno svojemu značaju in pomenu za mesto tudi urejajo.

Grajski grič z Golovcem z navezavo na zeleno zaledje proti Jančam in Orlam

Večina območja zelenega klina je že danes opredeljena kot javna zelena površina mesta – mestni, rekreacijski gozd Golovec. Grajski hrib pa je, glede na izjemen pomen ter stopnjo in namen obiskanosti, najbolj ustrezno obravnavati kot mestni park in zagotoviti temu ustrezno urejanje in vzdrževanje območja. Pomembni povezovalni člen klina s sosednjimi območji proti severu in jugozahodu predstavlja POT, ki je tudi nosilka pomembne programske poteze klina.

Slika 17: Koncept zelenih klinov in povezav med njimi

Rožnik in Šišenski hrib s Tivolijem (TRŠ) v navezavi na Polhograjsko hribovje, z iztekom v ravninski del ob Koseškem bajerju na severu in ob Glinščici na jugu
Osrednje območje klina (TRŠ) je uradno razglašeno za krajinski park. Velika večina območja klina je opredeljena kot javne mestne zelene, površine, različnih tipov in kategorij (mestni gozd Rožnik, Šišenski hrib, živalski vrt, botanični vrt, park Koseški bajer, park Čadovi travniki, mestni park Tivoli), ki raznoliko in značilno opredeljujejo rob klina in ga navezujejo na sosednje predele mesta.

Ta klin se s parkom Tivoli zajeda globoko v središče mesta. Povezava je poudarjena s Promenado in vedutami na Ljubljanski grad.

Rekreacijsko in naravno zaledje klina predstavljajo Polhograjski dolomiti, ki so zaradi naravnih in krajinskih kvalitete širšega pomena razglašeni kot krajinski park.

Zahodni zeleni klin prehaja v zaledje Polhograjskih Dolomitov preko ravnice ob Glinščici, ki predstavlja tudi pomemben klimatski koridor mesta. Območje ob Glinščici, s predvidenim sistemom vodnih zadrževalnikov (možnost večnamenskih ureditev) ima zelo velik potencial za ureditev posebne povezovalne izletniško-rekreacijske poteze. Pomembni povezovalni člen klina s sosednjimi območji proti severu in jugu predstavlja POT.

Severozahodni Savski klin – »Litostrojski klin«

Severozahodni Savski klin je edini zeleni klin v katerem so vse zelene površine območja v drugih rabah.

Obsega obsežno območje odprtega prostora mesta od Športnega parka Ljubljana oz. industrijskega območja Litostroj, pa vse do Save in preko nje do Šmarne gore in Rašice. V zgornjem delu klina, severno od obvoznice, so obsežna območja odprtega

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

prostora (pretežno v kmetijski rabi), ki so se ohranila predvsem zaradi varovanja vodnih virov. Zgornji del klina, ki obsega prostor obsavske ravnice in hribovito območje Šmarne gore in Rašice, je prostor izjemnih krajinskih kvalitete in privlačnosti za rekreacijo in izletništvo, ki je na širši, medobčinski ravni, tudi predlagano za zavarovanje kot krajinski park.

Spodnji del klina, med obvoznico in središčem mesta, je prostorsko neizrazit in nejasen, programsko neenoten in konflikten ter zelo načet s posegi in gradnjo. Znotraj območja sicer še vedno obstajajo obsežnejši odprti prostori in zelene površine, ki pa so vključene v druge rabe (industrija) in nimajo javnega značaja in vsebine mestnih zelenih površin.

Industrijski značaj območja sicer pomeni oviro za ustrezen razvoj zelenega klina, vendar se zaradi prestrukturiranja vsebin in prostora odpirajo tudi nove možnosti za izboljšave, potrebno je le ustvariti meje med industrijskimi in stanovanjskimi območji. Zahteva po varovanju vodnih virov je priložnost za ohranjanje naravnega značaja tega prostora.

Ne glede na vse probleme in ovire je za mesto kot celoto izjemno pomembno ohraniti in v spodnjem delu (v stiku z mestom) še dodatno poudariti »zelenost« klina tako zaradi klimatskih, ekoloških in morfoloških vidikov, kot tudi povezav v rekreacijsko zaledje.

SV Savski klin - Bežigrajski klin s severnim mestnim parkom Navje in Žalami, športnim parkom Stožice ter navezavo na obsavski prostor

Poleg prvih dveh (Rožnika in Golovca) je to zeleni klin, ki ima največ vsebinskih in prostorskih potencialov za vzpostavitev ustrezne in kvalitetne povezave mestnega središča z zelenih rekreacijskim zaledjem, ki ga predstavlja širše območje reke Save. Klin se z bodočim severnim mestnim parkom Navje zajeda globoko v središče mesta, kar bo ob izgradnji tega parka predstavljalo novo, zelo pomembno bivalno kvaliteto za ta del mesta (kot tudi mesto kot celoto – tretji veliki mestni park!).

Območje obsavskega prostora se bo s celovito ureditvijo klina in vzpostavitvijo povezav za pešce in kolesarje prostorsko povežalo in vključilo v življenje mesta. Poudarila se bo prisotnost reke Save v mestu. Obsežna in zelo privlačna območja obrežij in širšega prostora obrečne krajine se bo uredilo kot javne zelene površine poudarjeno rekreacijskega namena.

V območju klina je predvidena tudi izgradnja novega športnega centra s stadionom. Njegovo ustrezno vključitev v zeleni klin opredeljujejo režimi zelenega sistema.

Izjemno programsko raznolikost (mestoma celo konfliktnost) klina, ki vključuje tako osrednje mestno pokopališče Žale, športno rekreacijske programe širšega pomena kot tudi obsežnejša območja kvalitetnih kmetijskih zemljišč (Sneberski prod) se medsebojno uskladi z ustreznimi prostorskimi ureditvami in ukrepi, kot so parkovne poteze, ki hkrati delujejo ko območja ločevanja in povezovanja.

Južni, Barjanski klin

Južni zeleni klin opredeljuje južni rob mesta. Obsega severno območje Ljubljanskega Barja in zelene prodore proti središču mesta, še predvsem ob reki Ljubljanici.

Večino klina predstavlja barje, in ima izjemne krajinske kvalitete, zaradi katerih je predlagan za krajinski park. Na stiku klina z mestom so raznolike, med seboj tudi konfliktno vsebine in dejavnosti. Te izjemne naravne in krajinske kvalitete je potrebno ohranjati, obsežna degradirana območja (smetišče, razpršene pozidave črne gradnje,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

območje Avtosejma ipd) pa je potrebno sanirati. Ohranjanje naravnih in krajinskih kvalitet se bo doseglo z režimi varovanja in usmeritvami za ustrezno rabo prostora. Degradirana območja se sanira z novimi, ustrežnejšimi vsebinami in programi, ki bodo poudarili rekreacijski značaj območja.

Pomembna povezava in vitalen del južnega zelenega klina je POT, ki nudi številne možnosti za manjše tematske parkovne ureditve. Poteza je dodatno podprta tudi z vodotoki.

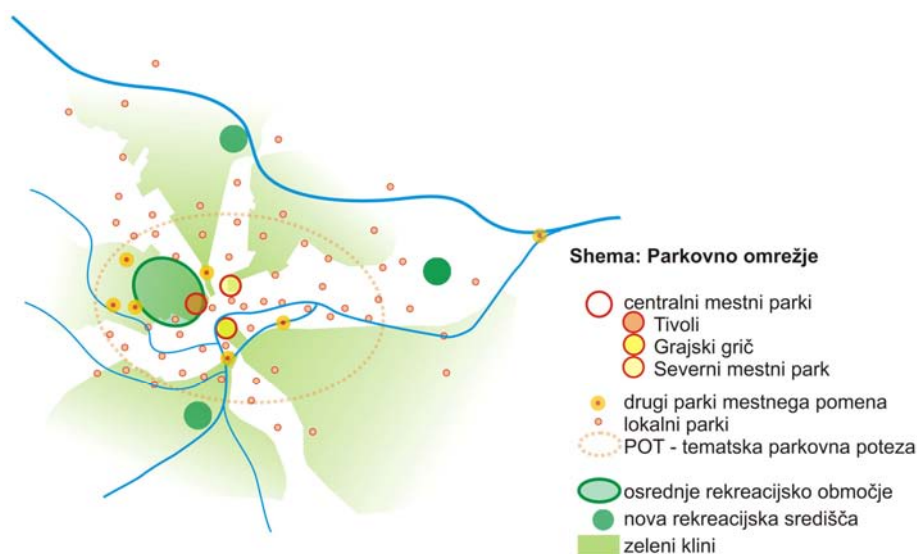
Potrebno je tudi ojačati povezavo z mestom in s tem izboljšati prepoznavnost območja klina. Najizrazitejši vezni člen klina z mestom je reka Ljubljanica in njen obvodni prostor, zato je potrebno nelegalno pozidavo brežin (ki je na mnogih mestih že preprečila javno prehodnost obrežij) odstraniti in obrežja urediti kot javne parkovne površine.

Mestni začetek klina predstavlja območje Špice, na katerem se uredi parkovna površina.

Omrežje parkov

Zasnova zelenih površin predvideva:

- centralne mestne parke v središču mesta: Tivoli, Grajski hrib, Severni mestni park-Navje,
- parkovne ureditve mestnega pomena, ki bodo izboljšale ponudbo javnih zelenih površin mesta: Koseški bajer-naravoslovni park, park Špica, ter botanični in živalski vrt, park Barje, Park Sava ter ureditev sotočja Save, Ljubljanice in Kamniške Bistrice.
- Rožnik in Šišenski hrib se opredeli kot osrednji rekreacijski park mesta
- ohranjanje in vsebinsko nadgradnjo obstoječih manjših parkovnih površin v središču mesta
- vzpostavitev omrežja posebnih tematskih in lokalnih parkov, ki je predvideno kot pomemben korak za izboljšanje kvalitete bivanja v mestu (npr. postajni park, ekološki park Zalog).

Slika 18: Parkovno omrežje

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

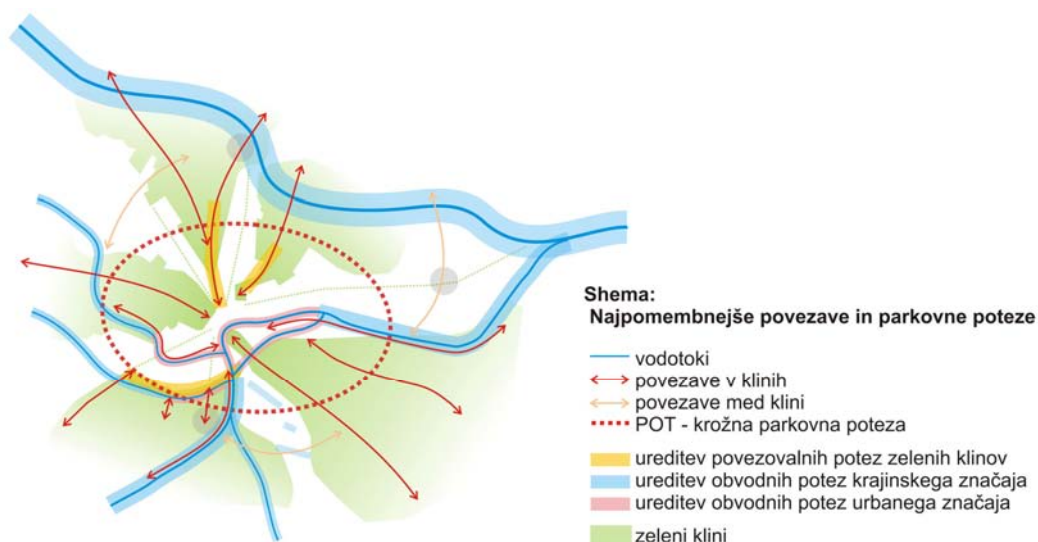
Lokalni parki se v mestu razporejajo glede na obstoječe prostorske potenciale kot tudi nove možnosti, ki se odpirajo s preureditvami, prenovami in prestrukturiranjem grajenega prostora (priporočljiva 5 min. peš dostopnost). Nova večja območja poselitve, kjer je potrebno zagotoviti tudi večje parkovne površine so: Slape, Hrušica, Podgorica, Ilovica, Sostro, Podutik, Stanežiče.

Kot novi rekreacijski parki so v zasnovi zelenih površin opredeljeni: Savski park in Južni, barjanski park (nova parka) ter Zajčja dobrava, Mostec in Sostro (nadgradnja obstoječe rekreacijske infrastrukture).

Poteze zelenih površin in povezave

Najpomembnejša velikopotezna krožna povezava je POT, ki ima kulturnozgodovinski značaj. Povezuje posamezna naravna območja in obstoječa ter nova programska jedra. Na POT se, ker to dopuščajo prostorski pogoji, naveže tudi ureditve lokalnih in tematskih parkov.

Poteze vodotokov Save, Ljubljanice in Glinščice, Gradaščice in Malega Grabna predstavljajo pomemben del zelenega sistema mesta kot tudi sistema odprtih javnih prostorov. Ključno vodno potezo v mestu predstavlja reka Ljubljanica, ki pomeni pomembno vsebinsko, identitetno, povezovalno in členitveno potezo. Njen obvodni prostor je potrebno ustrezno programsko in oblikovno obogatiti ter povezati z drugimi zelenimi površinam in odprtimi javnimi prostori v mestu. Posebno pozornost je potrebno posvetiti urejanju širšega obvodnega prostora reke Save, ki se dolgoročno uredi kot celovito rekreacijsko območje mesta.

Slika 19: Najpomembnejše povezave in parkovne poteze

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Usmeritve

Spološne usmeritve za urejanje zelenih klinov:

- **Zagotoviti trajno in aktivno ohranjanje prevladujočega značaja zelene površine** Vsak zeleni klin mora ohraniti ali pa celo izboljšati delež zelenih površin v območju ne glede na namensko rabo.
- **Zagotoviti ugodne ekološke pogoje za mesto kot celoto** Ohranjanje ali ponovno vzpostavljanje klimatskih koridorjev, tamponskih con za zaščito pred hrupom in drugimi onesnaženji.
- **Vzpostaviti celovito načrtovanje in urejanje, ter izboljšati povezave z zaledjem** Za vsak zeleni klin posebej se pripravi celovito zasnovo urejanja odprtega prostora (strokovna podlaga OPPN), ki vključuje vsa območja odprtega prostora in zelenih površin v klinu (ne glede na primarne rabe in lastništvo) kot tudi širše območje navezav na zaledje in središče mesta. Posebno pozornost je potrebno posvetiti: ureditvam robov zelenega klina, ureditvam javnih, peš in kolesarskih povezav, vzpostavitvi sistema zalednih krožnih poti med klini z navezavo na POT in oblikovanju mehanizmov za dogovarjanje in skupno urejanje prostora zelenih površin (javno zasebno partnerstvo).

Usmeritve po posameznih območjih

1. Grajski grič z Golovcem z navezavo na zeleno zaledje proti Jančam in Orlam.

V območju tega klina je še posebno pomembno zagotoviti:

- ohranjanje rekreacijskega značaja gozdnih površin, vzpostavitev in vzdrževanje rekreacijskih poti, izboljšanje opremljenosti in vzdrževanja,
- izboljšanje povezave med Grajskim hribom in Golovcem (programska povezanost, vizualna in funkcionalna povezanost: izboljšanje prehodov – železnica, ceste),
- ohranjanje odprtih površin v ravninskem delu (območje rabe z režimi) med Ljubljano in hribovjem ter varovanje prostorskih kvalitete na tem območju (zaščitena območja – Dobrunje, Zavoglje itd.),

Posebno pozornost pri načrtovanju mesta je potrebno posvetiti ohranjanju vedut na Ljubljanski grad.

2. Rožnik in Šišenski hrib s Tivolijem (TRŠ) v navezavi na Polhograjsko hribovje, z iztekom v ravninski del ob Koseškem bajerju na severu in ob Glinščici na jugu.

V območju tega klina je še posebno pomembno zagotoviti:

- ohranjanje rekreacijskega značaja gozdnih površin, vzpostavitev in vzdrževanje rekreacijskih poti, izboljšanje opremljenosti in vzdrževanja
- ohranjanje programske pestrosti območja - ustrezen razvoj in ureditev novih parkovnih površin; ob Koseškem bajerju, Čadovih travnikih, Glinščici ter nadaljevanje z urejanjem botaničnega in živalskega vrta.
- umestitev vodnih zadrževalnikov na območju med Rožnikom in Polhograjskimi dolomiti in ustrezen vključitev teh ureditev v območje zelenih površin – ureditev izletniško-rekreacijske poteze ob Glinščici
- ohranjanje nepozidanosti robov in dobre dostopnosti območja
- izboljšanje povezave med TRŠ in zaledjem, Polhograjskimi dolomiti (programska povezanost, vizualna in funkcionalna povezanost: izboljšanje prehodov preko obvoznice in vzpostavitev rekreacijsko izletniških poti za pešce in kolesarje)

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- ohranjanje in razvoj rekreacijsko pomembnih območij v zaledju (Toško čelo, Katarina) - vzpostavitev sistema zalednih krožnih poti
3. SZ Savski klin – »Litostrojski klin«
- V območju tega klina je še posebno pomembno zagotoviti:
- navezavo klina na središče mesta – možnost vzpostavitve preko športnega parka Ljubljana in opuščenega območja železnice (muzej - tematska parkovna ureditev in povezovalna poteza),
 - ureditev manjših javnih parkovnih površin znotraj območja klina, ki bodo dale prostoru novo kvaliteto in vitalnost,
 - vzpostavitev kolesarskih povezav in javnih peš rekreacijskih poti in preko klina - ureditev parkovnih potez,
 - z morfološkega vidika je zelo pomembna jasnejša opredelitev robov zelenega klina - z zelenimi površinami oz. močnimi drevorednimi potezami,
 - postopna sprememba kmetijskih površin na območju varovanja vodnih virov z dopolnilne v izključno namensko rabo zelenega sistema,
 - razvoj in ureditev obsavskega prostora v mestno rekreacijsko območje posebnega pomena (glej 6. Območje ob Savi),
 - ohranjanje in razvoj rekreacijsko pomembnih območij v zaledju (Šmarna Gora, Rašica, Sračja dolina) - vzpostavitev sistema zalednih krožnih poti in povezav, urejanje in vzdrževanje rekreacijske infrastrukture.
4. SV Savski klin - Bežigrajski klin s severnim mestnim parkom Navje in Žalami, športnim parkom Stožice ter navezavo na obsavski prostor
- V območju tega klina je še posebno pomembno zagotoviti:
- ohranjanje in revitalizacija kompleksnega koridorja Sava – Žale – severni mestni park (vzpostavitev širše parkovne poteze),
 - določiti območja za vrtičke in jih celostno (strukturno, funkcionalno, vizualno) urediti
 - javno dostopnost in ustrezno urejenost, opremljenost in vzdrževanost celotnega obrečnega prostora,
 - ohranjati območje kmetijskih zemljišč Sneberski prod v primarni kmetijski rabi in z režimi zelenega sistema določiti možnosti in način za rekreacijsko souporabo prostora,
 - z režimi zelenega sistema usmerjati umeščanje novih športnih programov v zeleni klin, tako da bo zagotovljena ustrezna količina in kakovost zelenih površin, ki ohranja tako klimatske in ekološke kot tudi morfološke kvalitete in značilnosti klina.
5. Južni, Barjanski klin
- V območju tega klina je še posebno pomembno zagotoviti:
- ureditve območja Špice v poseben tematski mestni park,
 - vzpostavitev javne zelene parkovno površino na obrežjih Ljubljanice, ki naj vključuje tudi vodna pot – plovnost Ljubljanice,
 - ureditev rekreacijskega mestnega parka na Barju,
 - odstranitev vseh nelegalnih gradenj na obrežjih Ljubljanice in zagotovitev minimalnega 15m javno dostopnega obrežnega pasu v celotnem poteku,
 - ureditev izrazite linearne parkovne poteze na severnem robu območja v navezavi na POT in območja ob vodotokih,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- vzpostavitev medobčinskega sodelovanja za ohranjanje in ustrezno celovita ureditev območja Ljubljanskega barja,
- na območju logov na Barju in mokrih travnikov ohranjanje ekološko pomembnega območja in vzpostavitev sistema zalednih krožnih poti s preходом v osrednji del Barja,
- vzpostaviti kompleksne koridorje (ekološke, funkcionalne) do Golovca in Rožnika,
- izboljšati prostorsko in funkcionalno povezanost Barja in Golovca (prečkanje avtocestnega obroča),
- umestitev vodnih zadrževalnikov na območju med avtocestnim obročem in Golovcem.

6. Območje ob Savi

Celotno območje poteka reke Save v MOL je potrebno obravnavati celovito in v skladu z naravnimi in krajinskimi kvaliteta prostora ter glede na predvidene ureditve za savsko verigo hidroelektrarn. Zato naj se ureja v okviru celovitega projekta skupaj z ureditvami za hidroelektrarne, ki bo upošteval tudi rekreacijske potrebe prebivalcev MOL. Pri tem je potrebno zagotoviti:

- vzpostavitev sistema zalednih krožnih poti v rekreacijsko pomembnih območjih: Obsavski pas od Črnuč do Šentjaka na levem in na desnem bregu in Obsavski pas med Tacnom in Črnučami,
- ohranjanje in vzpostavitev novih povezav povezav v širše zaledje, na POT in v mestno središče,
- ureditev brežin in dostopov do vode,
- ohranjanje ekološko pomembnega (kompleksnega) območja (reka s travniki in logi),
- varovanje odprtega, klimatsko pomembnega zelenega koridorja,
- izgradnja rekreacijskega parka, ki bo zagotovil ustrezno prehodnost in povezanost območij zelenega sistema.

7. Območje Ljubljanice

Skupna izhodišča za urejanje

- celovito urejanje vodnega in obvodnega prostora in vključitev ureditev v sistem zelenih površin,
- vzpostavitev sistema za celovito ureditev vodotoka,
- vzpostaviti sistem krožnih mestnih pešpoti ob Ljubljanici z navezavo na javne odprte prostore, javne parke in POT,
- opredelitev plovnosti in dostopov,
- zagotovitev javnega značaja brežin; ustrezna, raznolika, z značajem prostora skladna ureditev in dostopov do vode,
- programska opredelitev in ureditev posameznih območij,
- omejevanje rabe (gradnje in vrtičkarstva) na obrečnem prostoru,
- varovanje klimatsko pomembnega, zelenega koridorja reke,
- večfunkcionalna obravnava protipoplavnih ukrepov.

Podrobnejše usmeritve za urejanje območja Ljubljanice naj upoštevajo značilnosti posameznih območij vodotoka: barjanski del, mestno središče – urbani del in Ljubljansko polje.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

8. Območje Glinščice, Gradaščice in Malega grabna

- celovito urejanje vodnega in obvodnega prostora in vključitev ureditev v sistem zelenih površin,
- zagotovitev javne dostopnosti brežin in vodotokov,
- krajinska in ambientalna sanacija vodotokov,
- večfunkcionalna obravnava protipoplavnih ukrepov,
- ohranjanje ekološko in rekreacijsko pomembnih sestavin prostora,
- določiti režim urejanja Malega grabna za preprečitev razvrednotenja vodotoka,
- revitalizacija določenih odsekov vodotokov in sanacija direktnih izpustov odpadne vode v vodotoke

Ukrepi

Za izvajanje zasnove zelenih površin je potrebno zagotoviti ustrezne administrativne in finančne mehanizme ter pripraviti **operativni dokument 'Sistem zelenih površin mesta'**.

'Sistem zelenih površin mesta', bo vse zelene in odprte površine v mestu in v zaledju medsebojno povezoval v zeleni sistem mesta ter opredelil usmeritve za njihovo urejanje in trajno varovanje.

Zeleni sistema mesta Ljubljane naj vključi in opredeli tako območja izključne namenske rabe zelenih površin (površine zelenega sistema) kot tudi območja prekrivajočih – dopolnilnih rab (območja režimov zelenega sistema).

Izključna - namenska raba prostora

Površine zelenega sistema v izključni (namenski) rabi predstavljajo vitalni del zelenega sistema v smislu zadovoljevanja potreb prebivalcev po uporabi zelenih površin v mestu (socialno-funkcionalni vidik). Obsegajo predvsem parke, parkovne poteze in rekreacijska območja, pa tudi glavne prostorske povezave, reprezentativne in členitvene elemente ter ekološko pomembna območja.

To so območja, ki zahtevajo namensko in sistematično vzpostavitev, urejanje in vzdrževanje za izboljšanje kakovosti bivanja v mestu.

Z zelenim sistemom se opredeli podrobnejše kategorije zelenih površin in usmeritve za njihovo načrtovanje, urejanje in vzdrževanje ter prioritete in akcijski plan

Območja prekrivajočih - dopolnilnih rab

So vsa območja zelenih površin v drugih namenskih rabah, ki so za zeleni sistem pomembna zaradi primer lege, možnosti povezav z zaledjem ali pomembnih vsebinskih vidikov. Za ta območja naj zeleni sistem uvede posebne načrtovalske inštrumente – **režime zelenega sistema**. Z njimi se določene značilnosti odprtega prostora bodisi varujejo (v primeru večjih prostorskih ali krajinskih kvalitet) ali urejajo (v primeru pozidanih ali degradiranih območij).

Varovanje z režimom zelenega sistema se uporabi v krajinsko kakovostnih območjih z drugo primarno namensko rabo, ki so pomembna za zeleni sistem z različnih vidikov: odprtosti prostora, krajinskih in ekoloških kvalitet in prepoznavne oblike mesta. Režim

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

varuje ugotovljene, za zeleni sistem mesta pomembne kvalitete prostora, kot tudi rabe, ki te kvalitete soustvarjajo. Na primer kulturno krajino in tradicionalno kmetijstvo ipd.

Urejanje z režimom zelenega sistema se uporabi v območjih z drugo namensko rabo, ki pa so pomembna za zeleni sistem predvsem zaradi morfoloških značilnosti (lege, velikosti, členitvenega potenciala) ali ekološkega pomena (klimatski, varovalni...). To so območja, ki trenutno z vidika zelenega sistema nimajo ustreznih prostorskih kvalitet in ureditev – so krajinsko in urbano degradirana. Z režimom urejanja se predpiše način preureditve območja z vidika zelenega sistema, in sicer kot izboljšanje ambientalnih kvalitet območja, povečanje deleža naravnih prvin, prepoznavnost območja ipd. Z režimi urejanja se opredeli tudi zahteve in usmeritve za urejanje stanovanjske krajine!

Poseben element zelenega sistema so **povezave** za pešce in kolesarje, tako med posameznimi območji zelenega sistema kot tudi v naravno zaledje mesta, ki predstavlja pomemben okvir in dopolnilo zelenemu sistemu. Kot **zaledje zelenega sistema** so opredeljena območja: Barje, Polhograjski dolomiti, Šmarna gora-Dobeno-Rašica, Savsko zaledje in Posavsko hribovje.

2.3. Zasnova in usmeritve za razvoj prometa

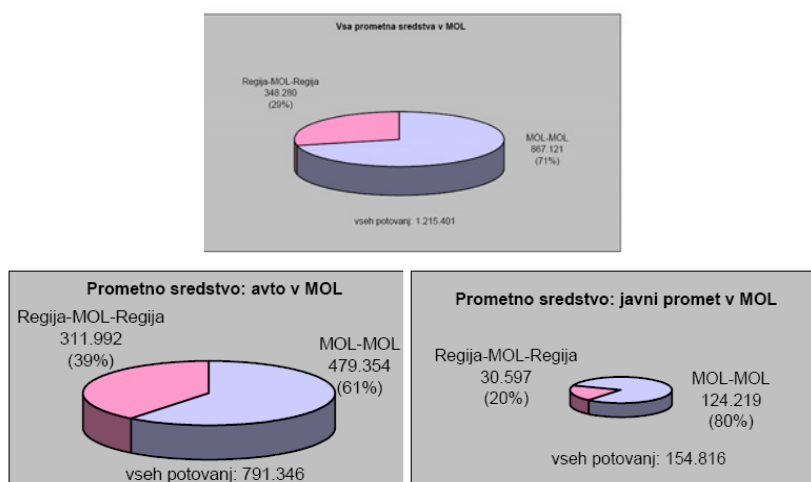
Mesto Ljubljana je evropska prestolnica. Zato naj bi bili življenjski pogoji v njej urejeni po najbolj sodobnih načelih in pristopih. Promet je področje urejanja, ki do sedaj še ni bilo celovito urejeno, kar se odraža tudi v vse večjemu deležu uporabe osebnega avtomobila, ki še narašča. To neposredno in posredno vpliva na mestni prostor, kakovost bivalnega in drugega okolja in povečuje prometne zastoje.

Stopnja motorizacije (1 avto na 2,27 prebivalca v MOL in na 1,89 v regiji – leto 2003) uvršča Ljubljano med razvitejša evropska mesta. Mobilnost prebivalstva znaša že več kot 2,5 potovanja na prebivalca, kar je skoraj primerljivo z mobilnostjo nemških mest.

Problemi

Ljubljana ima značilno radialno krakasto obliko, ki jo v smeri vzhod-zahod pregrajujejo hribi Golovec, Grad in Rožnik in je z vidika urejanja mestnega središča izrazito neprimerna za potniški promet z osebnimi avtomobili, ker se najbolj zgosti prav v centru mesta. Na to zgostitev močno vplivajo pomanjkljive in manjkajoče prečne cestne povezave zaradi katerih se prometni tokovi usmerjajo skozi Center. Vzrok za sorazmerno slabo povezano cestno mrežo so tudi železniške proge (primorska, gorenjska, kamniška, zasavska in dolenska), ki otežujejo ali celo preprečujejo povezovanje mestnih predelov s cestami. Razen nekaj izjem so vsi cestno-železniški prehodi v istem nivoju in urejeni z zapornicami, na nekaterih manjših cestah pa tudi samo z Andrejevimi križi.

Za promet v Ljubljani so značilne izredno velike dnevne migracije iz regije. Te so se močno povečale zlasti zato, ker se je v zadnjih 15 letih okoli 20.000 prebivalcev preselilo iz mesta v okoliške občine, delovna mesta pa so ohranili v MOL. Število in deleži vseh potovanj na dan (MOL-MOL in regija-MOL) ter potovanj z osebnimi avtomobili in javnim potniškim prometom (dalje JPP) je pokazano na sliki 19.

Slika 20: Število in deleži vseh potovanj na dan

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

(MOL-MOL in regija-MOL) ter potovanj z osebnimi avtomobili in javnim potniškim prometom (vir: anketa po gospodinjstvih, 2003)

Delež potovanj z osebnimi avtomobili iz regije v MOL dosega 39% vseh potovanj. Ta potovanja so za mesto še posebej obremenjujoča, saj se jih večina zgodi v času jutranje in popoldanske konice. Promet znotraj MOL (MOL-MOL) ni tako izrazito koničen in je razporejen preko celega dneva.

Potovalne razmere na mestnih vpadnicah so pokazane na tabeli 3, kjer je hitrost nekoliko višja in skoraj normalna na tistih vpadnicah, na katerih je promet iz regije skromen.

Cesta	štev. pasov	povprečna hitrost v km/h					
		zjutraj 7-8h		dopoldne 11-12h		popoldne 15-16h	
		v mesto	iz mesta	v mesto	iz mesta	v mesto	iz mesta
Celovška	(2x2)	25	34	34	31	30	28
Dunajska	(2x2)	27	37	34	40	28	30
Vojkova	(1x2)	34	35	38	37	38	38
Šmartinska	(komb)	29	33	34	30	26	23
Zaloška	(komb)	20	29	31	26	30	22
Litijska	(1x2)	20	35	26	39	22	24
Dolenjska	(2x2)	32	32	43	30	44	27
Riharjeva	(1x2)	18	31	23	33	25	26
Tržaška	(2x2)	29	37	34	35	32	31
Večna pot *	(1x2)	26	22	29	27	24	24

Tabela 3: Potovalne razmere na mestnih vpadnicah

V strogi mestni center se namenja le del prometa z vpadnic. Večina potovanj z osebnimi avtomobili se opravi med ostalimi deli mesta med seboj in z regijo. Zato zlasti v konicah nastajajo zastoji na mnogih križiščih, kar ima pomembne posledice. Čas potovanja se poveča, zbranost voznikov se zmanjša (nesreče), poraba energije se močno poveča, negativni vplivi na okolje se močno povečajo in zmanjša se mobilna možnost za ostale vrste prometnih udeležencev (JPP, kolesarji, pešci, taksi). K takemu stanju poleg vozil v veliki meri prispevajo nedograjena cestna mreža, premalo prepustna križišča in pomanjkanje sodobnih naprav za vodenje in usmerjanje prometa. Neusklajena povezanost cest v cestni mreži se odraža tudi na linijah javnega potniškega prometa v mestu, ki se izvaja izključno z avtobusi. Obratovanje linij JPP v koničnih urah dodatno ovirajo velike prometne obremenitve na vpadnicah, zaradi katerih so hitrosti zelo nizke (manj kot 20 km/h). Rezultati ankete (2003) so pokazali, da so potniki nezadovoljni predvsem s pogostim prestopanjem, neudobnim voznim parkom in neurejenostjo postajališč. To vse so vzroki, zaradi katerih se uporaba JPP v mestnem prometu zmanjšuje in predstavlja le še 13% vseh potovanj. Pri dnevnih migracijah iz regije ima JPP v številu potovanj še nižji delež (8,4%). Znotraj mesta je z vidika potnikov problem dostopnosti do avtobusnih postajališč – neurejeni peš in kolesarski dostopi.

Velik delež prometa z osebnimi avtomobili ima svojo posledico tudi v razmerah, kakršne so v Ljubljani na področju mirujočega prometa. Parkirnih mest je za zaposlene v središču premalo, zato je veliko avtomobilov parkiranih na nedovoljenih mestih. Kontrola nad tem je uveljavljena, vendar se izvaja predvsem v ožjem centru mesta.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Problemi s parkiranjem se povečujejo in se postopno širijo od sredine mesta navzven. Reševanje tega problema je možno le z večplastnim pristopom, v katerem imajo posebno pomembno vlogo podaljševanje linij JPP v regijo in urejanje površin P+R na vstopih v mesto ter na drugih prestopnih točkah.

Na področju železniškega prometa je Ljubljana v največji meri odvisna od planiranja države, saj se na njenem zahodnem območju združujeta prometna TEN-koridorja V. in X, ki razdelita mesto na dva dela in dalje proti vzhodu potekata po skupni progi. Promet na teh progah je trenutno na nivoju izpred 20 let, uvedba novih hitrih prog pa bo prispevala k njegovi oživitvi. Počasnost pri odločanju o poteku hitrih prog in o načinu vodenja tovornega prometa skozi mesto, ki sedaj poteka po istih tirih kot potniški in skozi glavno potniško postajo, pa povzroča mestu nemalo težav. Do sedaj planirane rešitve (tovorna obvozna proga, poglobljeno vodenje gorenjske proge zahodno od Rožnika) so problematične zaradi pregrajevanja prostora in vplivov na okolje. Poleg tega je podaljševanje poti vlakov okoli mesta tudi v ekonomskem smislu vprašljivo.

Regionalni železniški promet je sorazmerno dobro razvit samo iz Zasavja in deloma z Gorenjske.

Skromen prispevek železnice k ponudbi JPP v regiji je mogoče oceniti iz več vidikov: odmikanje stanovanjskih območij od železniških prog, pomanjkanje postajališč vzdolž prog, slaba povezanost z ostalimi sredstvi JPP in organizacijska nepovezanost železnice v sistem JPP. Analize kažejo, da je vse prej navedeno mogoče doseči le s temeljito preobrazbo sistema poteka železniških prog v mestu in regiji ter vključitev vodenja tega prometa v enoten mestni sistem (poenotenje).

Sodoben železniški tovorni promet poteka pretežno z oprtnimi vlaki, ki so element v transportnem nizu - kombinirani transport. Naprave in objekti za skladiščenje in pretovor (prometno-logistični terminali – PLT) so v Ljubljani skromni in so daleč pod evropskim nivojem. Tako stanje ustvarja tudi posredno škodo (zamude, več tovornjakov na cestah ipd). Mesto Ljubljana je kot najpomembnejši slovenski transportni center umeščeno v mrežo evropskih PLT. Planirana lokacija za ta namen je Zajčja Dobrava.

Omrežje kolesarskih poti in kolesarski promet v mestu sta nepopolna in nedorečena, večina projektov se omejuje na urejanje kolesarskega omrežja v mestnem središču. Problem je tudi varnost kolesarjev, ki jo je mogoče izboljšati z ukrepi na cestnem omrežju, mestnih vpadnicah in s spremembo prometnega režima.

Izhodišča

1. Ljubljana je mesto, v katerem se združujejo prometni interesi evropske regije, države, Ljubljanske urbane regije in posameznih mestnih četrti. Interese je potrebno uskladiti in poiskati ustrezne rešitve.
2. Ljubljana ni samo glavno mesto ampak tudi center države, skozi katerega potekajo vse najpomembnejše prometne poti. Tem potem je treba zagotoviti neoviran pretok.
3. Mesto Ljubljana je tudi center regije, v katerem so prometne razmere zelo odvisne od načina in obsega načrtovanja urbanih con v regiji, od koder izvira zelo veliko število dnevnih potovanj v mesto in potrebe po parkiranju. Te je potrebno omejevati s ponudbo

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

kvalitetne alternative (JPP) že pri izvoru potovanja in ne šele v mestu. Predvsem pa mora biti MOL nosilec in organizator omogočanja in urejanja prometa v regiji.

4. Temeljito izboljšanje kvalitete ponudbe JPP je osnovno vodilo pri urejanju prometnih razmer v mestu.

5. Stališča in odločitve je treba oblikovati tudi z vidika zmanjševanja obremenitev prostora in okolja v mestu. Znano je, da se pri cestni vožnji po mestu porabi do 30% več goriva kot izven mesta. Potovalne poti morajo biti zato čim krajše in čim bolj tekoče. Preoblikovanje križišč, odprava zožitev in drugi tovrstni ukrepi vodijo k istemu cilju.

6. Prometno omrežje in površine za mirujoči promet so odvisne od načina in vrste rabe v prostoru. Zato jih je treba načrtovati hkrati z načrtovanjem te rabe in jim določiti potek in dimenzije v skladu z velikostjo in intenzivnostjo rabe prostora, kateremu so namenjene. To pomeni, da je treba prometne površine upoštevati tudi kot omejitveni pogoj.

7. Mesto Ljubljana je obvodno mesto, zato je potrebno izkoristiti promet na reki Ljubljanici kot zanimivo obliko JPP in atrakcijo za turistične namene.

Cilji

Iz prej navedenih ugotovitev izhajajo naslednji najpomembnejši cilji:

- trajnostni razvoj mesta narekuje uvedbo sodobnega, zmogljivega in kakovostnega javnega potniškega prometa, ki deluje kot celovit sistem z enotno tarifno politiko,
- potek linij JPP skozi mesto je treba organizirati tako, da bodo posamezni deli mesta med seboj dosegljivi brez večkratnega prestopanja,
- glavne linije JPP je treba (v sodelovanju s sosednjimi občinami) podaljšati do regijskih središč in tam urediti parkirne površine (P+R),
- nosilec JPP v regiji naj bo regionalna železnica,
- glavna železniška potniška postaja ostaja v centru mesta,
- železniške proge voditi skozi mesto na način, da mesta ne bodo »prerezale« in obremenjevale s hrupom,
- z novo progo do Kranja mimo Brnika omogočiti, da bo mesto neposredno vključeno tudi v sistem zračnega prometa, na obstoječi progi pa okrepiti regionalni promet,
- posodobiti mednarodni tovorni promet z zgraditvijo PLT Zajčja Dobrava,
- urediti sistem regijske železnice kot osnovnega nosilca JPP v regiji, pretežno na obstoječih preurejenih progah,
- dokončati že načrtovana dela pri izgradnji manjkajočih cestnih povezav in križišč,
- voditi regijski cestni tranzitni promet mimo mesta (»tangencialne« – vzdolž avtocest),
- ohraniti zasnovo radialnega sistema cestne mreže,
- dopolniti mestno cestno mrežo z nekaterimi novimi cestami tako, da bodo:
 - o posamezni deli mesta med seboj dosegljivi po najkrajši poti (nemoteče za druge dele mesta),
 - o ustvarjeni kareji, v katerih bodo ulice namenjene le domačemu prometu (umirjanje prometa) in
 - o dosežena normalna in varna (5 minutna) dosegljivost linij JPP,
- z urejanjem parkirišč velikih kapacitet ob zunanjih prestopnih točkah JPP izenačiti potovalne možnosti dnevnih migrantov s tistimi, ki jih imajo prebivalci v MOL,
- s poenostavitvijo postopkov in s sodelovanjem mestne uprave olajšati in pospešiti gradnjo individualnih in skupinskih garažnih kapacitet prebivalcev MOL,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- zagotoviti parkirne možnosti znotraj ožjega mesta za potrebe obiskovalcev kulturnih in podobnih prireditev ter dejavnosti, ki jih mesto izkaže kot svoj poseben interes,
- dograditi že načrtovani sistem regionalnih in mestnih kolesarskih poti,
- vrniti reko Ljubljanico prebivalcem in obiskovalcem (ureditev brežin in pristajališč) in
- zgraditi centralni mestni heliport.

Usmeritve zasnov po posameznih vrstah prometa

Delež uporabe osebnega avtomobila (OA) med vsemi potovanji je med različnimi območji mesta zelo različen. Pri tem zlasti izstopa območje »regije«, kjer je ta delež 91,0% (JPP 8,4%). Za potovanja v Center je delež OA 51,25% (JPP 26,0%), med ostalimi območji mesta pa povprečno 78,0% (JPP 12,2%). V tem povprečju deleži uporabe OA močno izstopajo tam, kjer so razdalje med območji večje, ponudba JPP pa neustrezna (prestopanje, dolžina potovanja, čas potovanja).

Rezultati utemeljujejo odločitev, da je treba JPP močno izboljšati na vseh nivojih – od poteka prog do prevoznih sredstev in varne dostopnosti postajališč. V ta namen je treba definirati tudi **prioriteto vožnje JPP** na mestnih cestah (posebne prometnice, posebni pasovi, preureditev križišč, ureditve postajališč v poglobitvah na območju križišč, kjer je prostor omejen ipd.). Odločenost, da se v Ljubljani ponovno uvede tramvaj, počasi izgublja podporo, spreminjajo se tehnični in finančni pogoji. Na trgu je namreč vse več sodobnih in okolju nadvse prijaznih transportnih sredstev, ki praktično nudijo enako udobje in kvaliteto prevoza kot tramvaj, vendar niso toga (na vgrajenih tirnicah) in so investicijsko manj zahtevna. Brez natančne presoje se ne more odločati o vrsti prevoznega sredstva – ali tramvaj ali kaj drugega. Zato se v tem gradivu opredeljujemo le do različnih vrst linij JPP (glavne, dopolnilne, servisne), na katerih je mogoče potem uvesti tako ali drugačno prevozno sredstvo.

Za zagotavljanje dostopnosti v **ožjem mestnem jedru** se ponuja sorazmerno enostavna rešitev z uvedbo brezplačnega minibusa (»shuttle«), ki bi ustrezal najvišjim kriterijem varovanja in zaščite okolja in bi obratoval v obliki osmice po notranjem obroču (Slovenska, Aškerčeva, predor, Resljeva, Komenskega, Tavčarjeva), od koder so dostopne poti za pešce v Center zelo atraktivne (manj kot 5 minut hoje) in primerne tudi za »nedelovna« potovanja (nakupi, ogledi). Enake rešitve velja uveljaviti tudi drugje, kjer prostorski pogoji otežujejo ali celo onemogočajo uvedbo prog JPP ali pa je povpraševanje preskromno (ustvarjanje novih subcentrov v mestu).

Močne migracije iz regije usmerjajo na odločitve glede lokacije in prioritet pri **urejanju površin P+R**, ki morajo biti sestavni del JPP in se praviloma urejajo na končnih postajah prog JPP. S podaljševanjem prog JPP v regijo je treba tudi tam urediti take površine.

Podatki študij kažejo, da na 21 križiščih v mestu permanentno nastajajo zastoji, na 43 pa občasno. Preoblikovanje teh križišč bi skupaj z dograditvijo manjkajočih cestnih odsekov omogočilo kvaliteto **posodobitev cestnega omrežja v mestu**. V nekaterih križiščih je mogoče povečati njihovo prepustnost z višinsko ločenim vodenjem pešcev. Poleg posodobitve vozniških površin je pomembno izboljšanje možno doseči tudi s spremembo prometnega režima na cestah. Z uvedbo enosmernega sistema prometa na ulicah znotraj posameznih z glavnimi cestami omejenih območij bi:

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- povečali prepustnost teh cest in predvsem križišč,
- pridobili površine za parkiranje,
- povečali prometno varnost in
- pridobili površine (pasovi) za kolesarje.

Poleg sprememb prometnega režima je za optimalno prometno opremljenost mesta pomembna dograditev notranjega cestnega obročja.

Za izboljšanje prometnih razmer je treba **določiti strategijo uvajanja ITS** (Inteligentni Transportni sistemi in Storitve), s katero se vzpostavi (najmanj) monitoring prometa v realnem času, pravočasno obveščanje uporabnikov cest (izogibanje lokacijam z zastoji), uveljavi informiranje o možnostih parkiranja in drugo, kar nudijo ITS.

S posodobitvijo obstoječih in z dograditvijo manjkajočih odsekov na njih se s **cestnimi povezavami na obrobju mesta** (tangencialne) ustvarjajo pogoji za vodenje tranzitnega prometa mimo mesta.

Avtoceste in mestna hitra cesta (severna obvoznica) so v lasti in v upravljanju države. Mesto ima na teh cestah svoj interes, saj distribuirajo prometne tokove iz države v različne predele mesta in obratno. Z namenom dopolnitve mestne cestne mreže bo treba zgraditi nekatere nove priključke in priključne ceste.

Področje železniškega prometa zelo zamuja z osnovnimi študijami, ki bi ugotovile in ovrednotile načine in poti za vodenje železniških prog v, skozi ali ob mestu. Interes mesta je, da bi bile te proge za mesto čim manj moteče in bodo imele na urbanistično zasnovo mesta vzpodbuden ali čim manjši negativni vpliv. Interes MOL je, da se hitre proge vodijo tako, da bo na obstoječih lahko potekal regionalni promet.

Potek nove gorenjske proge mimo Brnika v Kranj bi omogočil, da se na tej progi uvede redna tirna zveza med Ljubljano in njenim letališčem. S tem bi se mesto tudi aktivno vključilo v **zračni promet**. V letalskem prometu se vedno bolj uveljavljajo helikopterski prevozi. Ljubljana razen zasilnega **heliporta**, ki služi predvsem za potrebe Kliničnega centra, nima celovite (pristajanje, servisiranje) ponudbe na tem področju. Urejanje letalskega prometa in nove lokacije za heliporte (na primer ob Vojkovi, Bohoričevi, na Barju, na poslovnih stavbah) ter lokacijo za poslovno letališče na Barju bo potrebno preučiti in uskladiti s pogoji Ministrstva za promet.

Kombinirani transporti so stalnica v mednarodnih blagovnih transportih. Možnosti za izvajanje teh transportov so v Ljubljani majhne, saj je obstoječi terminal (SŽ) skromen po opremljenosti in obsegu ponudbe. Zato je že načrtovani PLT v Zajčji Dobravi nujen.

MOL ima relativno razvito mrežo **kolesarskih stez in drugih površin za kolesarje**, ki pa ni dorečena in povsod sklenjena. Značilno je, da se kolo uporablja kot prometno sredstvo na razdaljah do 7 km. Dograditi ali urediti pa je potrebno manjkajoče odseke na vseh mestnih vpadnicah ter na kolesarskih povezavah na področju celotnega mesta in tudi v primestnih naseljih.

Reka Ljubljanica nudi zanimive možnosti za uvedbo **redne plovne poti** skozi mesto. Za ta namen predlagamo ureditev vstopno/izstopnih mest na obrežju ter sonaravno ureditev struge reke od Špice do mostu na južni avtocesti.

2.4. Zasnova in usmeritve za razvoj v krajini

2.4.1. Zasnova krajinskega urejanja

(glej karto 5: Zasnova krajine)

V obmestnem prostoru Ljubljane in hribovitem zaledju se bo urejanje krajine usmerjalo skladno s pogoji in omejitvami, ki izhajajo iz raznolikosti kulturno krajinskih sistemov kot zaokroženih naravnih in antropogenih socioekoloških in planskih enot. Pri usmerjanju prostorskega razvoja v teh različnih prostorskih sistemih se zagotavlja varovanje njihovih krajinskih značilnosti in naravno ustvarjenih vrednot.

Obenem se zagotavlja delovanje klimatskih, hidroloških in habitatnih funkcij krajine. V okviru posameznih kulturno krajinskih sistemov bo načrtovanje razvoja v prostoru upoštevalo njihovo specifično prostorsko identiteto, identiteto posameznih prostorskih členov, specifično ekološko zgradbo, kulturno zgodovinski kontekst ter produkcijske, ambientalne in krajinske značilnosti prostora. V zunajmestnih območjih bo pri načrtovanju prostorskega razvoja posvečena posebna pozornost sekundarnim funkcijam agrarne proizvodnje in gozdarstva, ki postajajo vedno bolj pomembne zlasti za kakovost bivalnega okolja in preživljanje prostega časa. Težilo se bo k celoviti rekonstrukciji podeželja in revitalizaciji ruralnih naselij.

Urbani razvoj se bo v obmestni prostor usmerjal tako, da z novimi urbanimi posegi ne bo ovirana primarna raba prostora ali poslabšane ekološke razmere. Novo urbano strukturo bo treba uskladiti s tradicionalnimi oblikami obstoječih naselij, jo usmerjati predvsem v opredeljena lokalna središča, ter jo urejati komplementarno z razvojem JPP in namenske rabe prostora. Pri urejanju in širitvi obstoječih naselij in vasi je treba upoštevati tip kulturne krajine, obliko funkcionalnih območij posameznih naselij in vasi ter značilnosti oblikovanja grajenih struktur.

Obmestni prostor s hribovitim zaledjem MOL delimo v ta namen v štiri krajinske sisteme oz. tipe in sicer:

- (1) Obsavski prostor z zaledjem,
- (2) Barje,
- (3) Posavsko hribovje,
- (4) Polhograjsko hribovje.

(1) Obsavski prostor z zaledjem

Svet ob Savi (savska ravnica z obrečnim svetom in osamelci) predstavlja krajinski sistem, v katerem se križa največ interesov v prostoru. Najbolj izpostavljene so višje savske terase ter ravan Ljubljanskega polja, ki je najkakovostnejši kmetijski prostor sočasno pa najvabljivejše območje za poselitve. Obsežen del tega prostora je v območju varstva vodnih virov. Obenem je to območje glavnih prezračevalnih koridorjev, ki zagotavljajo mestu kakovost zraka in ugodno poletno klimo. Zato bo potrebno v prihodnje omejiti razvoj poselitve v tem območju ter sanirati tradicionalen vzorec obsavskih vasi.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Produksijsko manj primeren, ekološko pa prav tako občutljiv, je savski obrečni svet. To je območje, ki zajema neposredno prodnato obrežje Save, pa tudi širše poplavno območje in nižjih savskih terasah. Poleg predvidenih akumulacijskih zajezev savskih elektrarn bo ta prostor namenjen tudi razvoju rekreacije.

Obsavski prostor se navezuje na zeleni sistem mesta oz. tvori dva pomembna zelena klina: SV in SZ (**glej poglavje 2.2.10. Zasnova zelenih površin**). Te povezave je treba v celoti ohranjati.

Iznad Savske ravnice se dvigajo posamezni osamelci (Šmarna gora idr.), ki predstavljajo pomembne orientacijske točke v prostoru ter dajejo s svojimi značilnimi oblikami prostoru nezamenljivo identiteto, zato bo treba strogo varovati njihova slemena in pobočja in ohranjati kmečka gospodarstva, ki bodo skrbela za vzdrževanje kulturne krajinske podobe. Manj občutljiva območja v svetu ob Savi predstavljajo le obrobni pasovi ob osamelcih, ki so manj ploden svet porasel z negospodarskim gozdom. To so območja, v katera se bo po ambientalnih in drugih preveritvah usmerjala tudi nova naselitev, predvsem v povezavi z razvojem JPP in prometno navezavo z ostalo poselitvijo v prostoru (Gameljne, Nadgorica in Podgorica).

V tem prostoru so tudi območja s poudarjeno kakovostjo, ki imajo veliko ekološko, biotsko in krajinsko vrednost ter rekreacijski in identitetni pomen. Ta območja se vključijo v krajinski park Zajčja Dobrava in predlagana krajinska parka: Šmarnogorski krajinski park in Krajinski park Dobeno.

(2) Barje

Na Ljubljanskem barju se bo ohranjala in razvijala primarna raba zemljišč, s čimer se bo ohranjal prostor osrednjega barja v njegovi karakteristični podobi največje sklenjene travniške površine v Sloveniji.

Rabo prostora na Barju je treba prilagoditi hidrološki funkciji območja in naravni dinamiki poplavljanja, kar pomeni, da je treba občutljive rabe usmerjati na višje ležeče in poplavno varne površine. Intenzivnejše oblike rabe prostora bodo usmerjene v barjansko obrobje, na naravne robove meje s sosednjimi krajinskimi sistemi (npr. ob avtocestni obvoznici). Z vidika varovanja podzemne vode intenzivno kmetijstvo tudi na vršajih ni primerno, pač pa sonaravno kmetijstvo (omejitve glede gnojenja skladno s predlogom uredbe o vodovarstvenem območju za vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja z okolico). Začelo se bo z rekonstrukcijo in revitalizacijo obstoječih ruralnih naselij. Posebno skrb bo treba posvetiti krajinskemu oblikovanju posegov v barjanske osamelce, ki predstavljajo nenadomestljiv element identitete Barja. V prostoru osrednjega barja bo treba preprečevati stihijsko obcestno pozidavo in usmerjati morebitne urbane posege v manjše enote, ter nadgrajevati sedanjo mozaično menjavanje odprtih in poraslih površin.

Usmeritve za urejanje Barja kot južni zeleni klin mesta so podana v poglavju o zelenem sistemu mesta. Večji del obravnavanega prostora je v območju predlaganega Krajinskega parka Ljubljansko barje.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

(3) Posavsko hribovje

V Posavskem hribovju se bo prednostno krajinsko urejalo hribovito zaledje Besniške doline in Janč. Večina starih, organsko raščenih naselij je v tem krajinskem sistemu lociranih v pobočja, na pomole, robove in stikališča kultur ter posamezne planotasto izravnave vrhove. Celotno območje bo treba ohranjati v njegovi primarni produkcijski organiziranosti s tem, da se bodo obstoječa ruralna naselja, zaselki in posamezne kmetije posodobili. Pri tem bo treba težiti k oblikovanju močnih zaščenih kmetij. Z upoštevanjem regionalnih značilnosti terena, podnebja, gradiv in merila krajine ter obstoječih naselij pa tudi reprezentativnejše arhitekture, bo dosežena skladnost v podobi naselij. Razvoj primarne rabe prostora se pospešeno usmerja v večfunkcionalno rabo (tudi razvoj turizma in rekreacije). Pri grajenih posegih se bo treba izogibati robnim legam na pobočjih, ki so vizualno izredno občutljiva celo na ravni panoramskih pogledov iz širšega krajinskega zaledja. Nove posege v planotaste izravnave v hribovitem svetu bo treba preverjati z vidika njihove vidne izpostavljenosti panoramskim pogledom in pogledom z markantnih piramidnih vrhov. Treba je sanirati nelegalne kamnolome in dosledneje nadzorovati tovrstne posege v prostor.

V celoti je treba ohranjati povezave z območjem Golovca in Grajskega hriba, ki je obravnavano kot del mestnega zelenega sistema. Tu se bodo ohranjale le kmetije oziroma naselja, ki bodo prispevale k ohranjanju kulturno krajinske podobe. Posebno skrb bo treba posvetiti sanaciji deloma že stihijsko pozidanih slepih dolin in dolinskih zalivov ter grap.

(4) Polhograjsko hribovje

Svet Polhograjskih Dolomitov, ki oblikuje celotni zahodni horizont Ljubljane, bo treba ohranjati in varovati pred novimi vidnimi posegi in spremembami. Za ohranjanje in kvalitetno nadgrajevanje zaščenih kulturne krajinske podobe bo treba rekonstruirati obstoječe vasi in samotne kmetije, ki tvorijo značilnosti tradicionalne ruralne krajine. Nove posege je treba usmerjati na zunanje robove pobočnih polic ter tako zaščititi posamezne poglede iz razglednih vrhov. Pri tem je treba upoštevati lokacijski in orientacijski sistem obstoječe graditve, tradicionalne materiale, usmerjenost in obliko strešin in členitev arhitekture. Pri novogradnjah v okviru samotnih kmetij bo poudarjena njihova zaključenost in prilagajanje merilu obstoječe arhitekture.

Treba je sanirati nelegalne kamnolome in dosledneje nadzorovati tovrstne posege v prostor. Večji del obravnavanega prostora je v območju Krajinskega parka Polhograjski dolomiti.

Za dolgoročnejši razvoj poselitve na območjih primarne rabe prostora in zaščenih območjih bodo pripravljene posebne strokovne podlage). Potencialne lokacije za poselitve, opredeljene v Prostorski Viziji 'Ljubljana 2025', ki zahtevajo podrobnejše proučevanje so:

- (1) Barje (predlog: krajinski park, prostočasovni park, poslovno letališče, naselje za alternativne skupine, RCERO regionalni center za predelavo odpadkov),
- (2) Bokavce (predlog: rezidenca predsednika, stanovanjska soseska)
- (3) Brdo 2 (predlog: stanovanjsko naselje)
- (4) Kozarje (predlog: stanovanjsko naselje)
- (5) Dolgi Most (predlog: vrtno mesto)
- (6) Sostro (predlog: vrtno mesto)
- (7) Obsavski prostor (predlog: hidroelektrarne, športno-rekreacijski park, Črnuško jezero, vodohranski bazeni)

2.4.2. Kmetijstvo

Po popisu kmetijskih gospodarstev leta 2000 je v MOL-u 922 družinskih kmetij, ki imajo v lasti 11.086 hektarjev zemljišč v uporabi, kar predstavlja 35 % prostora MOL-a. Kmetijstvo je kompleksna dejavnost, saj je njegova vloga izrazito večnamenska, zato mora kmetijstvo skupaj z urbanim prostorom v MOL-u tvoriti povezano celoto, v kateri se različne vloge obeh med seboj prepletajo in dopolnjujejo.

Problemi

1. Raznolikost kmetijskega proizvodnega prostora v MOL-u in omejitveni dejavniki za kmetijsko proizvodnjo

Ti problemi izhajajo predvsem iz neizenačenih naravnih razmer, velikega deleža za kmetijsko proizvodnjo manj primernih tal, razdrobljenosti kmetijskih zemljišč ter občutljivost urbanega prostora za okoljske motnje zaradi kmetovanja

2. Neugodni trendi

Zmanjšanje obsega kmetijskih zemljišč zaradi zaraščanja, urbanizacije in nakupovanja s strani nekmetov (predvsem gradbenih podjetij), kot tudi zaradi posodobitev in sprememb tradicionalne rabe kmetijskega prostora (npr. gojenje v rastlinjakih).

3. Varstvo kmetijskih zemljišč in neustrezna kategorizacija kmetijskih zemljišč

Glavna pomanjkljivost normativne oblike varstva kmetijskih zemljišč, ki je prinesla tudi probleme pri načrtovanju zazidljivih površin, je kategorizacija kmetijskih zemljišč, ki je bila opravljena v času, ko niso bili na voljo natančni podatki. Današnje stanje kaže, da so podatki neustrezni tako v smislu njihove prostorske natančnosti, kot v smislu ustrezne kakovostne opredelitve posameznih območij.

4. Onesnaževanje tal in podtalnice z gnojili in zaščitnimi sredstvi

Vpliv kmetijstva na kvaliteto tal in podtalnice je viden v povečanem kemijskem onesnaževanju in povečani ogroženosti za tovrstna onesnaževanja, zlasti na območju črpališč pitne vode in industrijskih vodnjakov.

5. Vrtničarstvo

Vrtničarstvo se zlasti znotraj avtocestnega obroča nezadržno širi brez kakršnegakoli strokovnega nadzora. To naj bi bilo po eni strani odraz velike potrebe vrtničarjev, na drugi strani pa razkrivajo odsotnost nadzora lastnika ali upravljavca zemljišča nad njegovo rabo. Gre za območja, ki so ostala neizkoriščena po gradnji, ki so dolgoročno predvidena za gradnjo in posamezna kmetijska območja, na katerih je upadel interes za kmetijstvo. V posameznih primerih so to tudi rekreacijska območja, ki čakajo na konkretnije ureditvene posege za javno rekreacijsko ponudbo. Večina lokacija je izsiljenih in le redka območja, ki so bila načrtno trajno namenjena vrtničarstvu, so primerno urejena in že dolgo v tej rabi (npr. lokacija ob tovarni Litostroj v Šiški, ki so jo uredili sočasno z izgradnjo tamkajšnje stanovanjske soseske). Strogemu mestnemu centru se je vrtničarstvo sicer izognilo (pri tem ne upoštevamo tradicionalnih pridelovalnih območij – Krakovo, Trnovo), v vseh drugih predelih pa se umešča v zelo različne lokacije. Pojavlja se ob ograjah poslovnih območij, na nasipih železniških prog, obrežjih vodotokov, ostankih neizkoriščenih gradbenih parcel, med njivami in travniki,

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

na robu gozdov in pred stanovanjskimi bloki. Ugotovljeno je bilo skupno 242 različnih lokacij oz. 1,55% celotne površine prostora znotraj avtocestnega obročja.

6. Selitve kmetij iz urbanih območij

Nekateri tehnološki postopki, ki so praviloma vezani na intenzivno pridelavo, predstavljajo za prebivalce, ki stanujejo v neposredni bližini ekološko motnjo, zato je zaželeno preselitev kmetij iz urbaniziranih območij, kar povzroča kmetovalcem povečanje transportnih poti in stroškov pridelave.

Cilji

(1) Ohranjanje pridelovalnega potenciala tal, varovanje kmetijskih zemljišč pred onesnaževanjem in spremembo rabe

Kmetijska zemljišča so trajna dobrina splošnega pomena, so nenadomestljiv resurs, zato jih je treba trajno varovati pred uničenjem, zlasti onesnaževanjem in spremembami rabe, zlasti pa če gre za najboljša kmetijska zemljišča. Varstvo kmetijskih zemljišč je ena izmed pomembnejših zemljiško-političnih prostorskih usmeritev tudi zato, ker država zagotavlja stabilnost in nemoten gospodarski razvoj ter prehransko varnost.

(2) Vzdrževanje in oblikovanje kulturne krajine

Vzdrževanje kulturne krajine je realno možno samo z rednim obdelovanjem kmetijskih zemljišč, kar zahteva ohranitev poseljenosti tudi na bolj oddaljenih območjih in ohranitev kmetijske proizvodnje tudi na ekonomsko marginalnih zemljiščih.

(3) Ohranjanje poseljenosti in možnosti za kmetijsko proizvodnjo Ohranitev kmetijske pridelave je predpogoj za ohranitev poseljenosti. Ključni pogoj za ohranitev kmetijske pridelave pa je, da ta pridelava omogoča kmetom doseganje primerne dohodka za vloženo delo – pri tem vprašanje ekonomske donosnosti proizvodnje ni več primarno, saj gre prvenstveno za izpolnjevanje sekundarnih funkcij kmetijstva (razviti možnosti za dopolnilne vire dohodka).

(4) Ohranjanje tradicionalnih pridelovalnih območij in modelov

Pri tem gre za ohranjanje kmetijstva kot kulturne dediščine v določenih območjih MOL-a, npr. Krakovo in Trnovo. Ta model je mogoče in tudi smiselno uporabiti tudi v nekaterih drugih predelih MOL-a, ki imajo podobno strukturo prostora, se pravi razmeroma manjši kompleksi kvalitetnih zemljišč primernih za intenzivno vrtnarsko pridelavo znotraj intenzivno pozidanih kompleksov.

(5) Nov koncept obravnave vrtičkov

Na območju MOL je treba celovito in sistematično opredeliti območja za vrtičkarstvo. Kot ustrezna za to dejavnost se kažejo večja območja na prehodu mesta v njegovo rekreacijsko in naravno zaledje, predvsem na robovih urbanih kompleksov ter manjša območja med urbanim tkivom, v kombinaciji z drugimi mestnimi zelenimi površinami. Opredeljena morajo biti kot posebna namenska raba in enotno urejena in opremljena.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Zasnova

Območja so zasnovana po kategorijah varstva glede na ustreznost zemljišč za kmetijsko pridelavo, glede na različne omejitvene dejavnike za razvoj, upoštevani pa so tudi interesi drugih dejavnosti in rab (npr. rekreacija).

Območja varovanja kmetijskih zemljišč največje ustreznosti

To so najprimernejša območja za kmetijsko pridelavo, zato je tu mogoča intenzivna pridelava tudi najzahtevnejših kultur. Območja so zato deležna najvišje stopnje varstva. Takšna območja se nahajajo v Gamelnah, Podgorici in Nadgorici, v sklenjenih kompleksih na Sneberskemrodu oziroma okolici Zadobrove ter v pasu, ki se razteza od Hrušice, prek Bizovika, Dobrunj, Slap in Sostrega do Kašlja oziroma Zaloga. Takšna območja se pojavljajo še ponekod v okolici Kamne Gorice in Kozarij ter v Gobovski in Besniški dolini. Na teh območjih poteka intenzivna kmetijska pridelava, vendar se ravna po splošnih načelih varstva okolja in naravnih virov. Možne so vse vrste agrarnih operacij in ukrepov kot so: komasacije, regulacije, hidromelioracije in namakanje.

To so kmetijska zemljišča trajno namenjena kmetijski rabi. Na kmetijskih zemljiščih največje ustreznosti je gradnja objektov dopustna le, če ni mogoče uporabiti zemljišča, ki so manj primerna za kmetijsko pridelavo. V tem primeru se zemljišča za gradnjo objektov praviloma določijo na osnovi ovrednotenih variantnih predlogov glede na njihov funkcionalni, varstveni in ekonomski vidik ter glede na njihovo sprejemljivost v lokalnem okolju. Pri rekonstrukciji ali umeščanju objektov je treba v čim večji meri izkoristiti obstoječo infrastrukturo, trase infrastrukturnih objektov pa se naj v čim večjem obsegu izogibajo posegom v območja sklenjenih kmetijskih površin, predvsem najkvalitetnejših njivskih površin oziroma se z novimi posegi ne razdrobi posestna struktura. Enako velja tudi za kmetijska zemljišča, ki smo uvrščena v drugo kategorijo varstva.

Območja varovanja kmetijskih zemljišč

To so območja zmerne ustreznosti za kmetijsko pridelavo, zaradi slabših naravnih možnosti, vendar so ne glede na to ta kmetijska zemljišča deležna visoke stopnje varstva. Nahajajo se na območju Podutika in Brda ter v Posavskem hribovju. Zlasti območje v Posavskem hribovju je specifično – po eni strani je to območje intenziviranja posebnih oblik pridelave, predvsem sadja in jagodičevja, po drugi strani pa se močno zaraščajo slabša kmetijska zemljišča. Območje v celoti sodi v območje z omejenimi pogoji za kmetovanje. Na tem območju je treba vzdrževati kulturno krajino z rednim obdelovanjem kmetijskih zemljišč. Ohranitev kmetijske pridelave je namreč predpogoj za ohranitev poseljenosti.

Omejitve pri izrabi kmetijskih zemljišč

Omejitve pri kmetijski pridelavi se vežejo predvsem na predpise, ki so povezani z vodovarstvenimi in poplavnimi območji, Naturo 2000, kulturno dediščino itd. Takšna kmetijska zemljišča najdemo n.pr. na območjih: južno od Save med Mednim in Poljem (okolica Broda, Roje, okolica Kleč in Savelj, okolica Tomačevega, Šmartna in Snebrj) ter ob Glinščici in na Barju. Na prvem območju je kmetijska pridelava omejena zaradi varstva vodnih virov, zato velja režim varovanja podtalnice zaradi zajemanja pitne vode za potrebe mesta in tudi posebni pogoji pridelave (npr. omejevanje uporabe gnojil in zaščitnih sredstev, namakanja, omejen je izbor kultur). To območje je

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

prvenstveno namenjena za trajno kmetijsko rabo kamor urbanizacija, kljub možnim nekaterim drugim rabam (rekreacija), ne sme poseči. Pri drugem območju izhajajo omejitve, zaradi velikega interesa varstva kulturne krajine. Območje na Barju je uvrščeno v območje Nature 2000 in Krajinski park Barje. Gre za območje, za katerega je značilen vzdolžni parcelacijski vzorec močvirnih barjanskih travnikov in nižinskih poplavnih gozdov, zato je to krajinsko in ekološko občutljiv prostor. Kmetijstvo je v tem primeru pomembno za ohranjanje naravnega ravnovesja, zato je treba obdelovalna kmetijska zemljišča ohraniti (npr. s subvencijami) ne glede na to, da je območje za pridelovanje hrane manj ugodno. Ohranjanje kmetijskih zemljišč z omejitvami je pomembno tudi zato, ker so to območja velikega rekreacijskega potenciala, pri čemer pa mešanje interesov ne sme biti konfliktno – predlagamo le mirno rekreacijsko rabo, ki bo zlasti na Barju ustrezno usmerjena na označene poti. V primeru, da bo na teh območjih kljub subvencioniranju interes za kmetovanje upadel, se morajo ta območja vzdrževati še naprej kot zelene površine.

Ukrepi in projekti

V tabeli navajamo ukrepe in projekte, ki so potrebni za izpolnjevanje opredeljenih ciljev razvoja kmetijske dejavnosti v MOL:

- 1 Ohranjanje pridelovalnega potenciala tal, varovanje kmetijskih zemljišč pred onesnaževanjem in spremembo rabe
- 2 Vzdrževanje in oblikovanje kulturne krajine
- 3 Ohranjanje poseljenosti in možnosti za kmetijsko proizvodnjo
- 4 Ohranjanje tradicionalnih pridelovalnih območij in modelov

Tabela 4: Ukrepi in projekti

PROGRAMI	UKREPI in PROJEKTI	CILJI
Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks	Podpora preusmeritvam kmetij v integrirano pridelavo hrane	1,2,3,4
	Podpora preusmeritvam kmetij v ekološko kmetovanje	
	Spremljanje izvajanja ukrepov (monitoring FFS, hranil v tleh itd.)	
	Selitev kmetij iz ožjih vodovarstvenih območij	
	Investicije in tehnološke posodobitve v kmetijstvu, sanacija kmetij (ureditev gnojišč ipd.)	
	Izobraževanje pridelovalcev in izobraževalne kmetije	
	Obnova – ožvitev travniških sadovnjakov in sadnih vrtov	
	Ohranjanje tradicionalnih kmetijskih praks in vzdrževanje genetskega potenciala	
Ureditev kmetijskih zemljišč	Manjša zemeljska dela, ki ne pomenijo posega v prostor – male agromelioracije in komasacije	1,3
	Poostren nadzor nad posegi na najboljše kmetijska zemljišča	
	Ureditev poljskih poti	
	Določitev območij in standardov za urejanje vrtičkov ter izvajanje nadzora (monitoring FFS, hranil v tleh itd.)*	
Celostni razvoj podeželja	Sofinanciranje tipičnih oz. turistično-promocijskih prireditev	2,3,4
	Sofinanciranje razvojnih programov (sadna cesta, tematske poti)	
	Regionalne povezave in regionalni programi	
Prilagajanje in prestrukturiranje kmetij	Sofinanciranje izdelave programov proizvodnega prestrukturiranja	2,5
	Pomoč pri začetnih investicijah in pri izobraževanju	
	Pomoč kmetom pri prilagajanju standardom, ki temeljijo na zakonodaji EU	
	Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	
Dopolnilne dejavnosti in diverzifikacija	Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva	2,3
	Izobraževanje kmetov o dopolnilnih dejavnostih	
	Lastna predelava in neposredna prodaja na kmetiji	
	Turistična dejavnost na kmetijah	
	Oskrba starostnikov in ljudi s psihičnimi in fizičnimi težavami kot oblika dopolnilne dejavnosti	
	Gradnja lokalnih zmogljivosti za zaposlovanje in diverzifikacijo – aktivnost LEADER	

2.4.3. Gozdarstvo

Gozdovi v MOL prekrivajo približno 40 % površine, od tega 24 % v zahodnem delu, in 74 % v vzhodnem. Pritiski na gozd in gozdni prostor zaradi poselitve so veliki.

Problemi

Problemi vzpostavljanja oziroma ohranjanja sistema gozdnih površin so:

- **pritiski na gozdove zaradi gradnje**; individualna zazidava pogosto sega do gozdnega roba, dostopi do gozdov so onemogočeni ter ostanki gozdov niso dovolj varovani pred pozidavo
- **konflikti rabe**; konflikt med zahtevami lastnikov gozdov, ki izhajajo iz njihovih lastninskih pravic (npr. posek drevja) in med zahtevami in potrebami mesta in meščanov, t.j. javno rabo gozda
- **lastniška in posestna struktura**; razdrobljenost in nedefinirano lastništvo, ki je problematično z vidika gospodarjenja in nege (npr. Črnuče, Tacen, Šmartno, Stanežiče, Vižmarje, Šentvid, Glince, Grič) ter nenavezanosti lastnikov na gozd (lastniki niso kmetje)
- **zmanjševanje kakovosti gozdov**; prekomerna obremenjenost gozdov zaradi visoke frekventnosti obiska in različnih interesov; poškodbe se pogosto pojavljajo zaradi nenadzorovane rekreacijske rabe (npr. Šmarna Gora) in vplivov onesnaženega zraka;
- **zaraščanje kmetijskih zemljišč**, predvsem v Posavskem hribovju.

Cilji

Glavni cilj urejanja in gospodarjenja z gozdnimi površinami je njihovo ohranjanje, tako z vidika gozda kot obnovljivega naravnega bogastva in naravne dobrine kakor tudi z vidika njegovega pomena za varstvo narave, zasnovano rekreacije, kakovost bivanjskega okolja, delovanje zelenega sistema, kakovost kulturne krajine, morfologijo in identiteto mesta. Temeljni cilji gospodarjenja s gozdovi sta:

(1) Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov

Potreben je vzdržen razvoj gozdov v smislu njihove biotske pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij.

(2) Ohranitev naravnega okolja in ekološkega ravnotežja v krajini

Potrebna je ohranitev primerne gozdnatosti v vseh krajinah in preprečevanje drobljenja gozdnih površin. Pomembna je ohranitev, vzpostavitev in oblikovanje gozdnih robov.

Zasnova

Pri zasnovi območij gozdnih površin gre za razvojno-varovalni koncept, ki upošteva uravnotežen odnos med razvojnimi in varovalnimi interesi, pri čemer gre tudi za upoštevanje drugih dejavnosti, ki imajo v gozdu oziroma gozdnem prostoru svoj interes. Zasnova območij temelji na izhodišču, da je treba gozdove na območju mestne občine zaradi večplastnega pomena čim bolj ohraniti.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

SPN MOL uvaja tri kategorije, ki se med seboj razlikujejo glede na stopnjo in režim varovanja gozdnih površin – strogo, srednje in blago varovana območja. Varovanje se nanaša na dva vidika:

- Varovanje pred spremembo namembnosti za druge dejavnosti, kadar gre za izključujočo rabo (npr. zaradi stanovanjske gradnje, zaradi izkoriščanja mineralnih surovin, gradnje infrastrukturnih objektov ipd.),
- Varovanje, ki se nanaša na izvajanje posegov in opravljanje dejavnosti, ki so odvijajo v gozdnem prostoru (npr. gozdno gospodarstvo, rekreacija ipd.).

Strogo varovana območja gozdnih površin

V strogo varovana območja gozdnih površin sodijo varovalni gozdovi, gozdovi s posebnim namenom in gozdni rezervati. Strogo varovanje pomeni, da ni dopustna sprememba namembnosti za druge dejavnosti. Glede na to, da je del teh gozdov pridobil poseben status zaradi izrednega rekreacijskega pomena, je v njih dopustna rekreacija.

Območja varovalnih gozdov

Varovalni gozdovi na območju mestne občine so: gozd pod Šmarno goro, gozd nad Gameljnam in gozdni otoki v Posavskem hribovju. Zaradi izjemnih ali pestrih ekoloških kakovosti jih je treba brezpogojno ohranjati in varovati sedanje naravne procese. Prepovedani so vsi gozdnogospodarski posegi in ukrepi, katerih neugodni vplivi bi utegnili kakorkoli spremeniti lastnosti naravnih sestavin. Dopustni so ukrepi, opredeljeni z veljavnimi gozdnogospodarskimi načrti, ki zagotavljajo ohranitev ter krepitev varovalne, hidrološke, biotopske ali klimatske funkcije gozda. Po potrebi so dovoljene le sanitarne sečnje, posek posamičnega drevja in sanacijski ukrepi.

Območje gozdnega rezervata Jazbine

Območje gozdnega rezervata Jazbine v Posavskem hribovju je treba brezpogojno varovati z upoštevanjem režima, določenega z odlokom o zavarovanju. Gozdove je treba prepustiti naravnemu razvoju – v njih se ne ukrepa. Izjemoma je v njih dovoljeno izvajanje raziskave razvoja gozda v razmerah odsotnosti vpliva človeka in druge raziskave, ki potrebujejo neokrnjeno naravno gozdno okolje.

Območja gozdov s posebnim namenom

Območja gozdov s posebnim namenom so varovana skladno z vlogo, zaradi katere je bil gozd s posebnim namenom določen. Zaradi neposredne bližine mesta gre predvsem za območja gozdov, kjer so na prvi stopnji poudarjene socialne funkcije. V teh gozdovih so prepovedana vsa dejanja, ki negativno vplivajo na njihovo ekološko stabilnost in ogrožajo funkcije gozdov.

Območja gozdov s posebnim namenom delimo v MOL-u na dve skupini:

- V prvo skupino sodijo območja, ki so status pridobila predvsem na osnovi estetske funkcije. To so gozdni ostanki, ki jih je treba zaradi redkosti, privlačnosti, ekološke pomembnosti in majhne sposobnosti renaturacije jih je treba v celoti ohranjati in negovati.
- V drugo skupino sodijo območja, ki so status pridobila z estetsko vlogo, predvsem pa z rekreacijsko. To so Grajski grič, Golovec, Rožnik in Šišenski hrib, Koseški boršt in gozd Za Mošenico, Draveljska gmajna, Bokalce, Zajčja dobrava, Šmarna

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

gora in Grmada, Tabor in Straški hrib, Soteški hrib. Glede na poudarjeno rekreacijsko vlogo je treba razvoj te dejavnosti usmerjati tako, da ne bo poslabšala kakovosti gozda. Možna je gradnja osnovne tovrstne infrastrukture (npr. poti, počivališč, razgledišč).

Srednje varovana območja gozdnih površin

Sem so uvrščene površine, kjer so poudarjene posamezne funkcije (ekološke ali socialne), vendar ti gozdovi niso zavarovani s posebnimi odloki. Hkrati so to območja, izredno zanimiva za druge rabe, predvsem za poselitev, infrastrukturne in športno-rekreacijske objekte in naprave. Srednje varovano območje pomeni, da so te gozdne površine načeloma varovane, posebno kadar gre za gozdne ostanke. V to kategorijo so uvrščene gozdne površine na hribovitem obrobju mesta, to so iztek Polhograjskega hribovja, Tabor in Straški hrib, Soteški hrib ter posamezna gozdna območja na obrobju in znotraj Posavskega hribovja. Poleg njih so med srednje varovane gozdove uvrščena še večja območja gozdov ob Savi in na Dolgem mostu. Status srednje varovanih gozdnih površin imajo še vsi gozdni ostanki znotraj mestnega dela občine, ki niso opredeljeni kot gozdovi s posebnim namenom.

Gozdne ostanke je potrebno zaradi redkosti, vidne privlačnosti, ekološke pomembnosti in majhne sposobnosti renaturacije v celoti ohranjati in aktivno negovati. Za območje nižinskih poplavnih gozdov na severu ljubljanskega Barja, ki je uvrščeno v območje Nature 2000 in Krajinski park Barje, je značilno da imajo poudarjene predvsem ekološke funkcije, in niso primerni za proizvodno dejavnost. Zaradi biotopske funkcije predlagamo le mirno rekreacijsko rabo, ki bo ustrezno usmerjena na označene poti. Izgradnja športnih objektov in igrišč je mogoča le v večjih gozdnih kompleksih, kot dopolnitev rekreacijski infrastrukturi..

Blago varovana območja gozdnih površin

Med blago varovane gozdne površine so uvrščeni vsi preostali gozdovi. To je večji del vzhodnega območja mestne občine, ki zajema Posavsko hribovje. Manjša območja oz. ostanki tovrstnih gozdnih površin so še na Barju. Po večini ti gozdovi opravljajo lesnoproizvodno funkcijo, socialne funkcija pa so manj izražene. Blago varovano območje pomeni, da so gozdne površine načeloma varovane, pri čemer so možne spremembe namembnosti za druge dejavnosti, vendar tako, da se ohranja značilnost gozdnate krajine.

Ukrepi in projekti

- Programi gojitvenih in varstvenih del
- Sprejetje odloka o razglasitvi območja gozdov s posebnim namenom v MOL – v teh gozdovih so prepovedana vsa dejanja, ki negativno vplivajo na njihovo ekološko stabilnost in ogrožajo funkcije gozdov
- Ohranjanje značilnih naravnih prvin (gozdni rob, podnožje pobočij, reliefne značilnosti, vidnost naselij in značilne vedute) pri umeščanju energetskih objektov in naprav v prostor.
- Pridobitev soglasij za gradnjo objektov, na zemljiščih, ki neposredno mejijo na območja gozdov.
- Usmerjanje širitve urbanizacije na degradirana območja in ohranitev gozdov v mestu.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- Nadzor nad dejavnostmi in posegi na območjih varovalnih gozdov in gozdov, ki opravljajo ekološke in socialne funkcije 1. stopnje
- Pomoč pri gradnji celovitega sistema gozdnih prometnic, ki mora biti urejen prostorsko racionalno in okoljsko neoporečno
- Sofinanciranje informativnih označb na območjih gozdov s poudarjeno rekreacijsko funkcijo o usmerjanju obiskovalcev na gozdne poti in ceste in označitev območij za različne načine rekreacije, pomoč pri ureditvi in označitvi ustreznih dostopov do gozda in izgradnji ustreznih parkirnih mest
- Poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja
- Sofinanciranje pri zasaditev pasove gozdnega drevja ob cestah in drugih emisijskih virih
- Sprejetje odloka o prepovedi krčenja in pozidave gozdnih ostankov
- Odkup rekreacijskih gozdov

2.4.4. Vodne površine in vodnogospodarske ureditve

(glej **sliko 21**: Vodne površine in vodnogospodarske ureditve)

Upravljanje z vodami ter načrtovanje rabe voda, vodnih in priobalnih zemljišč temelji na usklajenosti in celovitosti v smislu trajne ohranitve ugodnega kemijskega in ekološkega stanja ter krajinskega in ekološkega pomena. V širšem vidiku gre za usmerjanje dejavnosti, vezane na izkoriščanje in rabo vode (energetika, kmetijstvo in ribištvo, industrija, šport in rekreacija, vodni promet), v ožjem pa za preskrbo z vodo, odvod in čiščenje odpadnih voda, urejanje in ohranjanje odtočnega režima (poplave, suša, erozija).

Problemi

Ključni problem urejanja vodnega režima je zagotavljanje poplavne varnosti južnega dela Ljubljane. Predvideni protipoplavni ukrepi (zadrževalniki na Gradaščici in Horjulščici) niso bili izvedeni, vsaj ne v obsegu, ki bi območju zagotavljal zadostno protipoplavno varnost. Odtočne razmere se iz leta v leto slabšajo zaradi pogrezanja Barja, kar je med drugim tudi posledica obtežbe z objekti in črpanja vode. Tako poplave grozijo vsemu območju južno od Glinščice in dolenske železnice. Poplave z 10- do 20- letno povratno dobo ogrožajo območja ob Glinščici (Biotehniška fakulteta, Podutik) in vzdolž spodnjega dela Ljublanice (Papirnica Vevče in nekateri manjši deli naselij ob vodotoku). Poplave s 100-letno povratno dobo pa ogrožajo območja ob Ljublanici (Črna vas) ter ob nekaterih manjših vodotokih v vzhodnem hribovitem delu mestne občine (vzdolž Bizoviškega potoka in Besnice) in ob Savi (Tomačevo, Stožice, Savlje).

Drugi problemi, povezani z vodami in vodnim gospodarstvom, so:

- zmanjševanje naravne retencijske sposobnosti prostora; zmanjševanje obsega poplavnih in močvirnih površin in večanje obsega površin s katerih voda pospešeno odteka (prometne površine, pozidava);
- zmanjševanje naravne samočistilne in samoobnovitvene sposobnosti prostora (zaradi regulacij vodotokov in izsuševanja mokrišč);

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

- zmanjševanje ekološke in krajinske vrednosti vodnih zemljišč (zmanjševanje obsega obvodnih kopenskih ekosistemov in neprimerna raba priobalnih zemljišč);
- onesnaževanje vode (slabo čiščenje odpadnih voda, nedisciplinarnost pri odlaganju odpadkov in nevarnih snovi, uporaba gnojil in zaščitnih sredstev v kmetijstvu in netesnost kanalizacije);
- urbanizacija ekološko občutljivih območij – s preusmerjanjem vodnih tokov se povečuje nevarnost erozije.

Problemi, povezani z vodami in vodnim gospodarstvom, v nekaterih ključnih segmentih presegajo območje Mestne občine Ljubljana. Pot do optimalnih rešitev so celoviti načrti urejanja voda v okviru celotnih povodij. Poplavno varnost Ljubljane je na primer mogoče zagotoviti le z gradnjo zadrževalnikov v občini Dobrova-Polhov Gradec. Da bi zagotovili kakovost površinske vode iz katere se napaja podtalnica, pa je treba obvladovati celotno gorvodno povodje Save in Ljubljanice. Zaradi neustreznega čiščenja ljubljanskih odpadnih voda je Sava onesnažena vse do Litije in dlje, s čimer je ogrožena tudi tamkajšnja oskrba z vodo.

Cilji

- Celostno obravnavanje vodnih teles, obvodnega prostora in ekosistemov v njem.
- Zagotavljanje poplavne varnosti mesta in drugih krajev.
- Varovanje vseh obstoječih in potencialno pomembnih vodnih virov in spodbujanje varčne in smotrne rabe pitne vode; izvajanje zaščitnih in sanacijskih ukrepov za ogrožene vodne vire; ohranjanje kvalitete in količine podzemnih voda z umeščanjem dejavnosti na območja najmanjše ranljivosti in tehnološko prilagoditvijo rabe.
- Ohranjanje naravne retencijske sposobnosti prostora.
- Preprečevanje neustrezne rabe, dejavnosti in prostorskih ureditev na poplavnih, erozijskih in plazovitih območjih.
- Izvajanje ukrepov za zmanjševanje onesnaženja vseh površinskih voda, ohranjanje naravne morfologije vodotokov in bogatenje samočistilne sposobnosti voda.

Zasnova urejanja in ohranjanja odtočnega režima

Zasnova urejanja in ohranjanja odtočnega režima obravnava predvsem poplavno varnost Ljubljane in drugih krajev v Mestni občini Ljubljana, tako, da določa retencijske površine, območja protipoplavnih ukrepov in ukrepe za vzpostavitev ustrezne protipoplavne varnosti.

Varovanje retencijskih površin

Osnovni koncept reševanja poplavne problematike je ohranjanje obstoječih naravnih retencijskih in poplavnih površin, to je površin, ki imajo sposobnost zadrževanja vode. Ohranjanje se vsa obstoječa mokrišča in poplavne površine zunaj naselij oziroma preprečuje urbanizacijo teh območij. Ob morebitnem zmanjšanju teh površin se predvidi nadomestne površine z enakim delovanjem, na območjih, kjer to ni več mogoče se izvede druge ustrezne protipoplavne ukrepe.

Predvsem Barje je z vidika vodnega gospodarstva treba varovati pred poselitvijo in drugimi posegi, saj je pomembna retencijska površina z izjemno zmogljivostjo

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

zadrževanja vode. Iz istega razloga je smiselno varovati tudi poplavne površine (sicer kmetijsko območje) v spodnjem toku Ljubljanice.

Vse retencijske površine (suhi in mokri zadrževalniki, poplavne površine in druga mokrišča) so varovane kot rezervacije prostora. Zanje velja, da se lahko sočasno uporabljajo še za druge namene (kmetijstvo, rekreacija), ki niso v nasprotju s funkcijo zadrževanja voda in ne poslabšujejo poplavne varnosti. Rekreacijske rabe voda se omogoča tam, kjer je mogoče dostop urediti brez spreminjanja morfoloških značilnosti voda in kjer rekreacijska raba ni v nasprotju z drugimi kvalitetai krajine.

Zagotavljanje poplavne varnosti južnega dela Ljubljane

Za zagotavljanje poplavne varnosti južnega dela Ljubljane ne zadoščajo samo lokalni ukrepi, temveč je treba vodo zadrževati gorvodno na Gradaščici oziroma Horjulščici (gradnja suhih ali mokrih zadrževalnikov, odvajanje vode z razbremenilniki mimo Ljubljane na Barje). Predvidenih je več zadrževalnikov, dva od njih neposredno pred Ljubljano (Šujica, Razori), in visokovodni nasipi vzdolž južne obvoznice. Predvideni so tudi ukrepi za dodatno povečanje prevodnosti struge Malega Grabna na odseku skozi Ljubljano (DLN). Kjer prostor dopušča, so predvidene razširitve struge z ureditvijo brežin, sicer pa izvedba opornih zidov v dnu struge. Širitve struge se začnejo na mostu južne obvoznice, zaključijo na mostu na Opekarski cesti. Za zagotavljanje zadostne prevodnosti je nujno zagotoviti redno vzdrževanje struge (redčenje zarasti). Zahodni del južnega dela Ljubljane je poplavno ogrožen zaradi zalednih voda z Golovca. Na Malenci, ki poplavlja Ilovico je predviden zadrževalnik. Poplavno varnost Ilovice in Gabrovice se zagotavlja z manjšimi lokalnimi zadrževalniki, ohranja se retencijske sposobnosti poplavnih površin in tam gradi zadrževalnike (bajerji, depresije v terenu). Ti vodnogospodarski objekti so hkrati del krajinske oziroma parkovne ureditve območja.

Zagotavljanje poplavne varnosti v ostalih delih Mestne občine Ljubljana

Poplavno varnost vzdolž Glinščice, se skupaj s sedanjim zadrževalnikom v Podutiku zagotovi s predvidenimi mokrimi ali suhimi zadrževalniki Krakov, AC-baza in Brdnikova. Hkrati je predvideno povečanje pretočnosti Glinščice. Zadrževalnike se lahko zasnuje kot večnamenske objekte, ki so namenjeni tudi rekreaciji.

Na Gobovšku, ki poplavlja Bizovik, je predviden zadrževalnik. Druge poplave manjših razsežnosti se preprečuje z lokalnimi ukrepi (protipoplavni nasipi, večanje prevodnosti strug).

Ob Savi se ščiti območje, kjer reka že zdaj poplavlja, kot retencijsko površino, znotraj katere se bo zgradila veriga hidroelektrarn.

Odvodnjavanje in zadrževanje voda v urbanih območjih

Za ustavitev naraščanja visokovodnih konic in zmanjševanje nepropustnosti oziroma slabe propustnosti tal, se uvaja ustrezne tehnične rešitve tlakovanja površin in zbiranja ter odvajanja meteorne vode. Ustrezne krajinske in arhitekturne ureditve vključujejo ureditve za zadrževanje vode, kar prispeva k upočasnitvi hipnega odtoka in bogati podzemne vode (npr. zelene strehe). Pri novogradnjah naj se vzpodbuja zbiranje padavinske vode in uporaba za sanitarno vodo in zalivanje.

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

Zasnova varstva kakovosti vode in vodnega okolja

Izboljšanje ekološkega stanja vodnega okolja temelji na ohranjanju vodotokov v čim bolj naravnem stanju oziroma obnovi le tega v čim večji možni meri. Namen predlaganih ukrepov je izboljšanje vodnega okolja in njegovih sposobnosti, posredno pa ukrepi pripomorejo tudi k dvigu kakovosti bivanja.

Varovanje mokrišč in naravnih vodotokov

Poudarjeno se varuje vodotoke v Posavskem hribovju in zgornje tokove vodotokov iz Polhograjskih Dolomitov, saj imajo velik naravovarstveni pomen. Manjše odvodnike zalednih voda se ohranja kot površinske vodotoke in vključuje v urbane ureditve. Ljublanico, Ižico, Mali Graben, Gradaščico in Glinščico se obnovi oziroma obogati tako, da se doseže boljši ekološki status voda in izboljša njihova samočistilna sposobnost. Na ekološko zelo spremenjenih odsekih Ljubljanice in Gradaščice skozi urbanizirano območje, kjer renaturacija ni več možna, je potrebna zahtevnejša obnova, predvsem v smislu krajinske sanacije in podobe vodotokov.

Mokrišča so najbolj vitalni deli narave v bližini mesta, z najvišjo stopnjo samočistilne sposobnosti in biotske raznovrstnosti. V okolici Ljubljane so najbolj pomembna območja mokrišč na Barju, vzdolž Glinščice in spodnjega toka Ljubljanice. Mokrišča se ohranja, izgubljene površine pa, kolikor je mogoče, nadomešča z drugimi. Velik delež mokrišč je bil namreč v preteklosti izsušen z namenom pozidave ali priprave za intenzivnejšo kmetijsko rabo. Z regulacijami in kmetijsko rabo priobalnih zemljišč se je skrčil obvodni pas vegetacije, ki je velikega pomena za samočistilno sposobnost vodotokov.

Ukrepi za obogatitev vodotokov

Hkrati z urejanjem vodnih zadrževalnikov je smiselno izvajanje ukrepov za renaturacijo in obogatitev vodnega okolja. Z oživljanjem mrtvih rokavov se poveča samočistilna sposobnost.

Vodotoki so najbolj dinamičen in vitalen del zelenega sistema, zato se ob njih pušča oziroma načrtuje širše vegetacijske pasove. Ti hkrati zmanjšujejo širjenje površinskega onesnaženja (zaradi kmetijstva, urbanizacije) v vodotoke.

Betonska rečna korita, regulirane ali celo kanalizirane vodotoke se preoblikuje oziroma renaturira, kjerkoli je to možno in smiselno. Z odpiranjem strug vodotokov in sonaravnimi ureditvami se izboljša ekološki status voda in pripomore k izboljšanju v krajinskem in okoljskem smislu.

Urejanje erozijskih območij

Vidni erozijski pojavi in manj stabilna zemljišča na območju Mestne občine Ljubljana obsegajo kar četrtino površin. Enega ključnih erozijskih problemov predstavlja npr. Grajski hrib.

Z namenom preprečevanja posledic delovanja različnih vrst erozije ter hudournikov na vseh erozijskih območjih je treba:

- načrtovati in izvajati dolgoročne in trajne protierozijske ukrepe;
- ustrezno usmerjati rabo in preprečevati neustrezno rabo in dejavnosti na erozijsko ogroženih območjih;
- vključevati posebne preventivne ukrepe na pogojno stabilnih zemljiščih.

Slika 21: Vodne površine in vodnogospodarske ureditve

Vodne površine in vodnogospodarske ureditve

Legenda:

- meja Mestne občine Ljubljana
- območje poselitve
- celinske vode

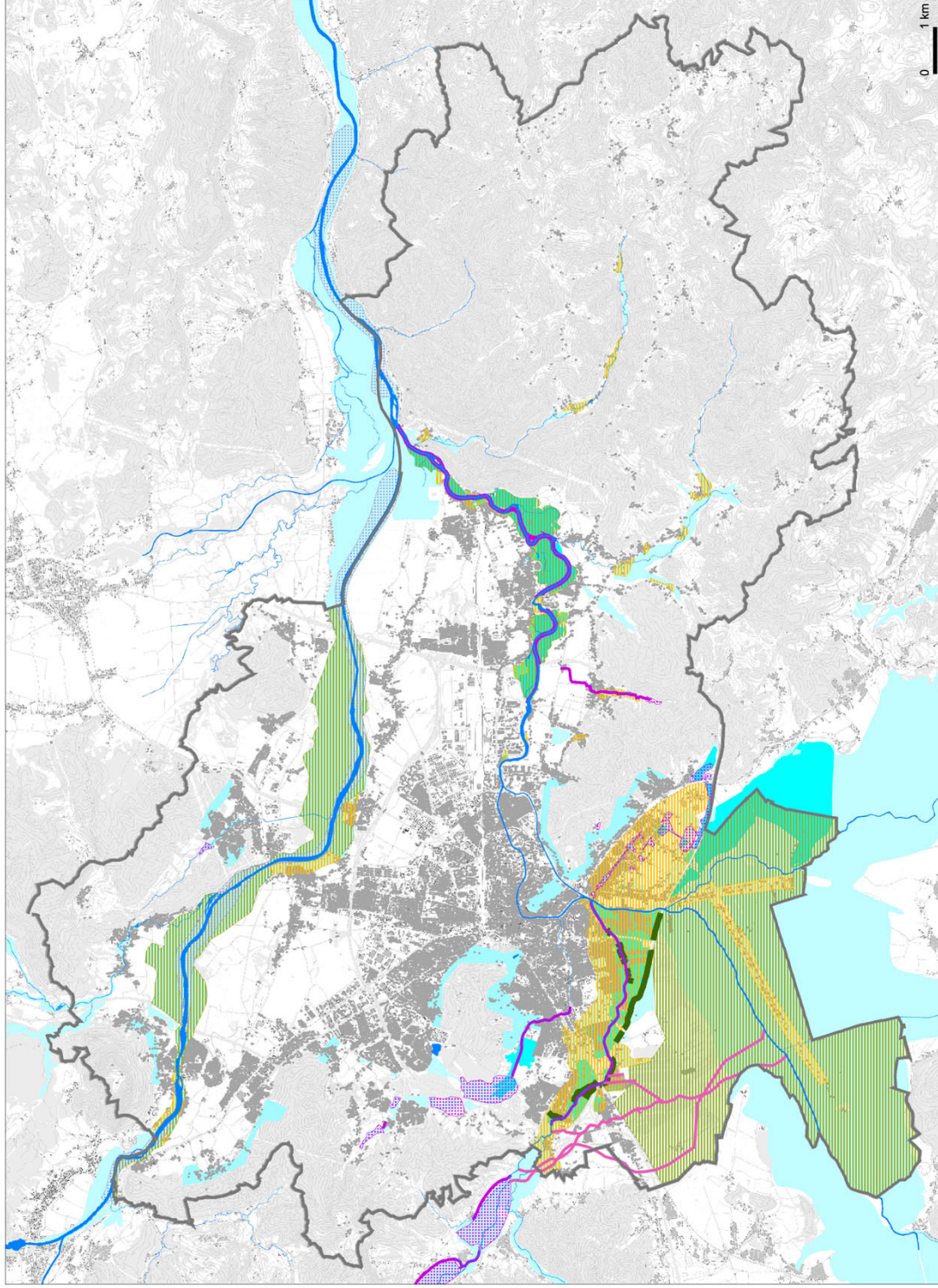
Poplavna območja pred izvedbo ukrepov:
območja poplavljenost v povprečju
vsakih 10 let
območja poplavljenost v povprečju
vsakih 100 let

Območja izvajanja protipoplavnih ukrepov:
urbanizirane poplavne površine
naravne retencijske površine
zadrževalniki

Tehnični ukrepi za umetno odvajanje vode:
visokovodni nasipi in pregrade
razbremenilniki

ukrepi za povečanje pretočnosti strug
območja odvajanja zalednih vod
v kanalizacijo
območja možnega povečanja
vodne površine zaradi gradnje HE

Vir: MOP, ARSO, Vode, 2006; MOL, 2006

2.4.5. Površine za izkoriščanje mineralnih surovin

Pridobivanje mineralnih surovin na območju Mestne občine Ljubljana nima večje gospodarske vloge. Nahajališč energetske in kovinske mineralne surovine ni, lokacije pridobivanja so omejene le na nekaj današnjih gramoznic in kamnolomov. Nadzorovano izkoriščanje mineralnih surovin znotraj veljavne zakonodaje je kljub nekaterim okoljskim nasprotovanjem potrebno, saj ljubljanska regija potrebuje lastno preskrbo z mineralnimi surovinami (predvsem za gradbeništvo), zato je obstoj določenih pridobivalnih prostorov z rudarsko pravico upravičen. Obdelava tematike je sicer pomembna predvsem z vidika sanacije razvrednotenih območij ter zmanjševanja okoljskih vplivov.

Problemi

Problemi izkoriščanja mineralnih surovin so:

- potrebe po gradbenem materialu ostajajo; večina območij pridobivanja je v sklepnih fazah izkoriščanja, posamezna pa so že vraščena v strnjena območja poselitve;
- pojavljajo se nenadzorovano opuščanje rabe, »črno« izkoriščanje mineralnih surovin in neprimerne nove rabe (npr. divja odlagališča odpadkov),
- razpršenost sedanjega pridobivanja pomeni razpršenost specifičnih okoljskih vplivov te dejavnosti (ogrožanje podtalnih voda, hrup, prah).

Cilji

Cilji prostorskega urejanja na področju izkoriščanja mineralnih surovin so:

- zagotavljanje trajnosti vira, racionalna izraba in varovanje okolja ob hkratnem razumnem ekonomskem učinku;
- koncentracija dejavnosti, postopno zmanjšanje števila lokacij izkoriščanja iste vrste surovine, racionalno odpiranje novih kopov, pri čemer se nove lokacije določajo glede na čim manjše vplive na okolje ter čim preprostejše oblike končne sanacije;
- uporaba do okolja prijaznih tehnologij pridobivanja in predelave;
- saniranje razvrednotenih v prostoru z usmerjanjem v nove rabe, prilagojene okoliškemu prostoru, vzpostavljanjem prejšnjega stanja ali prepuščanjem sukcesijskim naravnim procesom.

Zasnova

Zasnova izkoriščanja mineralnih surovin temelji na koncentraciji pridobivanja posameznih vrst mineralnih surovin na nekaj evidentiranih, urejenih in nadzorovanih lokacij. V zasnovi so predstavljena tri širša območja, ki so zanimiva z vidika pridobivanja mineralnih surovin: Obsavski prostor z zaledjem, Posavsko hribovje in Polhograjsko hribovje.

Obsavski prostor z zaledjem: Območje zadržanega razvoja

Možnost izkoriščanja gramozov v Obsavskem prostoru je omejena predvsem na prodne nanose vzdolž Save in spodnjega toka Ljubljanice. Ker gre hkrati za občutljiv obrečni prostor z območji varstva vodnih virov oziroma območji kmetijskih zemljišč največje ustreznosti, je predviden zadržan razvoj dejavnosti. Pridobivanje gramozov znotraj varstvenega pasu vodnih virov ni predvideno. Nova območja izkoriščanja je mogoče

Strateški prostorski načrt Mestne občine Ljubljana

odpirati na osnovi podrobnejših okoljsko-prostorskih preveritev zunaj pasov varstva vodnih virov kot del nadziranega sistema, ki vzporedno z vzpostavljanjem nove rabe (gradnjo) oskrbuje še z mineralno surovino. Ob gradbenih izkopih je tako pridobljena mineralna surovina obravnavana tudi kot izkoriščanje naravnega vira in s tem kot gospodarska dejavnost.

V Obsavskem prostoru je eno nahajališče s podeljeno rudarsko pravico za gospodarsko izkoriščanje mineralne surovine:

- PP Gameljne: koncesionar KPL d.d., surovina: prod in pesek, površina PP: 0,56 ha, letna proizvodnja: 2000 m³, trajanje koncesije do: 20.12.2007. Po prenehanju izkoriščanja je predvidena rekultivacija oz. preoblikovanje v eno od programskih jeder širšega rekreacijskega območja ob Savi.

Ostala območja so opredeljena kot območja sanacije:

- Stanežiče – gradnja stanovanjske soseske,
- Tomačevo – gradnja športnega parka s stadionom,
- Obrije – rekultivacija v primarno, kmetijsko rabo,
- Dovjež – renaturacija oz. preoblikovanje v eno od programskih jeder širšega rekreacijskega območja ob Savi.

Posavsko hribovje: Območje ohranjanja dejavnosti

V Posavskem hribovju se ohranja izkoriščanje dolomita v perspektivno ocenjenem kamnolomu Sadinja vas (s preveritvijo ustreznosti načina oz. tehnologije izkoriščanja in sprotnega saniranja). Znotraj območja so potencialno zanimiva nahajališča mineralnih surovin (Brezje, Javor, Prežganje), katerih naravne danosti (predvsem geološke) so sicer ugodne za morebitno nadaljnjo eksploatacijo. Vkolikor obstaja širši javni ali zasebni interes je za ta območja potrebno pridobiti ustrezna dovoljenja oz. vložiti vlogo o zainteresiranosti za rudarsko pravico. Ostala neperspektivna nahajališča oziroma prostorsko neprimerne lokacije (npr. Podmolnik, Podlipoglav) so opredeljena kot območja sanacije.

V Posavskem hribovju je eno nahajališče s podeljeno rudarsko pravico za gospodarsko izkoriščanje mineralne surovine:

- PP Sadinja vas: koncesionar KPL d.d., surovina: tehnični kamen - dolomit, površina PP: 5 ha, letna proizvodnja: 92 000 m³, trajanje koncesije do: 20.12.2021.

Polhograjsko hribovje: Območje prenehanja dejavnosti

V območju Polhograjskega hribovja so območja izkoriščanja delno sanirana (Podutik), opuščena, ali pa se v njih že pojavlja druga raba (Smodinovec, Podutik – Strmica). Območja so z rudarskega vidika ocenjena kot neperspektivna, predlagana je pre kategorizacija oziroma predvidena dokončna sanacija.

V Polhograjskem hribovju je eno nahajališče s podeljeno rudarsko pravico za gospodarsko izkoriščanje mineralne surovine:

- PP Podutik: koncesionar KPL d.d., surovina: tehnični kamen - dolomit, površina PP: 0,4 ha, letna proizvodnja: 700 m³, trajanje koncesije do: 20.12.2021.

2.4.6. Območja za obrambo ter varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami

(glej karto 15: Zaščita in obramba)

Zasnova obrambe ter varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v prostorski zasnovi določa območja, ki so potrebni za zagotavljanje kolektivne in individualne varnosti ob morebitnih naravnih nesrečah ali vojni ogroženosti na eni in ogrožena območja na drugi strani.

Osnova za opredelitev potrebnih površin in določitev lokacij za posamezna območja je ocenjevanje ogroženosti.

Po ocenah ogroženosti bi bilo ob potresu 8. stopnje po MCS v uničenih in porušenih 3.197 stanovanjskih objektih (698.853 m² stanovanjskih površin) ogroženih 21.136 stalno prijavljenih prebivalcev, procesirati pa bi bilo treba 1.5 milijona m³ ruševin. Pri tem niso upoštevane nestanovanjske zgradbe in dnevni migranti (190.000).

Ob močnih poplavah (100 letne visoke vode) je lahko ogroženo 7981 ha površin z 18.688 stalno prijavljenimi prebivalci in 4.177 objektov s hišnimi številkami.

Zaradi industrijskih nesreč v obratih večjega tveganja za okolje je ogroženih okoli 2.000 ljudi zlasti na območju industrijske cone v Šiški.

Plazovno ogroženo območje zajema 45 % območja MOL, na njem pa je 10.121 stalno prijavljenih prebivalcev.

Požarna ogroženost naravnega okolja (gozd, travniki) se bo zaradi klimatskih sprememb verjetno povečalo.

Požarna statistika kaže na porast števila požarov v objektih (stanovanjski, poslovni, industrijski).

Prostorska zasnova opredeljuje:

- območja izključne rabe (vojašnice, centri za usposabljanje in izobraževanje, omrežje objektov upravnih in drugih funkcionalnih zvez, skladišča, heliodrome), to so območja namenjena izključno za vojaške dejavnosti; območja namenjena izključno za dejavnosti zaščite in reševanja pa so zdravstveni domovi in bolnišnice ter gasilske postaje in črpališča požarne vode,
- območja možne izključne rabe so površine, rezervirane za potrebe zaščite in reševanja. To so nepozidane površine, ki morajo biti dosegljive takoj ob morebitni vojaški ali naravni ogroženosti. To so območja za evakuacijo in nastanitev prebivalstva, zbirna mesta reševalnih ekip, območja za pokop ljudi in živali, območja za dekontaminacijo ljudi, živali in drugih dobrin, deponije ruševin, območja za odlaganje in predelavo nevarnih snovi
- območja omejene in nadzorovane rabe so območja, kjer je potrebno upoštevati razmere za varovanje prebivalstva in premoženja (območja obvezne gradnje zaklonišč, območja, ki jih ogrožajo poplave, industrijske nesreče, plazovi, območja, ki so posebej potresno nevarna).